

**Univerzita Karlova
Přírodovědecká fakulta**

Studijní program: Geografie
Studijní obor: Regionální a politická geografie

Bc. Lenka Kalibová

**AFGHÁNSKÝ KONFLIKT: ČASOPROSTOROVÁ ANALÝZA
BOJOVÝCH AKTIVIT HNUTÍ TÁLIBÁN**

**THE WAR IN AFGHANISTAN: SPATIOTEMPORAL
ANALYSIS OF TALIBAN COMBAT ACTIVITIES**

Diplomová práce

Vedoucí práce: RNDr. Libor Jelen, Ph.D.

Praha, 2020

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vytvořila samostatně a že jsem veškeré použité zdroje literatury a dat řádně citovala. Tato práce ani její podstatná část nebyla použita k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, dne 18. května 2020

Bc. Lenka Kalibová

Na tomto místě bych ráda poděkovala RNDr. Liboru Jelenovi, Ph.D. za odborné vedení práce a věcné připomínky. Děkuji také RNDr. Jiřímu Hasmanovi, Ph.D. za pomoc při zpracování časové analýzy. Velký dík patří mé rodině, a především mým rodičům za materiální a psychickou podporu, kterou mi poskytovali během celého studia. Také bych ráda poděkovala svému dědovi Jaroslavovi za neutuchající zájem o mé studium již od začátku školní docházky. Děkuji i svému příteli Vojtovi za cenné rady při psaní této práce a veškerou podporu.

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá časovým a prostorovým rozložením teroristických útoků hnutí Tálibán v Afghánistánu. Zachycuje období od zahájení vojenské operace Trvalá svoboda v říjnu roku 2001, kdy do země vpadly vojska Spojených států amerických a jejich spojenců, do konce roku 2018. Cílem této práce je zjistit, na jaké cíle Tálibán během sledovaného období útočil a zda existuje souvislost četnosti teroristických útoků s reálnými událostmi, které se v jejich čase odehrály. Dílčím cílem této práce je také zasazení výsledků získaných analýzou do širšího geografického kontextu. Prostorové rozdíly lokalizace teroristických útoků Tálibánu jsou vyhodnoceny s využitím geoinformačních systémů. Data o tálibánských útocích byla získána z databáze Global Terrorism Database a následně podle nich byly vytvořeny mapy v softwaru ArcGIS. V rámci časové analýzy jsou srovnávány četnosti útoků s časovou osou předem vytyčených významných událostí, jako jsou volby, náboženské a státní svátky a rozhodnutí zahraničních aktérů o působení v regionu. Výsledky analýzy této práce ukázaly, že zvýšená četnost útoků Tálibánu měla souvislost s afghánskými volbami nebo s rozhodnutími zahraničních aktérů o působení v regionu. Nejčastěji se terčem tálibánských útoků během sledovaného období staly bezpečnostní složky a vojenské a vládní cíle.

Klíčová slova: Afghánistán, Tálibán, USA, NATO, terorismus

Abstract

This diploma thesis deals with the temporal and spatial distribution of Taliban terrorist attacks in Afghanistan. It covers the period since the start of the Operation Enduring Freedom in October 2001, when the troops of the United States and their allies invaded the country, until the end of 2018. This thesis aims to find out what targets Taliban attacked during the reported period, and whether there is a link between the frequency of terrorist attacks and the real events that took place at the time of the attacks. The secondary aim of this work is to place the results obtained by the analysis into a broader geographical context. Using geographic information system, this thesis evaluates spatial differences in the localization of Taliban terrorist attacks. Data of the Taliban attacks were obtained from the Global Terrorism Database, and the maps were created in ArcGIS software. Within the temporal analysis window, the frequency of attacks is related to the timeline of predetermined important events, such as elections, religious and national holidays and decisions of foreign parties about their activities in the region. It was found that the increased frequency of Taliban attacks was related to the Afghan elections or the decisions of foreign parties about their operations in the region. The results of the analysis of this thesis showed, that during the reported period Taliban the most frequently targeted security forces and military and government targets.

Keywords: Afghanistan, Taliban, USA, NATO, terrorism

Obsah

Seznam příloh.....	8
Seznam obrázků	8
Seznam tabulek.....	9
Seznam zkratk použitých v textu	11
1 Úvod.....	12
1.1 Struktura práce.....	14
1.2 Dosavadní výzkum a zdrojová literatura	15
2 Teoretický rámec	17
2.1 Definice terorismu.....	17
2.2 Typologie terorismu	20
3 Metodické vymezení práce.....	22
3.1 Metodika práce	22
3.2 Databáze GTD	24
4 Charakteristika Afghánistánu	26
4.1 Fyzicko-geografická charakteristika.....	26
4.2 Sociálně-geografická charakteristika	27
4.2.1 Administrativní členění	29
4.2.2 Etnické složení obyvatelstva.....	29
4.2.3 Ekonomická charakteristika	32
4.2.4 Politický systém	35
4.3 Historický kontext.....	36
4.3.1 Britsko-ruské soupeření.....	37
4.3.2 Sovětská invaze	39
4.3.3 Občanská válka v 90. letech a vzestup Tálibánu.....	42
5 Vývoj sledovaného období	46
5.1 Reakce na 11. září 2001	46
5.2 Vojenské mise OEF a ISAF	48
5.3 Vojenské operace po roce 2014.....	50
6 Analýza bojových aktivit hnutí Tálibán	54
6.1 Časová analýza útoků Tálibánu	54
6.1.1 Období 2001–2003.....	54
6.1.2 Období 2004–2006.....	56
6.1.3 Období 2007–2009.....	58
6.1.4 Období 2010–2012.....	60

6.1.5	Období 2013–2015	63
6.1.6	Období 2016–2018	66
6.2	Interpretace časové analýzy útoků Tálibánu	68
6.3	Prostorová analýza útoků hnutí Tálibán	73
6.3.1	Útoky na civilní cíle	75
6.3.2	Útoky na necivilní cíle	79
6.4	Interpretace prostorové analýzy útoků Tálibánu	83
7	Závěr	86
8	Seznam literatury a zdrojů	88
8.1	Literatura	88
8.2	Internetové a datové zdroje	90

Seznam příloh

Seznam obrázků

Obrázek 1: Topografická mapa Afghánistánu.....	27
Obrázek 2: Hustota zalidnění v počtu obyvatel na km ² v Afghánistánu v roce 2018.....	28
Obrázek 3: Mapa provincií Afghánistánu.....	29
Obrázek 4: Prostorové rozložení vybraných etnických skupin v Afghánistán.....	32
Obrázek 5: Vývoj HDP Afghánistánu během sledovaného období v mld. amerických dolarů.....	33
Obrázek 6: Vývoj pěstování opiového máku v Afghánistánu v letech 1994–2017.....	34
Obrázek 7: Podíl pěstování opiového máku na plochu afghánské provincie v roce 2018.....	34
Obrázek 8: Durandova linie mezi Afghánistánem a Pákistánem.....	38
Obrázek 9: Vývoj počtu zahraničních vojáků v rámci misí NATO v Afghánistánu v letech 2007–2018.....	49
Obrázek 10: Vývoj počtu amerických vojáků v Afghánistánu během sledovaného období.....	51
Obrázek 11: Mapa kontroly území v Afghánistánu v roce 2019.....	52
Obrázek 12: Četnost útoků Tálibánu v Afghánistánu v letech 2001–2018 dle měsíců v roce.....	54
Obrázek 13: Rozložení počtu útoků Tálibánu v Afghánistánu podle jednotlivých měsíců v letech 2001–2003	55
Obrázek 14: Rozložení počtu útoků Tálibánu v Afghánistánu podle jednotlivých měsíců v letech 2004–2006.....	57
Obrázek 15: Rozložení počtu útoků Tálibánu v Afghánistánu podle jednotlivých měsíců v letech 2007–2009.....	59
Obrázek 16: Rozložení počtu útoků Tálibánu v Afghánistánu podle jednotlivých měsíců v letech 2010–2012.....	61
Obrázek 17: Rozložení počtu útoků Tálibánu v Afghánistánu podle jednotlivých měsíců v letech 2013–2015.....	64
Obrázek 18: Rozložení počtu útoků Tálibánu v Afghánistánu podle jednotlivých měsíců v letech 2016–2018.....	67
Obrázek 19: Vývoj počtu teroristických útoků hnutí Tálibán a počtu jejich obětí v Afghánistánu v letech 2001-2018.....	69
Obrázek 20: Vývoj počtu teroristických útoků hnutí Tálibán v Afghánistánu v letech 2001 až 2018.....	72
Obrázek 21: Relativní četnost teroristických útoků Tálibánu podle afghánských provincií v letech 2001–2011.....	73

Obrázek 22: Relativní četnost teroristických útoků Tálibánu podle afghánských provincií v letech 2012–2018.....	74
Obrázek 23: Prostorové rozložení teroristických útoků Tálibánu na civilní cíle v Afghánistánu v letech 2001–2006.....	75
Obrázek 24: Prostorové rozložení teroristických útoků Tálibánu na civilní cíle v Afghánistánu v letech 2007–2012.....	76
Obrázek 25: Prostorové rozložení teroristických útoků Tálibánu na civilní cíle v Afghánistánu v letech 2013–2018.....	77
Obrázek 26: Prostorové rozložení teroristických útoků Tálibánu na civilní cíle v Afghánistánu v letech 2001–2018.....	78
Obrázek 27: Rozdělení teroristických útoků Tálibánu na civilní cíle v Afghánistánu v letech 2001–2018	79
Obrázek 28: Prostorové rozložení teroristických útoků Tálibánu na necivilní cíle v Afghánistánu v letech 2001-2006.....	79
Obrázek 29: Prostorové rozložení teroristických útoků Tálibánu na necivilní cíle v Afghánistánu v letech 2007-2012.....	80
Obrázek 30: Prostorové rozložení teroristických útoků Tálibánu na necivilní cíle v Afghánistánu v letech 2013-2018.....	81
Obrázek 31: Prostorové rozložení teroristických útoků Tálibánu na necivilní cíle v letech 2001–2018.....	82
Obrázek 32: Rozdělení teroristických útoků Tálibánu na necivilní cíle v Afghánistánu v letech 2001–2018	83
Obrázek 33: Rozdělení útoků Tálibánu v Afghánistánu v letech 2001–2018 podle cílů.....	83

Seznam tabulek

Tabulka 1: Historické fáze terorismu dle Rapoport.....	18
Tabulka 2: Etnické skupiny na území Afghánistánu v roce 2019.....	31
Tabulka 3: Seznam afghánských prezidentů v letech 2002–2020.....	36
Tabulka 4: Vojenské invaze do Afghánistánu v letech 1838–2020.....	37
Tabulka 5: Postavení vybraných aktérů občanské války v Afghánistánu v letech 1992–1995...43	
Tabulka 6: Legitimita zahájení války v Afghánistánu.....	47
Tabulka 7: Přehled voleb, které proběhly v Afghánistánu v letech 2001–2019.....	52
Tabulka 8: Přehled počtu útoků Tálibánu v Afghánistánu během významných dnů v letech 2002–2003.....	56

Tabulka 9: Přehled počtu útoků Tálibánu v Afghánistánu během významných dnů v letech 2004–2006.....	58
Tabulka 10: Přehled počtu útoků Tálibánu v Afghánistánu během významných dnů v letech 2007–2009.....	60
Tabulka 11: Přehled počtu útoků Tálibánu v Afghánistánu během významných dnů v letech 2010–2012.....	63
Tabulka 12: Přehled počtu útoků Tálibánu v Afghánistánu během významných dnů v letech 2013–2015.....	66
Tabulka 13: Přehled počtu útoků Tálibánu v Afghánistánu během významných dnů v letech 2016–2018	68

Seznam zkratek použitých v textu

ANSF: Afghan National Security Forces (*Afghánské národní bezpečnostní síly*).

CIA: Central Intelligence Agency (*Ústřední zpravodajská služba*)

CNPC: China National Petroleum Corporation (*Čínská národní ropná společnost*)

GTD: Global Terrorism Database (*Globální databáze terorismu*)

HDE: Humanitarian Data Exchange (*Portál humanitárních dat*)

ISAF: International Security Assistance Force (*Mezinárodní bezpečnostní podpůrné síly*)

ISI: The Inter-Service Intelligence (*Pákistánská zpravodajská služba*)

LDSA: Lidově demokratická strana Afghánistánu

NATO: North Atlantic Treaty Organization (*Severoatlantická aliance*)

OEF: Operation Enduring Freedom (*Operace Trvalá svoboda*)

OFS: Operation Freedom's Sentinel (*Operace Strážce svobody*)

OSN: Organizace spojených národů

RB OSN: Rada bezpečnosti OSN

RSM: Resolute Support Mission (*Operace Rozhodná podpora*)

START: National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (*Národní konsorcium pro studium terorismu a reakcí na terorismus*)

TTP: Tehrik-e Taliban Pakistan (*Tahrík-e Tálibán-e Pákistán, Pákistánský Tálibán*)

ÚV KSSS: Ústřední výbor Komunistické strany Sovětského svazu

1 Úvod

V úterý dne 11. září 2001 se pozornost celého světa upírala k východnímu pobřeží Spojených států amerických. Stoupenci teroristické organizace al-Káida se ten den zmocnili čtyř dopravních letadel. Dvě letadla byla teroristy navedena do dvou výškových budov Světového obchodního centra v New Yorku, třetí letadlo narazilo do budovy Pentagonu v hlavním městě Washingtonu D.C. a čtvrté letadlo se zřítilo ve státě Pensylvánie po boji cestujících s teroristy. Uvádí se, že celkem zemřelo bez mála tři tisíce lidí (Morgan 2009). Tento teroristický útok, který v západním světě neměl obdoby však přiměl o pár týdnů později veřejnost obrátit pozornost na opačnou stranu zeměkoule – na Střední východ. Tehdejší americký prezident George W. Bush se totiž rozhodl na teroristické útoky reagovat okamžitě a zahájit globální válku proti terorismu. Kromě honu na tehdejšího představitele al-Káidy Usámu bin Ládina, který byl údajně mozkiem teroristických útoků, měla americká invaze do Afghánistánu za cíl zničit i hnutí Tálibán, které tou dobou v Afghánistánu vládlo a bin Ládina, který se na jejich území skrýval, odmítlo vydat do rukou Spojených států (Hynek, Eichler, Majerník 2012).

Po rozhodnutí amerického Kongresu a Rady bezpečnosti OSN byla 7. října roku 2001 zahájena americká vojenská mise Operation Enduring Freedom (Operace Trvalá svoboda, dále jen OEF). Ze začátku byla vedena především jako akce amerických náletů na pozice Tálibánu a al-Káidy, podpořená přibližně tisíci americkými vojáky a agentů CIA. K invazi Spojených států amerických do Afghánistánu se okamžitě připojila Velká Británie (CNN 2018). Týden po zahájení OEF Tálibán nabídl USA diskuzi ohledně vydání Usámy bin Ládina k soudu do třetí země, pokud USA prokážou jeho zapojení do teroristických útoků. Spojené státy však tuto nabídku odmítly a pokračovaly s bombardováním. Mezitím se k USA a Velké Británii, které začaly navyšovat počet vojáků, připojilo Turecko, Austrálie, Kanada, Německo, Itálie a Nizozemsko. Do operace byly zapojeny i afghánské jednotky, s cílem sesadit politickou nadvládu Tálibánu. Ještě v prosinci roku 2001 byla spuštěna další koaliční vojenská mise s názvem International Security Assistance Force (Mezinárodní bezpečnostní podpůrné síly, dále jen ISAF), kterou nejdříve vedla armáda Velké Británie a roku 2003 převzala vedení Severoatlantická aliance (dále jen NATO). Celkem se ISAF za dobu jejího trvání účastnilo 47 států (NATO 2019a).

Tyto události a rozhodnutí vyústily ve válečný konflikt, který dnes trvá téměř dvě desetiletí. Přestože se americké a spojenecké armádě podařilo svrhnout tálibánskou vládu ještě roku 2001, hnutí Tálibán neztratilo vliv v regionu a nepřestalo klást odpor. Četnost odvetných teroristických útoků organizovaných Tálibánem začala po americké invazi strmě stoupat. Od konce roku 2001 do konce roku 2018 stálo hnutí Tálibán za více než 8,5 tisíci

teroristickými útoky po celém Afghánistánu. Během těchto útoků za sledovaných 18 let zemřelo téměř 37,5 tisíce obětí z řad vojáků i civilistů. Bojové akce Tálibánu cílily na vojenské objekty, budovy státní správy, školy, nemocnice, banky, náboženské objekty, veřejná prostranství a odehrávaly se v různých časových intervalech (START 2018a). Přesto se nabízí otázka, zda útoky mají nějakou geografickou a časovou logiku, zda jejich strůjci míří více na konkrétní místa a využívají k tomu určitou dobu. Například v médiích se běžně hovoří o „jarní ofenzívě“, násilí v době voleb či některých významných náboženských svátků. Zároveň se zdá logické, že by hlavním cílem útoků měly být američtí vojáci a jejich spojenci v lokalitách, kde jsou jejich základny či kde operují. Z těchto úvah si lze stanovit výzkumné otázky, na které se tato práce pokusí odpovědět:

- Jsou v některých afghánských regionech útoky Tálibánu četnější? Jsou více postižené oblasti s vyšší hustotou zalidnění? Nebo se Tálibán soustředí na periferní oblasti, které může snadněji ovládnout?
- Je lokalizace teroristických útoků Tálibánu ovlivněna pozicemi nebo aktivitou zahraničních či domácích armád a bezpečnostních složek?
- Jsou útoky četnější v některých fázích roku? Jakou roli hrají náboženské či státní svátky nebo volby?

Na základě diskuze o povaze terorismu, jeho teoretickém zarámování a na základě kontextuálních znalostí rozvedených v následujících kapitolách, lze k výzkumným otázkám stanovit tyto hypotézy:

- Teroristické útoky Tálibánu jsou nejčastěji zaměřeny na vládní a vojenské cíle nebo bezpečnostní složky.
- Teroristické útoky Tálibánu jsou četnější v době konání afghánských voleb.
- Teroristické útoky Tálibánu jsou četnější v období náboženských a státních svátků.

Hlavním cílem této diplomové práce tedy bude zjistit časoprostorové rozložení teroristických útoků hnutí Tálibán v Afghánistánu od počátku americké invaze v roce 2001 do konce roku 2018 metodou využití geoinformačních systémů. V souvislosti s časovou osou teroristických útoků si práce klade za dílčí cíl zjistit, jak ovlivnily četnost teroristických útoků významné události, jako jsou náboženské svátky a dny, státní svátky, volby na národní i regionální úrovni nebo aktivity zahraničních aktérů zapojených do konfliktu v blízkovýchodním makroregionu. Druhým dílčím cílem této práce je také shrnutí a vyhodnocení regionálních rozdílů teroristických útoků Tálibánu v Afghánistánu, a následně i vysvětlení těchto rozdílů v širším geografickém a geopolitickém kontextu.

1.1 Struktura práce

Na základě tematického vymezení, výzkumných otázek a stanovených cílů bude další text strukturován následovně. První část této práce je věnována aktuálním teoretickým konceptům a přístupům ve sledování terorismu, které se snaží vysvětlit jeho podstatu, motivaci, modely a typy.

Druhá část této práce je věnována podrobnému popisu metodiky práce a použitých dat pro analýzu. Charakteristika zpracovaných dat je detailně vysvětlena podle oficiální příručky amerického Národního konsorcia pro studium terorismu a reakcí na terorismus, včetně popisu sběru dat a typů informací v databázi se vyskytujících. V této části je také stručně nastíněn popis práce, jako jsou stručně popsány postupy během analýzy a také postupy během následného zpracování a vyhodnocení výsledků.

Ve třetí části je podrobně rozpracovaný popis zájmové oblasti, tedy státu Afghánistán. Je zde popsán historický kontext nebo socio-geografická a fyzicko-geografická charakteristika pro širší pochopení kontextu událostí, které ovlivnily vývoj v celém regionu. Tyto souvislosti jsou důležité pro vyhodnocení výsledků analýzy.

Čtvrtá část této práce se zabývá událostmi, které se odehrály během sledovaného období, tedy od podzimu roku 2001 do konce roku 2018. Tato část přibližuje časovou osu rozhodnutí v rámci zahraničních vojenských misí v Afghánistánu, volby, které se v zemi uskutečnily a další podstatné milníky. Sled událostí, které během sledovaného období Afghánistán ovlivnily, je zásadní pro pochopení časové analýzy konfliktu.

V páté části jsou představeny výstupy analytické práce prostřednictvím vizualizace teroristických útoků hnutí Tálibán v GIS od roku 2001 do konce roku 2018 a další grafické prvky, které jsou potřebné k následnému vyhodnocení. Také je zde prezentována analýza útoků Tálibánu v souvislosti s časovou osou událostí.

Další část se zabývá interpretací výsledků jednotlivých grafických i statistických výstupů prostorového rozložení teroristických útoků Tálibánu a jejich souvislostmi s časovou osou stěžejních sledovaných událostí v regionu.

Poslední část je celkovým shrnutím nově nabytých poznatků z analýzy a výsledků této diplomové práce a zároveň jsou zde diskutovány možné přístupy pro další výzkum v této oblasti.

1.2 Dosavadní výzkum a zdrojová literatura

O konfliktu v Afghánistánu již bylo napsáno mnoho odborných studií z per zahraničních i českých autorů, které se problematice věnovaly z mnoha úhlů pohledu; od historického a nábožensko-etnického kontextu přes analýzu politicko-ekonomických faktorů, problematiku terorismu až po geopolitické aspekty konfliktu.

Podrobnosti historického kontextu nabízí kniha britského historika Franka Clementse (2003) s názvem *Conflict in Afghanistan: A Historical Encyclopedia*, která je v podstatě historickou encyklopedií moderního afghánského státu od 18. století. Mezi stěžejní literaturu, která posloužila jako podklad pro získání širšího povědomí o problematice historie Afghánistánu a celého konfliktu se řadí kniha *Afghánský konflikt* od českého politologa Slavomíra Horáka (2005), která nabízí komplexní přehled historických a charakteristických souvislostí konfliktů ve středoasijském regionu. Do podobné kategorie lze zařadit i knihu Marka (2003), která taktéž shrnuje kontext k širšímu porozumění problémů afghánského státu. Kniha Luboše Kropáčka (1992) se zaměřuje na charakteristické prvky islámu a doplňuje tak v této práci náboženský kontext afghánské společnosti.

Ze zahraničních zdrojů pozadí afghánského konfliktu dobře popisuje Antonio Giustozzi (2019), který se ve své knize zaměřuje především na hnutí Tálibán nebo Katzman a Thomas (2017), kteří se zabývají i postojem americké vlády ohledně Afghánistánu. Kniha Jonese (2009) také shrnuje politickou charakteristiku Afghánistánu v souvislosti se zapojením zahraničních aktérů. Popis politického vývoje obsahuje také kniha Ewanse (2005) nebo práce Condry, Longa, Shavera a Wrighta (2018). Ekonomickou charakteristikou Afghánistánu se zabývá článek Scarlata (2015), ve kterém autor rozebírá především nerostné zdroje.

Teoretický kontext, především ukotvení pojmu terorismu, je čerpán hlavně ze třetího vydání knihy amerického politického geografa Colina Flinta (2017), která nese název *Úvod do geopolitiky*, jejíž jedna kapitola je celá věnována geopolitice sítí, společenským hnutím a terorismu. Americký politolog Rapoport (2001) pak ve svém článku definuje historický vývoj terorismu v několika fázích. Následně například Kaplan (2009) se svým výzkumem přináší alternativní přístup k typologii teroristických činů. Z českých autorů a autorek souhrnně popisuje problematiku terorismu například Filipec, který kromě jiného shrnuje i typologii terorismu podle motivace útočníků (2017).

Podobné práce z oblasti politické geografie s využitím geoinformačních systémů nejsou v českém prostředí příliš časté. Částečně podobným tématem se však zabývá diplomová práce Vogta (2008), která řeší geografické aspekty terorismu po roce 1968 a po konci studené války. Tato studie zkoumá teroristické útoky v globálním měřítku, což ji odlišuje od této diplomové

práce, která se soustředí pouze na Afghánistán. Z podobných zahraničních prací lze zmínit například výzkum americké trojice Medina, Siebeneck a Hepner (2011). Ti se ve své práci zabývali časoprostorovou analýzou vzorců teroristických útoků v Iráku v letech 2004 až 2009. Výzkum zmiňovaných vědců stejně jako tato diplomová práce řeší jak rozmístění teroristických útoků, tak závislost útoků na různých událostech, jako jsou například náboženské svátky. Na rozdíl od této diplomové práce však Medina, Siebeneck a Hepner využívají více statistické metody než geoinformační systémy. V neposlední řadě je třeba zmínit knihu autorů Hynka, Eichlera a Majerník (2012), kteří se více zaměřili na geopolitiku.

2 Teoretický rámec

2.1 Definice terorismu

Obecné a jednoznačné vymezení pojmu terorismus chybí, avšak všechny dostupné definice spojuje několik klíčových slov jako násilí, záměrné vyvolávání strachu a konkrétní motivace viníků. Podle ministerstva vnitra je terorismus chápán jako „organizované použití násilí nebo hrozby násilím, obvykle zaměřené proti nezúčastněným osobám, s cílem vyvolat strach, jehož prostřednictvím mají být splněny politické, náboženské nebo ideologické požadavky jak ve vnitrostátním, tak v mezinárodním měřítku“ (MV 2019). Tato diplomová práce vychází z toho, že teroristický útok je vnímán jako „vyhrožování nebo dokonce využití nelegální síly a násilí nevládním aktérem k dosažení politických, ekonomických, náboženských nebo společenských cílů skrze strach, nátlak nebo zastrašování“ (START 2018b, s. 10). Tyto definice jsou si podobné, liší se zejména vymezením „nezúčastněných osob“ jako cílů v prvním případě a nevládních aktérů v druhém případě. Během posledních několika dekád je vzhledem k celosvětovému dění terorismus stále více propíraný a je přirozené, že i jeho výzkum jde různými cestami a lze najít mnoho různých definic, ale i kategorizací typologie terorismu a podobně.

Podle amerického politologa Davida C. Rapoport je možné sledovat čtyři historické fáze, jak se terorismus vyvíjel. Během první etapy, která trvala od konce 19. století do roku 1914, stáli dle Rapoport za útoky anarchisté a odehrávaly se na vnitrostátní úrovni. Druhá fáze trvala od roku 1920 do roku 1960, během níž byl motivací útočníků nacionalismus a snažili se především osvobodit jejich rodnou zemi od kolonistů. Třetí fáze historie terorismu začala v 60. letech 20. století a trvala až do 90. let, kdy se teror začal rozpínat mimo území jednoho státu a motivací aktérů byla převážně politická levicová ideologie. Tuto fázi odstartovala válka ve Vietnamu, která odkryla slabiny tehdejšího mocného Západu a udělala ho pro levicové radikální skupiny zranitelnější. V 80. letech 20. století začala podle Rapoport čtvrtá vlna, kdy se jedná o nábožensky orientovaný terorismus na globální úrovni, která stále trvá (Rapoport 2001). Tyto fáze jsou shrnuty v tabulce č. 1.

Tabulka 1: Historické fáze terorismu dle Rapoport

Časové období	Motivace aktérů	Geografické měřítko
1880–1914	Anarchismus	Stát
1920–1960	Nacionalismus	Stát (dekolonizace)
1960–1990	Nacionalismus/ideologie	Mezinárodní (regionální)
1980 - současnost	Náboženství	Mezinárodní (globální)

Zdroj: Flint 2017, upraveno

Dále se americký politický geograf Colin Flint zabývá i problematikou vymezení a definice terorismu. Podle Flinta není možné pevně definovat terorismus ze dvou důvodů. Prvním argumentem je, že v čase a prostoru se charakter teroristických aktů často měnil, což je patrné i z tabulky č. 1. Druhým důvodem je, že samotná definice terorismu je politickým činem. Vzhledem k tomu, že se boj proti terorismu stává prioritou domácích i zahraničních politik po celém světě, je velmi důležité, jak je teroristický útok vymezen (Flint 2017). Různorodost vymezení terorismu dokládá i výzkum Hoffmana, který srovnal celkem 109 definicí. Ve většině případů se však v definicích terorismu vyskytují klíčová slova jako násilí, politika, strach, hrozba, následek nebo reakce (Hoffman 1998, Schmid 1988, cit. v Flint 2017, s. 193).

Jak dokazuje již zmíněná definice terorismu podle databáze START, lze se setkat i s určením „nevládních“ nebo „sub-národních“ aktérů jako iniciátorů nebo pachatelů teroristických činů. Z minulosti je však možné vybrat několik případů, kdy docházelo k užití násilí za účelem vyvolání strachu ve společnosti a dosažení politických cílů státním aktérem. K takovým akcím se uchýloval například německý nacistický vůdce Adolf Hitler nebo sovětský diktátor Josif Vissarionovič Stalin. V určení teroristických útoků mohou další problém představovat i „civilní“ nebo „nezúčastněné“ osoby, které jsou často oběťmi teroru. Flint otevírá další diskuzi poukazováním na příklad britsko-amerického leteckého bombardování civilních cílů v Drážďanech nebo americké nálety na Japonsko během druhé světové války (Flint 2017).

Z prostorového hlediska terorismus definuje jeho metageografie. Ta je složena z uzlů neboli nodů a kanálů. Teroristické organizace takto vytvářejí sítě, které mohou být rozprostřené po celém světě. Díky kanálům jsou mezi sebou uzly ve spojení a v síti se mohou pohybovat lidé, finanční a materiální prostředky nebo informace. Existují celkem tři typy uzlů. Prvním je takzvaný jádrový uzel, v kterém sídlí vedení organizace. Z tohoto hlavního uzlu se šíří informace a tradičně je lokalizován ve státech se slabou státní autoritou nebo s vládou, která s teroristickým hnutím spolupracuje. Příkladem umístění jádrového uzlu může být Afghánistán, který se stal základnou hnutí al-Káida. Druhým typem je periferní uzel, akční

buňka sítě, ve které se koncentrují aktivní iniciátoři násilí. Periferní uzel většinou funguje nezávisle a často je umístěn na „nepřátelském“ území. Poslední je takzvaný propojující uzel, který má za úkol rozšiřovat a zlepšovat fungování celé sítě. Dochází zde k šíření informací, tréninku nebo náboru. Propojující nody bývají nejvíce exponované a rozptýlené. Metageografie terorismu je důležitá i z hlediska boje proti terorismu. Jak je výše zmíněno, jádrový uzel teroristické sítě hnutí al-Káida se nacházel v Afghánistánu a organizace měla podporu afghánské tálibánské vlády. Vzhledem k situaci se tedy Spojené státy americké rozhodly vojensky zakročit za účelem zničení jádrového nodu al-Káidy s cílem narušit suverenitu státu, kde se nacházelo její vedení (Flint 2017).

Vzhledem ke složitosti terminologického vymezení terorismu si lze povšimnout kontroverze, která může vyvolat diskuzi nad celou situací v Afghánistánu po 11. září roku 2001. V momentě vpádu USA a spojenců do Afghánistánu byl u moci Tálibán, který po občanské válce v 90. letech ovládal drtivou většinu státního území. Spojeným státům a alianci se podařilo tálibánskou vládu díky intervenci svrhnout s argumentem „boje proti terorismu“. V tuto chvíli je třeba diskutovat legitimnost tálibánské vlády, jakožto státního aktéra, který tedy nespadal do velké části definic terorismu a teroristických organizací, přestože politický režim Tálibánu měl totalitární charakter a terorizoval vlastní obyvatelstvo (Horák 2005). Zahraniční vojenskou akcí se tedy Tálibán dostal do „sub-národní“ pozice, ze které se hnutí stále snaží dostat zpět do čela Afghánistánu pomocí bojových aktivit proti různým cílům. Pokud je tedy velká část útoků Tálibánu namířená proti vojenským cílům, lze polemizovat, zda se nejedná o protiakce a snahu se ubránit cizím intervencím.

Popsané rozpory také potvrzuje fakt, že vláda Spojených států amerických ve svém oficiálním seznamu zahraničních teroristických skupin neuvádí afghánské hnutí Tálibán (U.S. Department of State 2019). Lze polemizovat, proč tomu tak je. Jedním z možných důvodů může být vyjednávání americké vlády s tálibánskými představiteli o míru v Afghánistánu. Přesto však existuje mediální diskurz, v jehož rámci je hnutí Tálibán označováno za organizaci vykonávající teroristické útoky. Tento fakt dokládá i databáze START (2018b), ze které jsou čerpána data pro analýzu v této diplomové práci. Mezi teroristické útoky jsou v databázi řazeny například atentáty, ozbrojená napadení, bombové útoky, únosy, zajetí rukojmích, útoky mířené na infrastrukturu nebo neozbrojená napadení (START 2018b). Přestože existuje mnoho způsobů vykonání teroristického činu, samotná motivace nebo geografické měřítko útoku jsou klíčovými prvky pro rozeznání typů terorismu uvedených v následující podkapitole 2.2.

2.2 Typologie terorismu

V odborné literatuře se vyskytují různé přístupy k dělení terorismu, nejčastěji se však jedná o rozdělení dle motivace útočníků, typu využitých zbraní nebo geografického měřítka. Lze však nalézt i další typologie, například podle Kaplana, který dělí terorismus v první řadě na diskriminační a nediskriminační. Ten definuje diskriminační terorismus jako násilný čin proti zacílený proti skupině lidí, kteří teroristy přímo ohrožují anebo skupinu lidí, kteří v konfliktu nebojují a teroristy přímo neohrožují. Naopak nediskriminační terorismus je podle Kaplana násilný čin vůči osobám, které nebyly předem vytipovány, a staly se tak obětí teroru náhodně (Kaplan 2009). Některé typy se však mohou vzájemně prolínat.

Například Zeman (2002) třídí různé typy terorismu podle geografického měřítka. „Popisuje terorismus vnitřní, kam může spadat terorismus válečný, státní nebo revoluční, do kterého spadá terorismus levicový a pravicový. Druhým archetypem podle Zemana je terorismus mezinárodní, kam je možno řadit terorismus koloniální, mezistátní, konzervativní, separatistický nebo revoluční“ (Zeman 2002, cit ve Vogt 2008, s. 22). Z pohledu této diplomové práce lze srovnat různé typy terorismu na příkladu al-Káidy, která páchá své útoky na mezinárodní úrovni, zároveň mají její útoky často i separatistický charakter. Tato práce se však zabývá především útoky hnutí Tálibán, které dle Zemana lze zařadit do skupiny vnitrostátních, konkrétně válečných.

Další často užívané dělení terorismu je dle motivace útočníka. Celkem se podle motivace dělí teroristické útoky do pěti skupin: náboženský, politický, monotematický, kriminální a psychopatologický (Filipec 2017). Nábožensky motivovaný terorismus se vyskytuje napříč různými vyznáními po celém světě. Například islámský terorismus vychází ze saláfismu¹, jehož cílem je zřídit fungující chalífát. Cílem politického terorismu je naplnění konkrétního politického programu či ideologické přesvědčení. Je možné se setkat s terorismem levicovým a pravicovým podle stran politického spektra nebo s terorismem environmetálním, jehož pachatelé jsou motivováni ochranou životního prostředí. Monotematický terorismus se vyznačuje snahou o dosažení jediného konkrétního cíle, z příkladů lze uvést zákaz potratů nebo potlačení svobody homosexuálů (Šumová 2018). Dalším typem je kriminální terorismus, který se podobá organizovanému zločinu, který teroristické skupiny páchají. V souvislosti s touto prací lze jako příklad uvést hnutí Tálibán nebo al-Káida a jejich obchod s opiem jako zdrojem příjmu. Posledním typem je terorismus psychopatologický, kdy je v pozadí útoku duševní nemoc pachatele. Onou motivací pak může být například pomsta, snaha o zviditelnění

¹ Saláfismus je muslimský směr, který nabádá k návratu k původnímu islámu a odmítá euro-americký způsob života (Jelínek 2019).

se nebo frustrace. Tragickými příklady z minulosti jsou například masové střelby na školách. Existují ale případy, kdy se lze setkat s kombinací různých motivů najednou. V těchto případech se jedná o kombinaci různých typů terorismu. Tato práce se zabývá převážně náboženským terorismem, kterého se dopouští al-Káida, ale i Tálibán (Filipec 2017). Situace v Afghánistánu je však složitá kvůli zahraniční intervenci Spojených států a koaličních jednotek a celkové charakteristice regionu, která je přiblížena v kapitole číslo 4 – Charakteristika Afghánistánu.

3 Metodické vymezení práce

Tato diplomová práce je ateoretickou deskriptivní studií. Podle Ženky a Kofroně „má tento typ případové studie za cíl popsat určitý jev, událost, období či region. Cílem není testovat ani vytvořit teorii, nýbrž přesně zachytit a syntetizovat všechny významné aspekty daného jevu“ (Ženka, Kofroně 2012, s. 59). V této kapitole lze nalézt přehled rešerše literatury, postup práce při sběru informací i analýze nebo detailní popis databáze teroristických útoků, která je základem zkoumání této práce.

3.1 Metodika práce

Jak je výše zmíněno, analýza této práce je založená na sledování prostorového rozložení teroristických útoků hnutí Tálibán a srovnání časové osy s událostmi, které se během let 2001 až 2018 v regionu odehrály. Nejdříve byly vymezeny typy stěžejních událostí, které posloužily k následné analýze s teroristickými útoky. Vzhledem k cílům této diplomové práce byly jako významné události, které ovlivnily konflikt v Afghánistánu, stanoveny volby na národní i regionální úrovni, rozhodnutí zahraničních aktérů zapojených do konfliktu ohledně aktivit v zemi a celém blízkovýchodním regionu, a také významné muslimské svátky. Některé z těchto událostí vycházejí z již zmíněné studie Mediny, Siebenecka a Hepnera (2011). Podle tohoto výzkumu byla i v této diplomové práci koncentrována pozornost na četnost teroristických útoků v okolí těchto sunnitských muslimských svátků: první muharram (začátek muslimského roku), ašúrá (desátý den muslimského roku), mawlid (den narození proroka Muhammada podle sunnitského kalendáře), hadždž (pout' do Mekky), íd al-adhá (svátek oběti spojený se svátkem hadždž), Den Arafa (den odpuštění spojený se svátkem hadždž), ramadán a íd al-fitr (svátek ukončení půstu). Vzhledem k menšinovému podílu šíitského obyvatelstva v Afghánistánu bylo v analýze pracováno i s šíitskými svátky íd al-ghadír (den jmenování Alího nástupcem Mohammeda) a arba'een (smrt Husajna v bitvě u Karbaly) (Kropáček 1992). Dále byly pro vyhodnocení analýzy také vybrány následující afghánské státní svátky: Den osvobození, Nauruz (začátek nového roku/jara), Ješen (Den nezávislosti), Den vítězství (nad komunistickou vládou v roce 1992), Svátek práce (1. května) a Den Ahmada Šáha Masúda (Agency Coordinating Body for Afghan Relief and Development 2020).

V rámci interpretace výsledků analýzy bylo také pracováno s takzvaným pojmem „jarní ofenzívy“, což je termín médií označovaný jako zvýšená bojová aktivita v blízkovýchodním regionu po relativně klidnějším období, kdy je v oblasti zima a sníh (Kona 2007). Všechny výše zmíněné významné události jsou detailněji popsány a časově vymezeny v kapitole číslo 5 - Vývoj sledovaného období. Informace o jednotlivých událostech byly získány především z médií. Podrobnosti ohledně stěžejních a mimořádných událostí, které byly předem vytyčeny,

byly čerpány z renomovaných, celosvětově i tuzemsky uznávaných zdrojů, zpravodajských agentur, mediálních domů a oficiálních reportů vlád nebo mezinárodních organizací.

Databáze teroristických útoků Global Terrorism Database (GTD) je podrobně popsána v následující podkapitole 3.2. Sada dat z této databáze pro účely této diplomové práce sčítá teroristické útoky, které se odehrály na území Afghánistánu od roku 2001 do roku 2018 a podle dostupných zdrojů za nimi stálo hnutí Tálibán. Tato databáze byla převedena do tabulek v programu Microsoft Excel, soubor dat obsahuje celkem osmnáct listů – jeden list za každý rok. Jednotlivé listy tabulek z programu MS Excel byly poté převedeny do programu ESRI ArcMap ve formátu „xls“. Jejich prostorová informace byla promítnuta v programu ArcMap pomocí funkce „Add XY Data“ na podklad polygonové vrstvy administrativních hranic Afghánistánu s využitím souřadnicového systému WGS 84 a kartografického zobrazení UTM zaměřeného na zónu číslo 42 na severní polokouli. Podle tohoto postupu bylo vytvořeno celkem osmnáct bodových vrstev (jedna vrstva za každý kalendářní rok) nesoucích informace o teroristických útocích hnutí Tálibán. Následně byly pomocí kartografických metod vytvořeny mapy a další grafické prvky, které zobrazují lokalizaci teroristických útoků ve sledovaném období. Většina podkladových základních vrstev, například administrativní členění nebo osídlení, byla získána ze serveru Humanitarian Data Exchange (HDE).

Pro realizaci map s kartogramy na obrázcích č. 22 a 23 byly vytvořeny nové vrstvy teroristických útoků hnutí Tálibán za celé sledované období. V atributových tabulkách těchto nových vrstev byly přidány údaje za celkový počet teroristických útoků na území každou provincii za každý kalendářní rok sledovaného období. Do atributových tabulek byly také přidány informace o podílu počtu teroristických útoků hnutí Tálibán v každé provincii za celé sledované období a o celkovém počtu teroristických útoků zaviněných taktéž Tálibánem za stejnou dobu sledovaného období. Právě pomocí tohoto atributu byly poté vytvořeny kartogramy. Následně bylo sledované období rozděleno do dvou etap podle celkového objemu počtu útoků a také kvůli velkému nárůstu počtu útoků po roce 2011. Databáze, která je detailně popsána níže, nese informace i o cílech útoků, které jsou v databázi rozděleny do různých skupin. Pro hlubší analýzu byly rozlišeny teroristické útoky na civilní a necivilní cíle. Do kategorie necivilních cílů tálibánských útoků byly z databáze vyselektovány všechny vládní cíle (domácí i zahraniční – tedy diplomatické), vojenské cíle, bezpečnostní složky, letecké základny či letiště a dále ostatní ozbrojené a teroristické skupiny. Do skupiny civilních cílů byly zahrnuty všechny ostatní kategorie, které se v databázi vyskytují, jako například komerční sféra, školství, náboženské cíle a podobně (START 2018b). Následně byly z těchto dvou skupin vytvořeny bodové vrstvy v programu ArcMap za každý rok ze sledovaného období. Sledované

období bylo na obrázcích č. 23–25 a 28–30 rozděleno vždy po šesti letech z důvodu lepší přehlednosti a čitelnosti map.

Časová analýza teroristických útoků byla provedena v programu MS Excel, kde byly porovnány četnosti tálibánských útoků v každém roce sledovaného období s daty předem vytyčených významných událostí. Ve stejném programu byly vytvořeny i paprskové a sloupcové diagramy četností teroristických útoků Tálibánu v Afghánistánu během celého sledovaného období. Pro tento účel bylo celé sledované období rozděleno do etap po třech letech kvůli přesnější analýze výkyvů četnosti tálibánských útoků. Program Microsoft Excel posloužil i k výpočtu všech podílů počtu útoků na počet dnů, které byly následně srovnávány k odhalení rozdílů mezi počty útoků v době významných dnů a mimo ně. Shrnující graf s vývojem počtu teroristických útoků během celého sledovaného období na obrázku č. 20 byl vytvořen v programu SPSS pomocí analýzy časových řad.

3.2 Databáze GTD

Data o teroristických útocích byla získána z databáze, která nese název GTD, je zprostředkována americkou University of Maryland a funguje od roku 2001. Tato databáze obsahuje informace o teroristických útocích od roku 1970 do roku 2018 po celém světě a aktuálně je v databázi popsáno kolem 190 tisíc útoků. Každý záznam o teroristickém útoku v databázi GTD nese informaci o datu, lokaci, cíli, zbraních, počtu obětí a zodpovědných osobách nebo skupinách. Po roce 2006 se k práci na databázi připojilo americké Národní konsorcium pro studium terorismu a reakcí na terorismus – START (zkratka pochází z anglického názvu National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism), které působí taktéž na půdě University of Maryland (START 2018b).

University of Maryland vydala detailní příručku k celé databázi, kde je popsána typologie veškerých informací v databázi se vyskytujících a také podrobná metodika shromažďování dat. Veškeré zdroje informací v databázi jsou veřejně dostupné. Mezi tyto zdroje se řadí články z médií, elektronické archivy zpráv, již existující databáze a sekundární zdroje, jako jsou knihy, časopisy a právní dokumenty. Podle konsorcia START pocházejí veškeré informace z „vysoce kvalitních“ zdrojů, mezi které START řadí zdroje nezávislé na vládách, politicích nebo korporacích. Každá informace v databázi musí být získána alespoň ze dvou těchto „vysoce kvalitních“ zdrojů (START 2018b).

Databáze GTD také jasně specifikuje kritéria, podle kterých jsou informace sbírány. Jako teroristický útok START definuje „vyhrožování nebo dokonce využití nelegální síly a násilí nevládním aktérem k dosažení politických, ekonomických, náboženských nebo společenských cílů skrze strach, nátlak nebo zastrašování“ (START 2018b, s. 10). Celkem musí takový čin

spojoval tři atributy. Prvním takovým znakem je, že incident musí být záměrný. Další vlastnost zahrnuje, že čin musí být násilný nebo během něj bylo vyhrožováno násilím. A nakonec třetí vlastnost se týká iniciátorů činu, kteří musí být aktéři na nižší než národní úrovni. Zároveň musí teroristické útoky v databázi splňovat alespoň dvě ze tří následujících podmínek. První kritérium se vztahuje k podnětům útoku. Spáchaný čin musí mít politický, ekonomický, náboženský nebo společenský cíl. Druhou podmínkou je dáno, že existuje důkaz o záměru donutit, zastrašit nebo předat jinou zprávu většímu počtu lidí než bezprostředním obětím. Třetím kritériem je prokázáno, že útok byl mimo kontext zákonem ustanovených válečných aktivit, čímž se rozumí, že příslušný čin je za legitimní hranicí mezinárodního humanitárního práva (START 2018b). Avšak i přes stanovené podmínky může docházet k překryvu „teroristických útoků“ podle definice START a jiných trestných činností a politického násilí, jako je například vzpoura, zločiny z nenávisti nebo organizovaný zločin. V takovém případě jsou tyto útoky v databázi označeny jako „Doubt Terrorism Proper“, což naznačuje, že daný útok je v některých ze zdrojů zpochybněn jako výhradně akt terorismu. Tyto útoky dále v databázi nesou informaci o důvodu pochyb, jako jsou například již zmíněná vzpoura, konflikt mezi skupinami nebo kdo je zodpovědný stát (START 2018b).

Pro účely této práce byla celkem využita data týkající se 8 665 teroristických útoků. Každá tabulka obsahuje informace o datu útoku, přesné lokaci, včetně zeměpisných souřadnic. U veškerých dat je také popsáno, jaká z výše zmíněných kritérií pro ověření teroristického útoku byla splněna. Dále data nesou informaci o cíli útoku, počtu obětí a následcích, typu teroristického útoku, využití konkrétních typů zbraní, pachatelích a zdrojích těchto informací (START 2018b). V konkrétní databázi vygenerované pro účely této práce se vyskytují teroristické útoky na území státu Afghánistán, za kterými prokazatelně stojí hnutí Tálibán, a jsou datovány od 7. října roku 2001, kdy se Spojené státy rozhodly zahájit vojenskou operaci v Afghánistánu jako odvetu za teroristické útoky z 11. září 2001. Jak je zmíněno v úvodní kapitole této práce, tento den se stal stěžejním pro vývoj událostí 21. století a vojenská reakce americké vlády vyvolala v Afghánistánu válku, která je v této diplomové práci sledována.

4 Charakteristika Afghánistánu

4.1 Fyzicko-geografická charakteristika

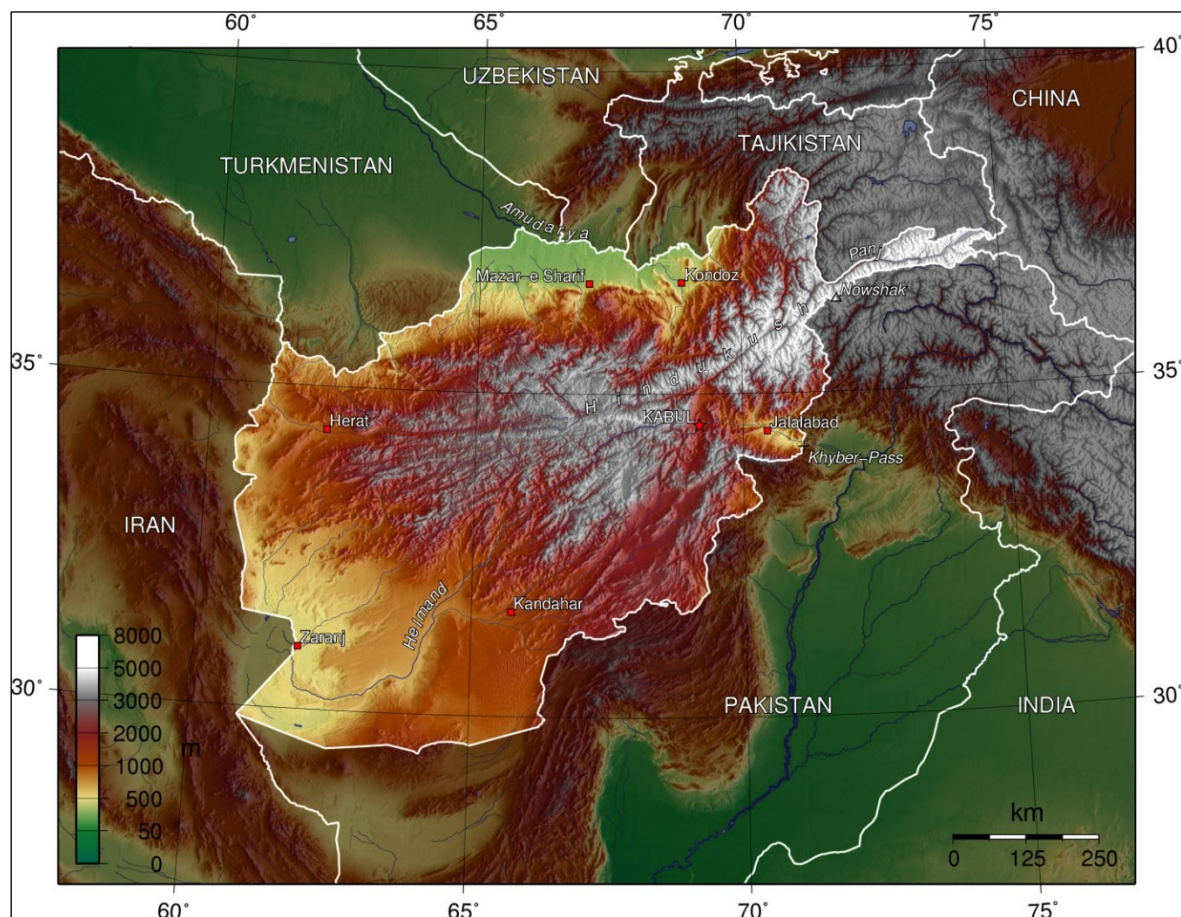
Státní území Afghánské islámské republiky se nachází v srdci Střední Asie. Nejdelší hranici sdílí s Pákistánem na východě, na jihozápadě Afghánistán hraničí s Íránem, severní oblasti země se nacházejí na hranicích s Turkmenistánem, Uzbekistánem a Tádžikistánem. Díky nejvzdálenějšímu severovýchodnímu cípu Vachánského koridoru je Afghánistán také sousedním státem Číny. Tato afghánsko-čínská hranice je nejkratší, má přibližně 75 kilometrů.

Afghánistán se ze čtyř pětín rozkládá v horských oblastech. Vysoké horské hřebeny vytvářejí na celém území Afghánistánu od sebe navzájem odlehlá údolí. Od severovýchodu země se jihozápadním směrem rozpíná pohoří Hindúkuš. Zde se také nachází i nejvyšší hora Afghánistánu, Nošak (7492 m n. m.), konkrétně ve Vachánském koridoru nedaleko hranic s Tádžikistánem a Pákistánem. S ubývající nadmořskou výškou se v západním směru pohoří Hindúkuš člení do více hřebenů, například mezi Kóhe Bábá nebo Safédkóh, kde se nacházejí průsmyky jako například Chajbar, Šibar nebo Sálang. U hranic s bývalými republikami Sovětského svazu na severu země, kde je průměrná nadmořská výška přibližně 600 m n. m., se vyskytují stepi. Naopak na jihozápadě země u hranic s Íránem a Pákistánem se nachází suché polopouště a pouště (Marek 2003).

Vzhledem ke kontinentálnímu klimatu a velké vertikální členitosti území Afghánistánu zde dochází k výraznému kolísání teplot mezi zimou i létem, ale i mezi dnem a nocí. V hlavním městě Kábulu se průměrná teplota v červenci pohybuje kolem 24 stupňů Celsia, kdežto průměrná teplota v lednu je minus 2,6 stupně Celsia. Co se srážek týče, v průměru napadne v Afghánistánu kolem 300 mm srážek ročně, vše převážně v zimním období. Tento průměr snižuje především jihozápadní pouštní oblast, kde v průměru napadne pouze 50 mm ročně. Naopak východ Afghánistánu je podél hranice s Pákistánem ovlivněn monzuny, tudíž je tato oblast nejvlhčí (Marek 2003). Právě kombinace podnebí a členitého terénu Afghánistánu dohromady tvoří velmi důležitý faktor, který ovlivňuje konflikt v zemi. Již tradičně se v médiích mluví o takzvané „jarní ofenzívě“, což znamená nárůst četnosti ozbrojených výpadů v jarních měsících, po tom, co roztaje sníh v horských oblastech, a většina země se tak po zimě stane opět přístupná (Stancati 2016).

Charakteristika afghánského vodstva se velmi liší napříč regiony. Jak je již výše naznačeno, suché západní až střední oblasti státu jsou bezodtoké. Řeky, které pramení ve středoafghánských horách tečou do pouští, kde následně vysychají. Největší z těchto toků jsou Hilmand, Heríród nebo Murgháb. Naopak severní hranici Afghánistánu z velké části tvoří

řeka Amudarja, jež je velmi významným vodním zdrojem v tomto regionu spolu s její zdrojnicí jménem Pandž. Východní část země odvodňuje řeka Kábul, jež patří do povodí řeky Indus. Obecně lze říci, že vodní plochy zaujímají pouze zanedbatelný podíl na celkové ploše Afghánistánu (Marek 2003). Souhrnně je nutno dodat, že fyzicko-geografické podmínky mají značný vliv i na ekonomickou charakteristiku Afghánistánu, vzhledem k tomu, jak ovlivňuje zemědělství, podmínky pro těžbu a další ekonomická odvětví. Přehled topografie Afghánistánu znázorňuje obrázek č. 1.

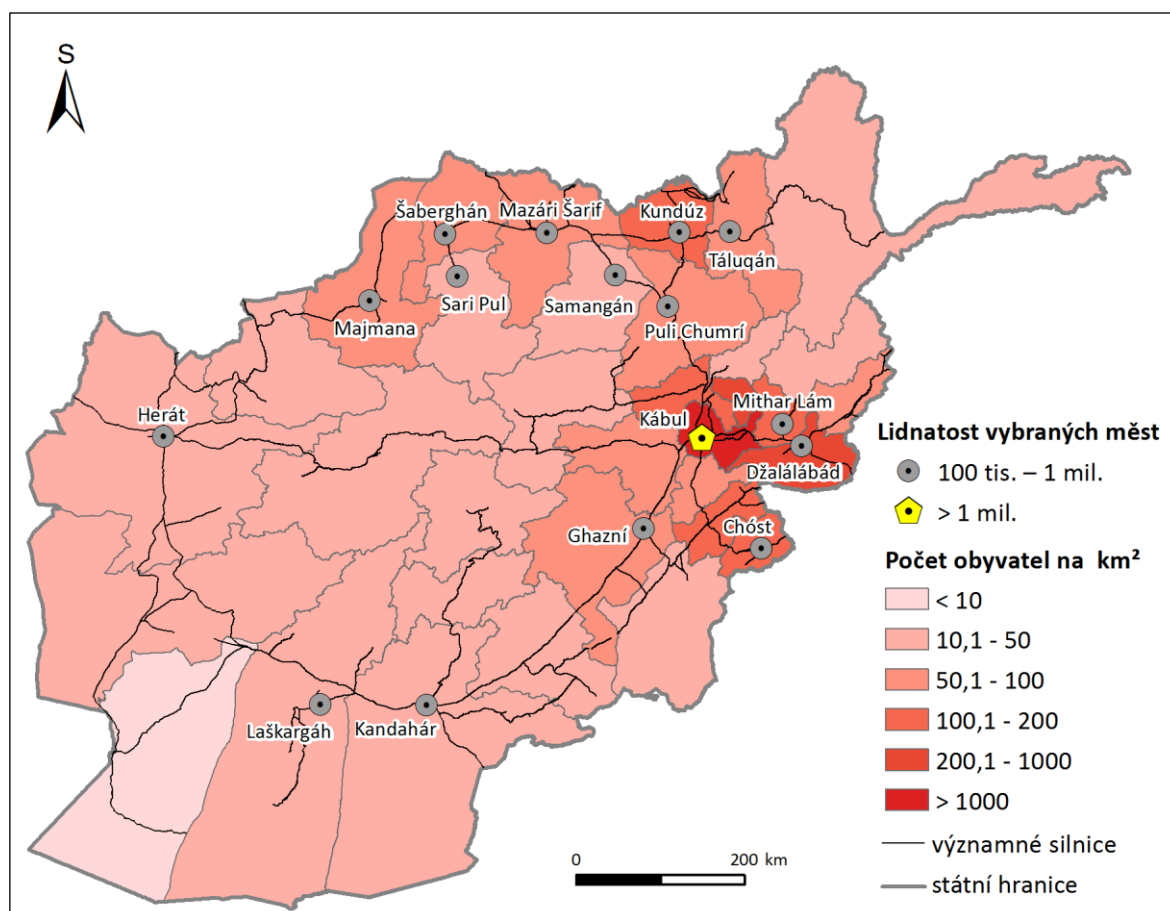

Obrázek 1: Topografická mapa Afghánistánu (Wikimedia Commons 2005)

4.2 Sociálně-geografická charakteristika

Podle posledních dat Světové banky z roku 2018 v Afghánistánu žije přes 37 milionů obyvatel (Světová banka 2020). Podle Světové zdravotnické organizace je z toho téměř 44 procent mladší 15 let. Průměrná očekávaná délka života v Afghánistánu u obou pohlaví dohromady dosahuje bez mála 63 let (WHO 2018). Afghánský statistický úřad však ve své ročence z let 2018 až 2019 uvádí, že v zemi žije přibližně 31,5 milionu obyvatel (National Statistics and Information Authority 2019). To dokazuje, jak je demografické sčítání v zemích zmítaných konflikty složité a čísla z různých oficiálních orgánů se mohou velmi lišit. Afghánistán je etnický i nábožensky roztržštěný stát, který je postaven na základech mnoha

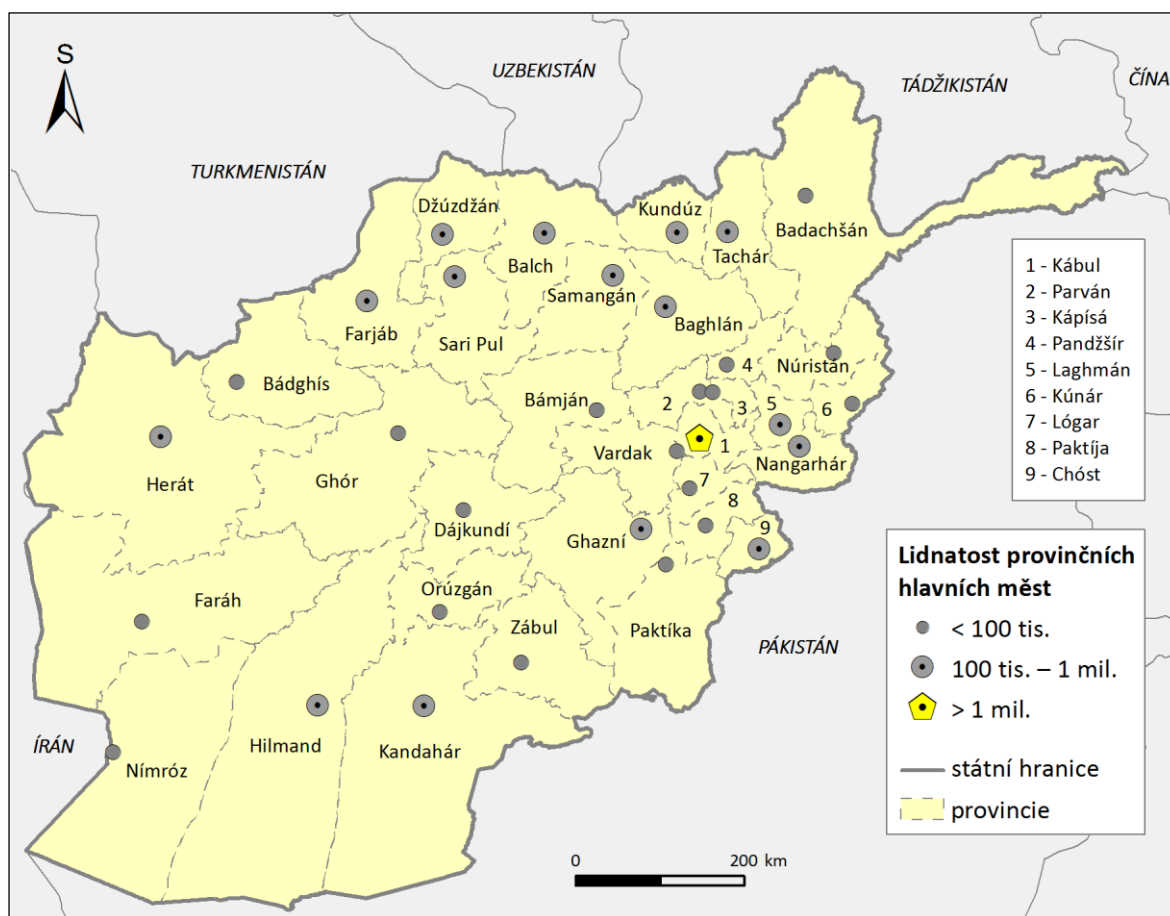
kmenových společenstev (Hynek, Eichler, Majerník 2012). Na venek se obyvatelé označují za Afghánce, avšak při hovoru s člověkem ze středoasijského regionu se profilují podle příslušné etnické skupiny (Horák 2005). Jak je již výše zmíněno, afghánský terén je členitý a kvalitu podmínek pro život ovlivňují vysoká pohoří na severu i suchá poušť na jihu. To má samozřejmě vliv na prostorové rozmístění obyvatelstva, jež přibližuje obrázek č. 2. Co se týče absolutních čísel, nejlidnatějšími afghánskými provinciemi jsou Kábul, Herát, Nangahár, Balkh a Ghazní. Z hlediska relativní hodnoty podílu celkového počtu obyvatel v provincii ku její ploše, jsou nejlidnatější provincie v centrální části, tedy Kábul, sousední Kápísá a Nangahár, Chóšt nebo severní Kundúz. Na úrovni okresů lze říct, že hustota zalidnění je vyšší v oblastech s nižší nadmořskou výškou, v údolích a též kolem významných dopravních os (National Statistics and Information Authority 2019). Největšími afghánskými městy jsou hlavní město Kábul, dále pak Kandahár, Herát, Mazáři-Šarif, Džalalábád nebo Kundúz. Tato významná města se stávají strategickými body pro zahraniční vojska i pro domácí aktéry. Na obrázku č. 2 jsou vyznačeny i významné komunikace, včetně hlavní afghánské dálnice, která propojuje důležitá regionální centra. Míra urbanizace v Afghánistánu posledních několik desetiletí pomalým tempem stoupá, přesto však v roce 2018 dosahovala pouze 25,5 % (Plecher 2019).

Obrázek 2: Hustota zalidnění v počtu obyvatel na km² v Afghánistánu v roce 2018 (HDE 2019, National Statistics and Information Authority 2019)

4.2.1 Administrativní členění

Afghánistán svírá státní hranice s Čínou, Pákistánem, Íránem, Turkmenistánem, Uzbekistánem a Tádžikistánem. Afghánská islámská republika je rozdělena do 34 provinciálních administrativních jednotek. Přehled státních hranic, všech provincií včetně jejich hlavních měst je znázorněn na obrázku č. 3. Provincie se dále dělí na okresy, kterých je v Afghánistánu celkem 387. Tato nižší řádovostní jednotka je však již delší dobu středem dohadů a jejich celkový počet se během posledních dekád měnil. Okresy jsou důležité jednotky z hlediska voleb v zemi (Ruttig 2018).

Obrázek 3: Mapa provincií Afghánistánu (HDE 2019)

4.2.2 Etnické složení obyvatelstva

Nejpočetnějším národem žijícím na afghánském území jsou Paštuni, kteří tvoří přibližně 42 procent z celkového počtu obyvatel (Sawe 2019). Paštunové mluví převážně paštštinou, která je vedle jazyka darí² uzákoněna, jako úřední jazyk Afghánistánu. Paštunská etnická skupina sdílí společný název, rodový původ, historii, kulturu, nárok na krajinu a smysl

² Darí je afghánským dialektem perštiny (Horák 2005).

pro vzájemnou solidaritu. Jeden z paštunských kodexů chování se nazývá paštunvalí³. Tento kodex rozvíjí téma cti, v souvislosti s ochranou vlastnictví, principem odplaty (ten je řízen archaickou právní zásadou „oko za oko, zub za zub“) nebo pohostinnosti, kterou by měl nalézt na paštunském území spojenec i nepřítel. Důležitým společným prvkem je pro muslimské Paštuny náboženství. Převážně věří v sunnitský výklad koránu. Celkově ve spektru praktikování islámu jsou přirozeně Paštunové spíše umírnění než radikální. Historicky se paštunské území rozprostírá od řeky Indus v Pákistánu až k pohoří Hindúkuš. Vzhledem k tomu, že v sousedním Pákistánu žije přibližně 30 milionů Paštunů, spolu se svými afghánskými soukmenovci touží po vytvoření vlastního státu na afghánsko-pákistánském pomezí – Paštunistánu (Saikal 2010). Přestože k sobě mají Paštunové blízko, nelze je považovat za zcela jednotný národ, ale spíše za podobně smýšlející paštunské kmeny, kterých je v Afghánistánu téměř 400 (Horák 2005). Důležité je také dodat, že většina členů hnutí Tálibán jsou původem paštunské národnosti, čímž se jim snadněji hledá podpora u svých soukmenovců (Marek 2003).

Druhou nejčetnější etnickou skupinou jsou Tádžikové, kterých v Afghánistánu žije z celkového počtu obyvatel přibližně 27 procent (Sawe 2019). Příslušníci tádžické národnostní skupiny sídlí především na severu Afghánistánu u hranic s bývalými republikami SSSR a v severozápadním afghánském Herátu. Kromě těchto tradičních oblastí jsou Tádžikové spojeni také s afghánskými městy, kde si vytvářeli svá centra. Většina Tádžiků mluví jazykem darí. Další etnické skupiny v Afghánistánu, které se dorozumívají řečí darí, se komplexně nazývají fársiwán. Velmi známým zástupcem Tádžiků v moderních dějinách je již zmíněný prezident Barhánuddín Rabbání, který vládl během afghánské občanské války v 90. letech, a také jeho přívrženec Ahmad Šáh Masúd (Horák 2005).

V žebříčku početnosti zastoupení etnických skupin v Afghánistánu následuje velká propast. Dalším etnikem jsou totiž Uzbekové, kterých je z celkového počtu obyvatel přibližně 9 procent (Sawe 2019). Většina Uzbeků se na sever Afghánistánu přistěhovala po vzniku Sovětského svazu ve 20. letech 20. století, kdy prchali ze středoasijských republik před komunistickým režimem. Pravděpodobně nejvýznamnějším Uzbekem v novodobých dějinách byl již zmíněný Abdul Rašíd Dostúm, který se aktivně účastnil afghánské občanské války (Horák 2005). Podobný osud jako Uzbekové mají výše uvedení Turkmeni, kterých v Afghánistánu žije z celkového počtu obyvatel přibližně 3 procenta (Sawe 2019).

Další významnou etnickou skupinou na afghánském území jsou Hazárové. Ti tvoří přibližně osm procent z celkového počtu Afghánců (Sawe 2019). Hazárové obývají převážně

³ Paštunvalí je „právní a etický kodex a z hlediska tradičního života je významným spojovacím článkem Paštunů. Úcta ke kodexu je postavena na roveň příslušnosti k Paštunům“ (Horák 2005, s. 9).

centrální část Afghánistánu, zvanou Hazáradžát. Tato oblast není bohatá na úrodnou zemědělskou půdu, a tak se Hazárové často stěhovali do měst, kde se zařadili spíše mezi nižší společenské vrstvy. Na národní úrovni Hazáry reprezentuje už od doby občanské války v 90. letech strana wahdát. Většina Hazárů patří k vyznavačům šíitského islámu, a i proto jsou již tradičně podporováni íránskou vládou a také to znamená, že během občanské války v 90. letech byli častým cílem útoků radikálních sunnitů (Horák 2005).

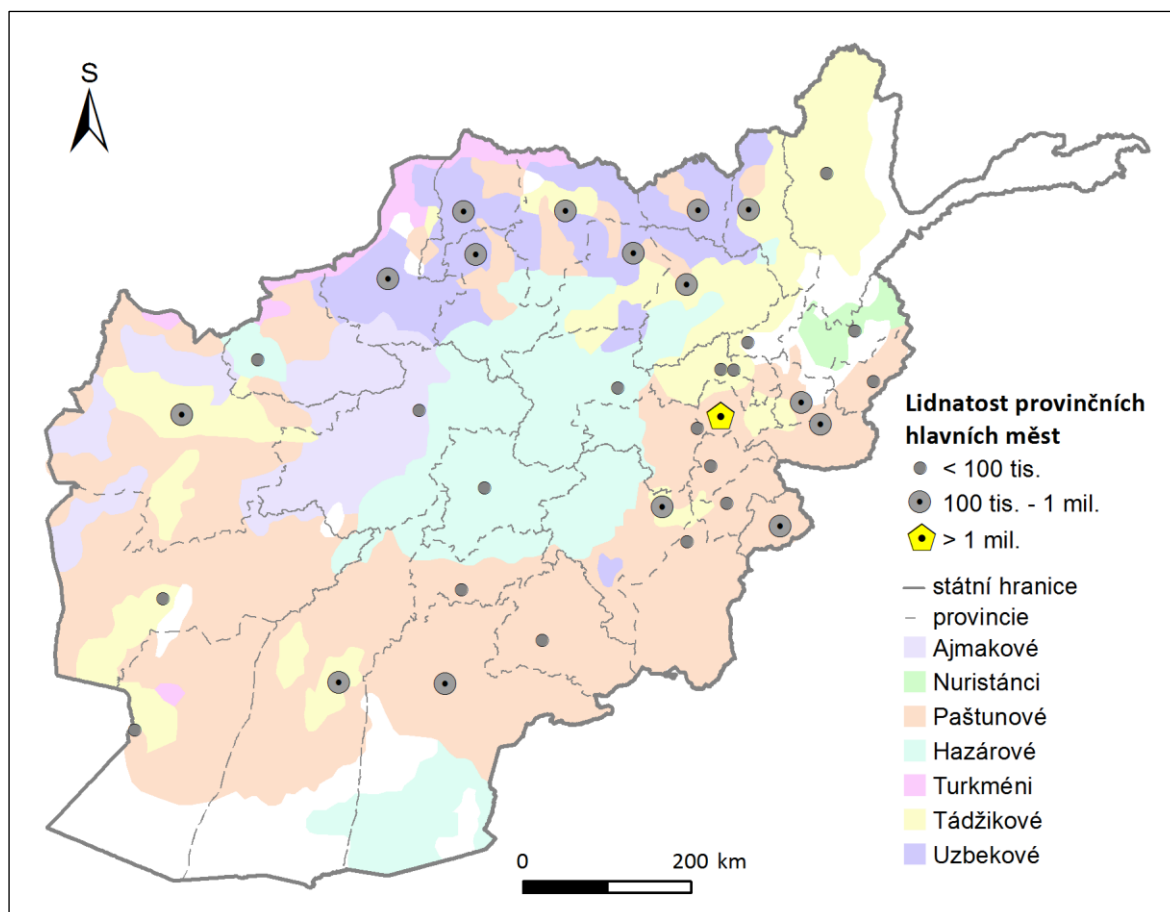
Další etnické skupiny, které žijí na území Afghánistánu nejsou tak početné jako ty předchozí. Řadí se mezi ně Ajmakové, kteří obývají severozápad země, Balúčové, kteří žijí v jihozápadním Afghánistánu anebo Kyrgyzové, kteří se pohybují v severovýchodním Vachánském koridoru. Dále na území Afghánistánu žijí například Mongolové, Sikhové, Hindové nebo Arabové (Horák 2005). Všechny výše zmíněné etnické skupiny jsou pro lepší orientaci shrnuty v tabulce č. 2.

Tabulka 2: Etnické skupiny na území Afghánistánu v roce 2019

Etnická/národnostní skupina	Podíl z celkového počtu obyvatel	Většinové náboženské vyznání
Paštunové	42 %	sunnitský islám
Tádžikové	27 %	sunnitský islám
Uzbekové	9 %	sunnitský islám
Hazárové	8 %	šíitský islám
Ajmakové	4 %	sunnitský islám
Turkmeni	3 %	sunnitský islám
Balúčové	2 %	sunnitský islám
Ostatní	5 %	různé

Zdroj: Horák 2005, Sawe 2019

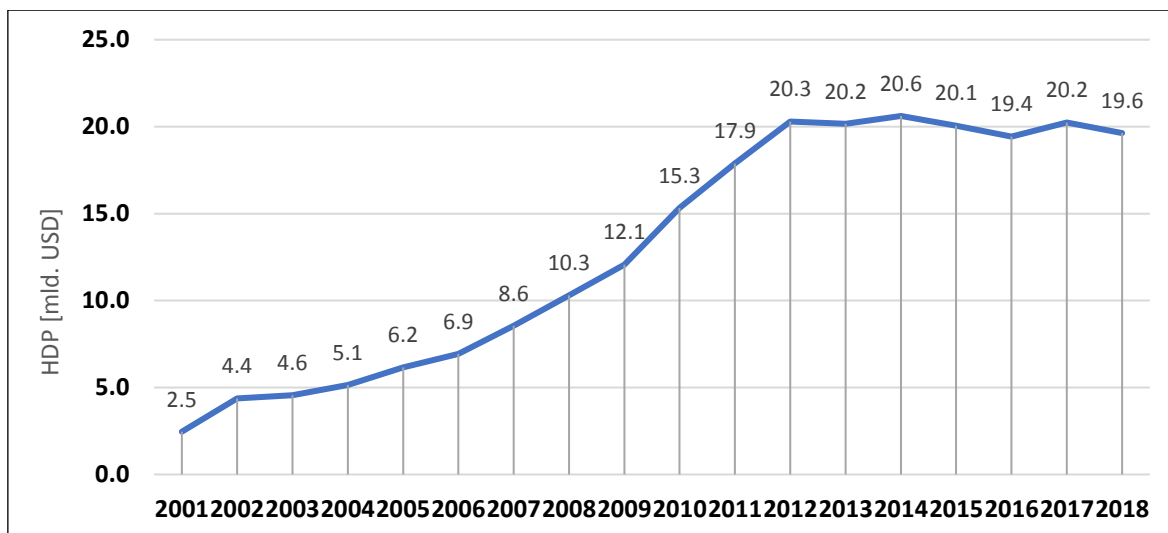
Jak je již nastíněno v tabulce č. 3, co se týče náboženství, v Afghánistánu drtivě převažuje islám, především ten sunnitský. Z celkového počtu obyvatel je sunnitů 84 procent. Oproti tomu šíitského muslimského vyznání je v zemi z celkového počtu přibližně 15 procent. Jak je výše zmíněno, většina šiitů v Afghánistánu patří k etnické skupině Hazárů, ale někteří vyznavači šíitského islámu pocházejí z ostatních etnických skupin. Zbýlé procento se dále dělí mezi ostatní náboženství, ale převážně se jedná o hinduisty (Horák 2005). Prostorové rozložení etnických skupin v Afghánistánu je zobrazeno na obrázku č. 4.

Obrázek 4: Prostorové rozložení vybraných etnických skupin v Afghánistánu (HDE 2019, Weidmann, Rød, Cederman 2010)

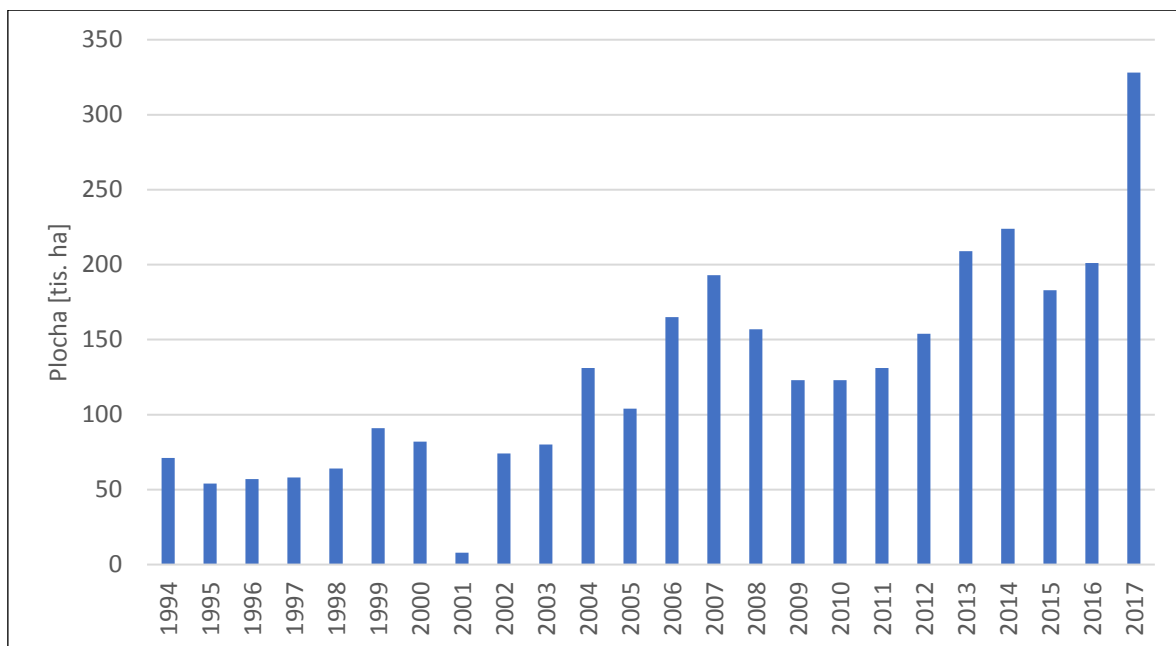
4.2.3 Ekonomická charakteristika

Vzhledem k tomu, že Afghánistán v podstatě nepřetržitě od konce 70. let 20. století sužuje válečný konflikt, domácí ekonomika se tím pádem potýká s mnoha problémy. Přesto však má hrubý domácí produkt (HDP) Afghánistánu spíše vzestupnou tendenci. V roce 2002 činila hodnota HDP přibližně 4,3 miliardy amerických dolarů. Do roku 2012 HDP postupně rostl, následně začal mírně kolísat a v roce 2018 činila jeho hodnota přibližně 19,6 miliardy amerických dolarů (Mezinárodní měnový fond 2020). Pro bližší představu tyto údaje dokládá obrázek č. 5, kde je zobrazena osa vývoje afghánského HDP v miliardách amerických dolarů. Podle údajů z roku 2016, byl hrubý domácí produkt Afghánistánu z více než poloviny tvořen službami a přes 20 procent tvořilo jak zemědělství, tak i průmysl. Je nutno podotknout, že tato statistika nezahrnuje produkci opia (CIA 2020). Hodnota HDP na obyvatele se v roce 2018 pohybovala kolem 1 955 mezinárodních dolarů, což Afghánistán řadí na 170. místo světového žebříčku (Světová banka 2020).

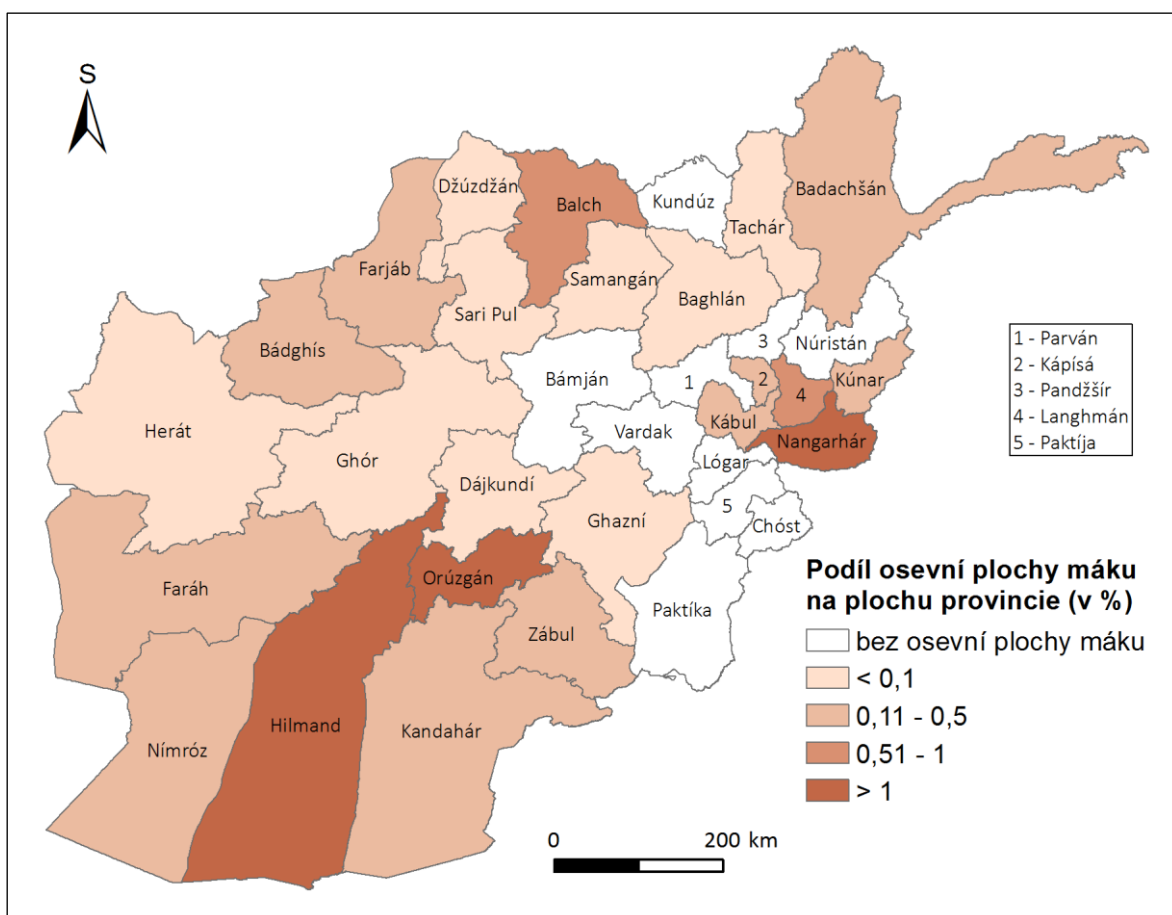

Obrázek 5: Vývoj HDP Afghánistánu během sledovaného období v mld. amerických dolarů (MMF 2019)

Přestože Afghánistán svou fyzicko-geografickou charakteristikou nedisponuje ideálními podmínkami pro zemědělství, do 70. let 20. století primární sektor zaměstnával více než tři čtvrtiny afghánského lidu (Kaštilová 2015). V Afghánistánu se pěstují obiloviny, především pšenice. Dále produkuje afghánské zemědělství například melouny, meruňky, hrozny, mandle nebo fíky (Ward, et al. 2008). Vzhledem k terénu a klimatickým podmínkám je zde velmi rozšířené pastevectví. Pro Afghánistán je však typickým zdrojem obživy opiový mák, který nebyl dominantní plodinou až do sovětské invaze na konci 70. let. Produkce opiového máku byla v 90. letech stabilní a po pádu Tálibánu výrazně vzrostla. To dokazuje i obrázek č. 6. Obrázek č. 7 znázorňuje podíly plochy osevní půdy s opiovým mákem na celkovou plochu provincie v roce 2018. Je třeba dodat, že na území provincie Himland se v roce 2018 nacházela polovina z celkové plochy osevní půdy opiového máku. Vzhledem k fyzicko-geografickým podmínkám v Afghánistánu zde funguje zejména extenzivní způsob zemědělství. Vzhledem k tomu, jak je afghánský lid na zemědělství závislý, se právě osevní plochy mohou stát terčem útoků a mít tak devastační dopad na obživu místních. Dalším odvětvím je průmysl, který v Afghánistánu nepatří mezi dominantní sektor, naopak je ze všech tří nejslabší. Převažuje zde lehký průmysl, zaměřený na výrobu spotřebního zboží. A v neposlední řadě služby, ty tvoří téměř 56 procent afghánské ekonomiky (CIA 2020).

Obrázek č. 6: Vývoj pěstování opiového máku v Afghánistánu v letech 1994–2017 (OSN 2017, upraveno)

Obrázek 7: Podíl pěstování opiového máku na plochu afghánské provincie v roce 2018 (UN 2018)

Díky geologickým průzkumům během posledních desetiletí dochází také k rozvoji těžby nerostných surovin. V afghánském podloží se podle výzkumu vyskytuje přes 1400 druhů nerostů. Nachází se zde ložiska zlata, mědi, lithia, uranu, železné rudy, kobaltu, zemního plynu

a ropy (Scarlat 2015). Od americké invaze na počátku třetího tisíciletí USA financují četné průzkumy afghánských nerostných zdrojů. Bohatá ropná naleziště v provinciích Sari Pul a Farjáb však dosud nebyla plně využívána. Podle odhadů se v této oblasti pod povrchem skrývá přes 87 miliard barelů ropy. Afghánistán nemá dostatečné materiální prostředky, aby mohl těžbu plně rozvinout a profitovat z ní. To otevírá pole působnosti zahraničním společnostem a vládám. V roce 2011 uzavřela čínská národní ropná společnost CNPC smlouvu s afghánským ministerstvem těžby o využívání těchto zdrojů. Kvůli probíhající válce však rozvoj těžby není možný (Scarlat 2015). Jak lze na příkladu těžby vidět, Afghánistán se dostává do středu pozornosti různých světových mocností. Z historických souvislostí, které jsou rozebrány v další podkapitole 4.3, je možné zaregistrovat, že tento zájem trvá již po staletí.

4.2.4 Politický systém

Oficiálním názvem státu je Afghánská islámská republika. Politické zřízení, tedy právě islámská republika znamená, že ústava neodporuje muslimskému náboženskému vyznání a vychází z islámského práva šaría. Ústava byla schválena 26. ledna roku 2004. Podle této poslední ratifikované konstituce stojí v čele Afghánistánu prezident, kterým je momentálně příslušník jednoho z mnoha paštunských kmenů, Ašraf Ghaní (Britannica 2020). Afghánský prezident má pod sebou prvního a druhého viceprezidenta, kteří mají za úkol zastávat prezidentovy úkoly podle ústavy v době jeho neschopnosti. Prezident je vybrán lidem podle pravidel přímé volby. Volby jsou dvoukolové, pokud žádný z kandidátů nezíská v prvním kole přes padesát procent hlasů. Prezident vždy zastával zároveň funkci premiéra vlády. V roce 2014 však byla zřízena speciální funkce výkonného předsedy vlády, který přejímá některé prezidentovy úkoly v oblasti řízení vlády (Shams 2014). Jedno funkční období prezidenta a viceprezidentů trvá pět let a je možné vládnout dvě funkční období za sebou. V tabulce č. 3 jsou vyjmenováni afghánští prezidenti, kteří vládli během sledovaného období. Souvislosti a podrobnosti o uskutečněných volbách jsou detailněji vysvětleny v kapitole č. 5 - Vývoj sledovaného období.

Tabulka 3: Seznam afghánských prezidentů v letech 2002–2020

Vládnoucí prezident	Funkční období
Hámid Karzaj	13. července 2002–7. prosince 2004
Hámid Karzaj	7. prosince 2004–19. listopadu 2009
Hámid Karzaj	19. listopadu 2009–29. září 2014
Ašraf Ghaní	29. září 2014–9. března 2020
Ašraf Ghaní	9. března 2020 - současnost

Zdroj: Kenneth 2019, Radio Free Europe 2020, Weaver 2009

Výkonná moc je svěřena do rukou vlády, která je složena z 27 ministrů. Dvoukomorový parlament, zvaný Národní shromáždění, zaštiťuje zákonodárnou moc. Národní shromáždění je však podřízeno velké kmenové radě, která se také nazývá Velká džirga neboli Lója džirga. Kmenová rada je tvořena prezidentem, poslanci z dolní i horní komory parlamentu, kmenovými náčelníky, zástupci provinčních rad, nejvyššími soudci, významnými duchovními, ale i dalšími zástupci lidu (Rýznarová 2018). Dolní sněmovna parlamentu, zvaná také Rada lidu (Vulusí džirga), sčítá dohromady 249 křesel. Do Rady lidu jsou poslanci voleni přímou volbou na pětileté funkční období. Horní komora parlamentu se v Afghánistánu jmenuje Rada starších (Mešrano džirga). V Radě starších sedí celkem 102 poslanců. Do Rady starších jsou voleni zástupci z každé provinční rady, celkem 34 členů Rady starších, na čtyři roky. Dále je do Mešrano džirgy volen jeden zástupce z každé okresní rady, každý na tříleté funkční období. Zbylou třetinu jmenuje do funkce afghánský prezident, mezi nimi však musí být alespoň sedmnáct žen, dva kočovníci a dva tělesně postižení. Poslanci a poslankyně jsou prezidentem voleni na pětileté funkční období (The U.S. Embassy in Afghanistan 2020). V roce 2015 se podle této pravidelnosti parlamentní volby nekonaly a kvůli bezpečnostním důvodům byly přeloženy zprvu o rok a následně byl parlament zvolen až v roce 2018 (Adili 2019). Každá afghánská provincie má svojí provinční radu, do které jsou podle populační velikosti provincií voleni členové na čtyřleté funkční období (The U.S. Embassy in Afghanistan 2020). Právě volby bývají častým terčem útoků hnutí Tálibán, který na základě salafistické ideologie zastupitelskou demokracii apriori odmítá.

4.3 Historický kontext

Celá staletí byl tento středoasijský stát pro evropské velmoci vzdálenou a neprobádanou zemí. To se však změnilo, když se Afghánistán v první polovině 19. století dostal do centra boje o sféry vlivu mezi Britským a Ruským impériem. Britská říše se tou dobou snažila prosadit v Indii a posílit svoji moc od Číny, přes Tibet, až k řece Jang-c'-ťiang. Na druhou stranu, Ruské impérium se chtělo dostat až k zálivům Arabského moře přes Írán a Pákistán.

Ruská a Britská říše tedy rozehrály ve Střední Asii boj o sféry vlivu, kterému se přezdívá „Velká hra“. Právě zájem Ruského impéria a později Sovětského svazu měl významný dopad na vývoj moderních dějin v regionu, ale i ve světě. Střední Asie se stala jedním z bojišť o moc během studené války. Další etapa tohoto soupeření začala roku 1979 invazí sovětských vojsk do Afghánistánu, jež trvala deset let. Poslední, stále trvající konflikt se zapojením zahraničních aktérů v Afghánistánu, byl zahájen jako odvetná akce po teroristických útocích al-Káidy 11. září 2001 (Hynek, Eichler, Majerník 2012). Výše zmíněné invaze zahraničních vojsk shrnuje tabulka č. 4.

Tabulka 4: Vojenské invaze do Afghánistánu v letech 1838–2020

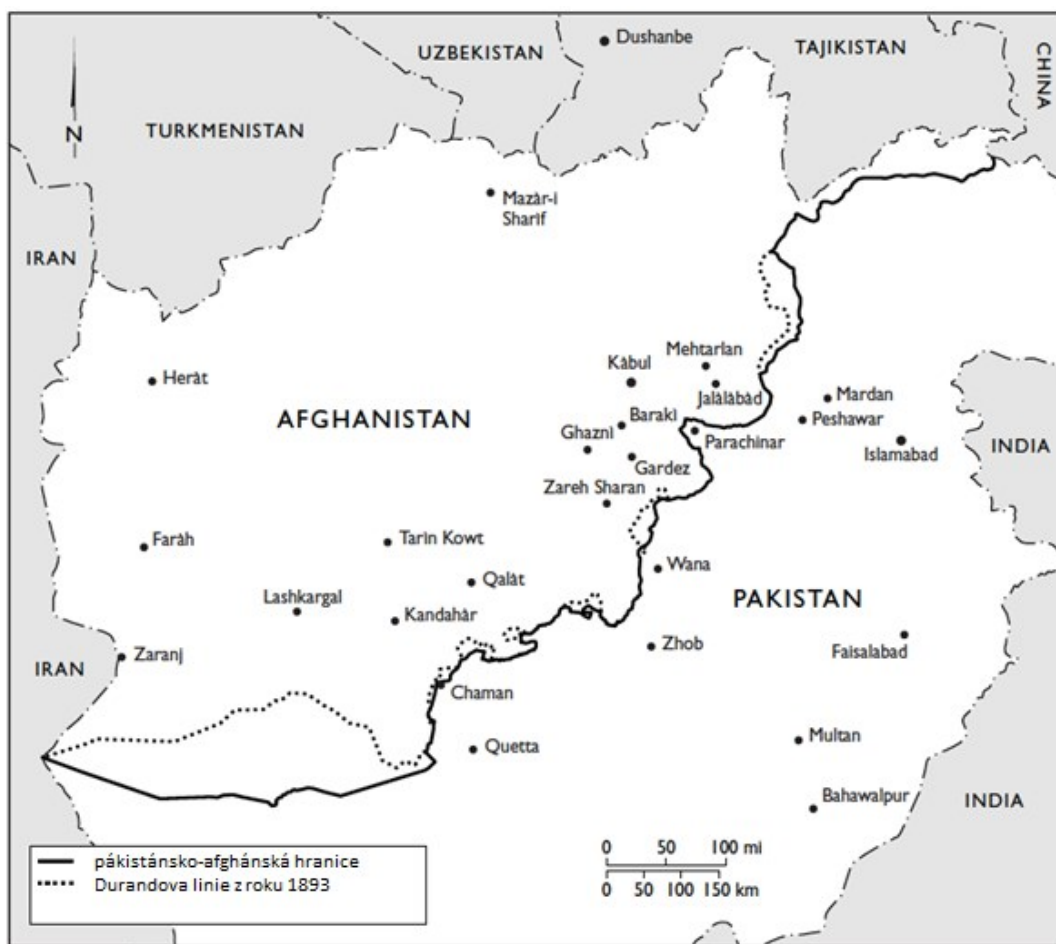
Intervenující stát/koalice	Období intervence	Výsledek
Velká Británie	1838–1842	Neschopnost porazit Paštuny.
Velká Británie	1878–1880	1. Neschopnost porazit Paštuny. 2. Durandova linie 3. Přeměna Afghánistánu v geostrategické nárazníkové pásmo.
Velká Británie	1919	1. Neschopnost porazit Paštuny. 2. Uznání nezávislosti Afghánistánu jako státu.
SSSR	1979–1989	1. Porážka a mezinárodněpolitická diskreditace SSSR. 2. Afghánistán se stal základnou radikálního islamismu
USA	2001–2014 operace Trvalá svoboda (OEF) 2015– operace Freedom's Sentinel	Odstranění Tálibánu od moci a změna politického režimu a) Zhoršení bezpečnostní situace b) Afghánistán se spolu s Irákem stal zdrojem nové vlny terorismu.

Zdroj: Hynek, Eichler, Majerník 2012, upraveno

4.3.1 Britsko-ruské soupeření

Na přelomu 18. a 19. století, kdy se evropské mocnosti začaly rychle rozpínat mimo starý kontinent, se snažilo Britské impérium proboujet na poloostrov Přední Indie. Na této

cestě se také pokusilo podmanit Afghánistán pomocí vojenské síly. První britsko-afghánská válka trvala od roku 1838 do roku 1842 a skončila neúspěchem Britské říše. V druhé polovině 19. století Rusko postupovalo po ovládnutí středoasijských chanátů na jih, což vedlo k dohodě mezi ruskou a britskou říší o vymezení sfér zájmu. Tehdy vytyčená hranice, přezdívaná jako Durandova linie, přeťala tradiční kmenová území Paštúnů a dala základ současné afghánsko-pákistánské hranici (obrázek č. 8). Britové se však obávali postupu ruských vojsk směrem k vytyčené linii, a tak se pokusili podruhé vojensky podmanit Afghánistán. Tato druhá britsko-afghánská válka trvala od roku 1878 do roku 1880 a britské impérium opět neuspělo. Přesto však po druhé britské invazi podepsal tehdejší emír Abdar Rahmán dohodu o rozdělení vlivu v tzv. Paštunistánu⁴ (Horák 2005). Afghánistán se tak stal geostrategickým nárazníkovým pásmem mezi britským impériem a ruským carstvím.

Obrázek 8: Durandova linie mezi Afghánistánem a Pákistánem (Clements 2003)

Další soupeření evropských velmocí o vliv ve Středním Asii, především v Afghánistánu, se odehrávalo během první poloviny 20. století. Na začátku roku 1919 byl svržen a zabit afghánský emír Habíbulláh a novým nastupujícím emírem Amanulláhem byla vyhlášena

⁴ Paštunistán je historické území obývané paštunským národem, mezi Afghánistán a Britskou Indií (dnešním Pákistánem) (Horák 2005).

nezávislost afghánského státu. Tehdejší představitelé sovětské vlády uznali suverenitu Afghánistánu, což opět podpořilo obavy Britů z ohrožení sféry vlivu v regionu. Tentýž rok tak započala třetí britsko-afghánská válka. Tato další britská invaze skončila podepsáním mírové dohody, včetně definitivního uznání nezávislého afghánského státu. Roku 1921 však byla také podepsána smlouva mezi Afghánistánem a Ruskem, která později hrála stěžejní roli ve vývoji moderních dějin Střední Asie (Hynek, Eichler, Majerník 2012).

Během 20. a 30. let dvacátého století začaly do Afghánistánu proudit investice z Turecka, Německa, Francie, Japonska nebo Československa. Právě Německo se tou dobou snažilo v regionu prosadit. Během druhé světové války se Němci snažili využít Afghánistán k získání výhody nad SSSR a Velkou Británií. To se však nepodařilo a během shromáždění afghánských kmenů v roce 1941 byla stvrzena válečná neutralita Afghánistánu (Horák 2005).

4.3.2 Sovětská invaze

Ve druhé polovině dvacátého století se však dal do pohybu sled událostí, který měl za následek hned několik zásadních zvrátů v moderní historii. Po vyhlášení nezávislosti Indie a Pákistánu v roce 1947 Afghánistán téměř zmizel z hledáčku britských, německých i japonských představitelů. Sousední Pákistán se stal pro Afghánistán důležitým partnerem nejen kvůli přístupu k moři. Ve čtyřicátých letech se afghánský král Muhammad Záhir Šáh také snažil uzavřít dohody o finanční podpoře Afghánistánu ze strany Spojených států amerických. Během druhé světové války se právě USA staly nejdůležitějším obchodním partnerem Afghánistánu. Po válce však kladné vztahy ochladly, když se v afghánsko-pákistánském sporu o Durandovu linii Spojené státy přiklonily na stranu Pákistánu. Pákistán se tak pro USA stal významnějším spojencem v regionu (Horák 2005). V probíhající studené válce a soupeření o sféry vlivu toho využil tehdejší představitel Sovětského svazu Nikita Sergejevič Chruščov, který se roku 1955 vydal do Afghánistánu vyjednávat nové smlouvy o spolupráci (Roux 2008). Poté se Afghánistán přiklonil na stranu SSSR, a proto také následně odmítl podepsat takzvaný „Bagdádský pakt“ – americkou protisovětskou iniciativu v blízkovýchodním regionu, kterou podepsal například Pákistán, Irák, Írán nebo Turecko (Horák 2005).

Afghánistánu vládl od roku 1933 do roku 1973 již výše zmíněný král Muhammad Záhir Šáh. Již během 50. let jmenoval do čela kabinetu afghánské vlády svého příbuzného Muhammada Daúda Chána, který se následně snažil prosadit mnoho reforem, a především také podporoval sjednocení afghánského a pákistánského Paštunistánu. Roku 1963 ho pomocí ústavní změny donutil král Záhir Šáh rezignovat na post premiéra země (Marek 2003). O deset let později, v roce 1973, se Daúdu Chánovi podařil uskutečnit státní převrat, jenž měl za následek abdikaci krále, pád monarchie a vyhlášení afghánské republiky (Clements 2003).

Tou dobou americké i sovětské vlivy opět začaly bojovat o kontrolu nad Afghánistánem. V zemi se začala prosazovat levicová hnutí se sovětskou podporou. Nejsilnější politickou stranou byla Lidově demokratická strana Afghánistánu (LDSA) pod vedením Núra Muhammada Tarakího, který roku 1978 svrhl úřadujícího prezidenta Daúda a definitivně nastolil silně prosovětský politický režim. Takzvaná Dubnová revoluce samozřejmě vyhovovala SSSR a jeho snahám o úplnou kontrolu nad Afghánistánem. Tarakí se snažil o postupné prosazení reformů podle vzoru socialisticky fungujících států. Ekonomika však neprosperovala a také politická situace nebyla stabilní. Toho využil Hafízulláh Amín, který se dostal do čela LDSA i vlády, a následně nechal popravit prezidenta Tarakího. Amín skrze krutost své vlády vyvolal další vlnu nespokojenosti lidu. Hafízulláh Amín byl propagátorem silné a represivní paštunizace⁵. Proto také nejvyšší afghánský představitel žádal SSSR o intervenci a stabilizaci režimu, Sověti se však zdráhali podpořit Amínův režim. Na konci roku 1979 afghánská armáda se sovětskou podporou svrhla režim Hafízulláha Amína a do čela Afghánistánu byl přes vliv ze Sovětského svazu dosazen Babrak Karmal, který byl také členem LDSA (Marek 2003).

Rozhodnutí o invazi sovětské armády do Afghánistánu učinila vláda tehdejšího nejvyššího sovětského představitele Leonida Iljiče Brežněva. Vojenský zásah Brežněvova vláda hájila několika důvody. Jako geopolitické důvody uvedla sovětská vláda snahu o zastavení vlivu Spojených států na Blízkém východě. Sovětský svaz se obával posilování americké moci v regionu po uzavření egyptsko-izraelské mírové dohody, prozápadní orientace Iráku a rostoucího vlivu Íránu, který byl do islámské revoluce v roce 1979 strategickým partnerem USA. Dalším, možným vnitropolitickým důvodem bylo odklánění se afghánské politiky od vlivu SSSR směrem ke Spojeným státům (Hynek, Eichler, Majerník 2012).

Vojenská invaze Sovětského svazu do Afghánistánu byla zahájena 27. prosince roku 1979 vpádem sovětských speciálních jednotek převlečených za afghánské vojáky do nejvýznamnějších státních budov v hlavním městě Kábulu. Prezident Amín byl zavražděn. „Byl to klasický, z vnějšku provedený vojenský převrat, jinými slovy se to celé dá nazvat jako politicky bezohledný a brutální, vojenskou silou vnucený „regime change“⁶ (Hynek, Eichler, Majerník 2012, s. 29). Opoziční hnutí v Afghánistáně se v důsledku státního převratu začala rychle mobilizovat a růst. Na to zareagovala sovětská armáda a během prvních dvou let invaze navýšila počet svých vojáků v Afghánistáně až na 100 tisíc. Během první etapy válečného konfliktu, tedy během prvních dvou let, se vojska SSSR soustředila zejména na velká afghánská města a hlavní dopravní osy země. Četné sovětské útoky byly vedeny i pomocí vzdušných sil,

⁵ Paštunizace je snaha o sjednocení afghánské národy, například pomocí posilování vlivu pašťtiny a snaha nebo prosazování Paštunů jako hlavní afghánské etnické skupiny (Horák 2005).

⁶ Pojem „regime change“ je vysvětlován jako svrhnutí předem vybraných nepřátelských vládnoucích uskupení (Hynek, Eichler, Majerník 2012).

které opozici překvapily a dělaly jí největší problémy. Opoziční bojovníci, takzvaní mudžahedíni⁷, nebyli proti letadlovým útokům vyzbrojeni a válku vedli prostřednictvím partyzánských bojů (Horák 2005).

Druhá etapa sovětsko-afghánské války trvala přibližně od roku 1983 do roku 1985, kdy se armáda SSSR koncentrovala na důležité základny mudžahedínů, což vyvolalo masovou migraci do sousedního Pákistánu. Vybydlené části Afghánistánu se staly bitevním polem, na němž měli zdejšího terénu skvěle znalí mudžahedíni výhodu při partyzánských útocích (Horák 2005). Sovětská armáda však nadále postupovala a skrze brutální metody, jako například zaminování, měla zdrcující dopad na civilní obyvatelstvo. „Vojáci SSSR se během okupace Afghánistánu systematicky dopouštěli válečných zločinů a také zločinů proti lidskosti“ (Amstutz 1986, cit. v Hynek, Eichler, Majerník 2012, s. 29). Vzhledem k vysokému počtu opozičních skupin bylo těžké sjednotit všechny bojovníky proti sovětské a afghánské komunistické armádě. Opoziční skupiny byly podporovány ze zahraničí. Mudžahedínům s výcvikem, zbraněmi nebo finanční podporou pomáhali Spojené státy americké, Izrael, Francie, Egypt, Čína, Saúdské Arábie nebo Velká Británie. Velký vliv měla také exilová vláda v Pákistánu se sídlem Pešáváru (Marek 2003). Hlavní vliv na organizování mudžahedínů, a později i Tálibánu, měl právě Pákistán a jeho zpravodajská služba ISI (Horák 2005).

Druhá polovina sovětsko-afghánského konfliktu přinesla mnoho zásadních obrátů. Jedním z nich byl nástup Michaila Gorbačova do čela Ústředního výboru Komunistické strany Sovětského svazu (ÚV KSSS) v roce 1985. Gorbačov si dal za cíl změnit sovětské postavení v Afghánistánu. Jedním z problémů pro SSSR byl tehdejší afghánský prezident Babrak Karmal, který se snažil odklonem od LDSA alespoň částečně sjednotit zemi. V listopadu roku 1986 se dočasným prezidentem Afghánistánu stal Muhammad Hadží Samkanái, v té době se též čekalo na dokončení nové ústavy. Po jejím schválení byl o rok později do čela Afghánské republiky zvolen Sovětům věrný Muhammad Nadžibulláh (Marek 2003). Sovětská armáda od poloviny 80. let v Afghánistánu pouze udržovala svoje pozice, a naopak se musela potýkat se silným odporem opozičních sil, který byl zapříčiněn především výraznou finanční podporou od Spojených států amerických. USA na začátku sovětské invaze v Afghánistánu podpořily mudžahedíny 30 miliony dolary, během let 1986 až 1987 to bylo již 630 milionů dolarů. Jednou z nejdůležitějších amerických pomocí afghánským opozičním silám byly raketové systémy Stinger, díky kterým mohli mudžahedíni konkurovat sovětským náletům (Horák 2005). Tehdejší americký prezident Ronald Reagan schválil poskytnutí dvou tisíců těchto typů

⁷ Pro mudžahedíny se používá překlad „bojovníci za víru/džihád“ (Horák 2005).

protiletadlových zbraní (Walsh 2010). Mezitím se Gorbačova sovětská vláda začala připravovat na odchod z Afghánistánu (Horák 2005).

Invaze do Afghánistánu měla na fungování Sovětského svazu zásadní dopad. Válka, která trvala celkem deset let, stála SSSR velkou část státního rozpočtu (jednotky miliard amerických dolarů každý rok války) a také zdiskreditovala sovětskou vládu na mezinárodní i domácí scéně. Podle dostupných zdrojů byl hlavním důvodem sovětského neúspěchu v Afghánistánu způsob boje opozičních sil. Jejich taktika guerillového boje⁸ společně s americkou výzbrojí byla proti sovětské armádě velmi úspěšná (Hynek, Eichler, Majerník 2012). „Na území Afghánistánu po dobu sovětské okupace bojovalo celkem 400 guerillových uskupení“ (Roy 1990 cit. v Hynek, Eichler, Majerník 2012, 32).

4.3.3 Občanská válka v 90. letech a vzestup Tálibánu

I přes odchod sovětských vojsk z Afghánistánu v polovině února 1989 využíval afghánský prezident Nadžíbulláh stále sovětskou finanční pomoc a dařilo se mu dále držet u moci svoji vládu. Poté, co v březnu roku 1992 kremelská vláda přestala podporovat afghánský režim, Nadžíbulláh už tlak neustál a veřejně souhlasil, že odstoupí, jakmile bude vytvořena prozatímní vláda (Katzman, Thomas 2017). V dubnu téhož roku se už však mudžahedínští bojovníci podporováni Pákistánem a Saúdskou Arábií blížili do Kábulu s cílem ho ovládnout, což se jim podařilo. Po dlouhých a složitých vyjednáváních byla 28. dubna 1992 ustanovena nová prozatímní vláda, v jejímž čele stál prezident Burhánuddín Rabbání. Vzhledem k velkému množství kmenů, národnostních skupin a opozičních uskupení ovládl zemi chaos a násilí, což vyústilo v občanskou válku, která trvala až do roku 1996 (Ewans 2005).

V tomto složitém a krvavém válečném konfliktu proti sobě bojovaly o moc čtyři nejdůležitější strany. Prvním významným uskupením byli bojovníci pod velením tádžického Ahmada Šáha Masúda, přívržence politické strany tehdejšího afghánského prezidenta Rabbáního. Druhou stranou byly jednotky uzbeckého generála Abdula Rašída Dostúma, který podle svých slov zastupoval severní etnika. Třetím aktérem konfliktu byli bojovníci za stranu wahdát, která hájila zájmy šíitských Hazárů a byla podporována Íránem. Stranu wahdát založil a představoval Abdul Ali Mazarí. Čtvrtou stranou občanské války byla paštunská skupina hizb-i islámí⁹, vedená Gulbuddínem Hekmatjárem. Tito aktéři mezi sebou během občanské války tvořili koalice, jejichž složení se často měnilo. V průběhu konfliktu vykrystalizoval pátý aktér – hnutí Tálibán, které bylo založeno především na radikálních muslimských hodnotách.

⁸ Guerillový způsob boje je také nazývaný jako partyzánská válka nebo strategie rozptýleného boje menších ozbrojených skupin proti silnějšímu a početnějšímu nepříteli (Mareš 2004).

⁹ Přívrženci strany hizb-i islámí většinou pocházeli z paštunských kmenů, které tradičně osidlují jihovýchodní afghánské provincie (Horák 2005).

Zjednodušeně lze konstatovat, že na straně prezidenta Rabbáního stál po celou dobu pouze generál a tehdejší ministr obrany Masúd. Postoje všech výše zmíněných aktérů jsou stručně shrnuty v tabulce č. 5. Jak je však zmíněno dále v této kapitole, Tálibán se nakonec osamostatnil a uzbecké, hazárské a tádžické ozbrojené skupiny utvořily během roku 1996 opozici proti Tálibánu, která je známá pod jménem Severní aliance (Ewans 2005).

Tabulka 5: Postavení vybraných aktérů občanské války v Afghánistánu v letech 1992–1995

Období	Podpora Rabbáního	Opozice proti Rabbánímu
léto 1992	Masúd, Dostúm	Hekmatjár, Mazáří
leden 1994	Masúd, Dostúm	Hekmatjár, Mazáří
leden 1995	Masúd	Hekmatjár, Mazáří, Dostúm, Tálibán
léto 1995	Masúd	Tálibán, Dostúm, část wahdátu

Zdroj: Horák 2005, upraveno

Velmi podstatné pro účely této práce, ale především pro následující vývoj celého blízkovýchodního regionu, jsou události, které se odehrávaly kolem afghánského města Kandahár na jaře roku 1994. Bývalý mudžahedínský bojovník a mollá¹⁰ Muhammad Omar, národností Paštun, se rozhodl bojovat proti velitelům kmenů na jihu Afghánistánu spolu se skupinou dalších studentů označovanou jako za skupinu tálibů¹¹. Tato organizovaná skupina postupně získávala respekt a území, což přivolalo pozornost Pákistánu, americké zpravodajské služby CIA i Saúdské Arábie. Z pákistánských uprchlických táborů se k Tálibánu přidávali noví členové, v čemž je podporovala i pákistánská vláda a její zpravodajská služba ISI. Tálibánští bojovníci se vzdělávali převážně v madrasách¹², které byly vedeny radikálně orientovanými učiteli. Velká část hnutí Tálibán se brzy začala přiklánět k wahhábismu¹³ (Horák 2005). Proto tálibánští bojovníci věřili, že jen pouze podle nejpřísnějšího způsobu praktikování islámu se jim podaří zavést v Afghánistánu pořádek a klid. Noví členové, kteří byli o zásadách Tálibánu přesvědčení, přicházeli například z Pákistánu, Saúdské Arábie, Jemenu, Iráku, Čečenska nebo Indonésie (Marek 2003).

¹⁰ Mollá je označován za hlavního duchovního na lokální úrovni (Marek 2003).

¹¹ „Název tálibán je odvozen z afghánské perštiny, ze sousloví „tálíbáne ilm“, tedy hledači vědění, protože původní členové Tálibánu byli z řad studentů ortodoxních islámských náboženských škol“ Marek 2003 s. 76.).

¹² Madrasy jsou islámské tradiční náboženské školy (Marek 2003).

¹³ Wahhábismus je fundamentalistický islámský směr vycházející ze saláfismu, který je velmi radikální a je na něm postaveno fungování Saúdské Arábie (Jelínek 2019).

Již v červenci roku 1994 se stále početnějšímu hnutí Tálibán podařilo dobýt a ovládnout Kandahár. Netrvalo dlouho a po těžkých bojích a se zahraniční podporou z Pákistánu Tálibán ovládal třetinu Afghánistánu. K vládě nad celým státem zbývalo ovládnout hlavní město Kábul. To se tálibánským bojovníkům podařilo v září roku 1996, a tím fundamentalistické hnutí získalo kontrolu nad většinou celé země. Přestože byli tálibové převážně z řad paštunské národnostní skupiny, získali si podporu i jiných etnik. Především díky tomu, že po složité a těžké občanské válce dokázali zavést částečný mír, snažili se obnovit afghánskou ekonomiku, odstranit korupci a dát zemi opět do pořádku (Marek 2003). V zemi, kde se mísí tolik etnických skupin a kmenů a která si navíc prošla krutou občanskou válkou, nešlo nastolit řád lehce. Tálibán se tedy stále více uchýloval k velmi krutým praktikám. Největší odpor tálibánské nadvládě kladli především šiitští Hazárové, ale například i Tádžikové a jejich opoziční skupiny. Obzvláště proti hazárským bojovníkům se Tálibán choval velmi krutě. Během afghánské občanské války v 90. letech také sehrál fenomén warlordismu¹⁴. Tento jev vychází z kmenové struktury afghánského obyvatelstva a je pro Afghánistán typický. Princip warlordismu spočívá v tom, že jednotliví „warlordi“ kontrolovali pomocí svých vlastních ozbrojených skupin svá území, a suplovali tak centrální vládu (Hynek, Eichler, Majerník 2012).

Jak se členská základna Tálibánu začala rozšiřovat a z původního odboje bylo třeba řešit otázky státu, tálibánská vláda byla stále více autoritářská (Horák 2005). Hlavou státu se nechal jmenovat samozvaný vůdce Tálibánu Muhammad Omar, který sám přijal funkci „Kníže věřících“ a Afghánská republika byla přejmenována na Islámský emirát Afghánistán (v paštštině Da Afghánistán islámí emárát). Omar vládl přísnou rukou diktátora a pod záminkou dodržování přísných pravidel tradičního islámu se dopouštěl omezování lidských práv a svobod (Marek 2003). Tálibán vedla Nejvyšší rada, takzvaná šúrá¹⁵, která byla složena převážně z nejbližších podporovatelů Muhammada Omara z Kandaháru. Tato instituce měla moc i nad kábulskou vládou. V rámci kontroly nad obyvatelstvem a udržení respektu díky vytváření strachu bylo například zřízeno ministerstvo mravnosti, jehož hlídky mohly porušení velmi přísných pravidel (například nedostatečná délka vousů u mužů, nevyhovující zahalenost žen a jejich volný pohyb) trestat okamžitě (Horák 2005). Na vývoj afghánské ekonomiky po roce 1996 měla zásadní dopad nadvláda Tálibánu nad naprostou většinou pěstování opia v Afghánistánu. Po sovětské okupaci se opium začalo pěstovat v mnohem větším množství než kdy předtím. Největší koncentrace polí s opiovým mákem se nacházela na jihu Afghánistánu. Během tálibánské vlády se zvýšila produkce opia na dvojnásobek a na obchodování s opiem byla zavedena až dvacetiprocentní daň. V roce 1999 se v Afghánistánu vypěstovaly tři čtvrtiny

¹⁴ Pojem warlordismus se vysvětluje jako systém osob, které podporují ozbrojené konflikty, aby na nich mohli profitovat a získávat větší moc (Mareš 2004).

¹⁵ Šúrá se překládá jako „poradní sbor“ (Horák 2005, s. 123).

celosvětové produkce opia. Muhammad Omar však doufal v mezinárodní uznání svého režimu a rozhodl se pěstování opiového máku snížit. Roku 2000 byla v Afghánistánu zakázána produkce opia, výjimku měli pouze paštunské kmeny (Horák 2005).

Pro doplnění kontextu je třeba zmínit i napojení Tálibánu na teroristickou organizaci al-Káida, které následně zapříčinilo americkou invazi do Afghánistánu v roce 2001. Již během sovětské okupace Afghánistánu pomáhali mudžahedínům v boji dobrovolníci z dalších muslimských zemí. Jedním z jejich významných podporovatelů byl i tehdy mladý bohatý Saúd Usáma bin Ládín, který pomáhal přerozdělovat darované finance mezi mudžahedíny (Ewans 2005). „Usáma také pomáhal založit několik výcvikových táborů, jež byly podporovány Pákistánem a USA“ (Horák 2005, s. 134). Na sklonku osmdesátých let tak vznikla později jedna z nejvýznamnějších teroristických organizací v moderní historii – al-Káida. Spolu s Usámou bin Ládinem stál v čele radikálního islamistického hnutí také Ajmán Zavahrí, který je často prezentován jako ideologický mozek al-Káidy (Aboul-Enein 2004). Bin Ládín podporoval především radikální paštunské skupiny v Afghánistánu, tudíž i Tálibán. Během občanské války přesídlil bin Ládín a celá al-Káida ze Súdánu, a stali se významným tálibánským partnerem. Muhammad Omar k Usámovi bin Ládinovi vzhlížel i kvůli společným ideologickým vizím (Marek 2003). Jejich pouto bylo nevratně zpečetěno, když Omar nechal provdat svoji dceru za bin Láдина, a tudíž se tak bin Ládín podle paštunského morálního kodexu „paštunvalí“ stal členem rodiny a útok na něj se stával útokem na samotného Omara (Horák 2005). V roce 1996 se Usáma bin Ládín usídlil v afghánské východní provincii Nangarhár a Afghánistán se stal jeho dalším domovem (Katzman, Thomas 2017). S podporou tálibánské vlády a vojenských výcvikových center své radikální muslimské skupiny odsud mohl plánovat teroristické útoky na západní cíle, například útoky z roku 1998 na americká velvyslanectví v Keni a Tanzanii. Na tyto atentáty reagovaly Spojené státy raketovými útoky na již zmíněné vojenské základny v Afghánistánu (Horák 2005).

5 Vývoj sledovaného období

Tato kapitola navazuje na historický kontext a sleduje časovou osu vývoje událostí od zahájení spojenecké mise OEF a mise Severoatlantické aliance ISAF po 11. září 2001 až do současného období a je tak přímým podkladem pro následnou časovou a prostorovou analýzu teroristických útoků.

5.1 Reakce na 11. září 2001

Jak již bylo zmíněno, právě tragické události z 11. září radikálně změnily politický vývoj v regionu Střední Asie a především Afghánistánu. „Zásadnější, než samotné útoky bylo, jak na ně Spojené státy pod vedením George W. Bushe, zareagovaly“ (Morgan 2009, s. 3). Po útocích přijala Rada bezpečnosti OSN (RB OSN) rezoluci, která potvrzovala, že RB OSN je připravena podniknout všechny nezbytné kroky, aby reagovala na útoky z 11. září. To je dodnes interpretováno jako svolení OSN k odvetnému zásahu v Afghánistánu. Tato rezoluce RB OSN však explicitně nedala svolení k zahájení americké vojenské operace Enduring Freedom (OEF), která měla za úkol zničit Tálibán (Katzman, Thomas 2017). Je však nutné poznamenat, že RB OSN pracovala s informací, že Afghánistán není zodpovědný za teroristické útoky, ale že „dovolil, aby území Afghánistánu bylo zneužito jako základna pro operace al-Káidy a že se území tohoto státu přeměnilo ve svatyni mezinárodního terorismu“ (Hynek, Eichler, Majerník 2012, s. 37). V literatuře se lze shledat s názory, že Spojené státy porušily zákon OSN o právu na sebeobranu. Celkem se odborníci na právo shodují, že USA porušily zákon celkem v šesti případech. Jeden z těchto bodů například stanovuje, že právo sebeobranu lze uplatnit pouze proti dotyčnému útočníkovi. V tomto případě však Tálibán nebyl zodpovědný za teroristické útoky v USA, tudíž nebyl útočníkem. Přesto však Spojené státy proti vládoucí straně Afghánistánu tvrdě zakročily (Franck 2001). Proto na to konto v americkém Kongresu zaznělo ráznější rozhodnutí o dalších krocích, jenž by obsahovaly „všechny nezbytné a vhodné síly proti těm národům, organizacím nebo osobám, které plánovaly, schválily, spáchaly nebo napomáhaly teroristickým útokům z 11. září 2001; stejně jako proti těm, kteří tyto organizace a osoby ukrývají“ (USA 2001, s. 1). Tyto dvě podstatné rezoluce se od sebe navzájem poměrně liší. Rezoluce amerického kongresu je oproti té, jež vyslovila RB OSN, více přímá a explicitnější. Následně byla zahájena již zmíněná vojenská operace Spojených států amerických a jejich spojenců s názvem Operation Enduring Freedom. Oficiálně odstartovala necelý měsíc po útocích na USA, tedy 7. října 2001. Ze začátku byla operace vedena především jako akce amerických náletů na pozice Tálibánu a Al-Káidy, podpořena přibližně tisícovkou amerických vojáků a agentů CIA. K invazi Spojených států do Afghánistánu se okamžitě připojila Velká Británie (CNN 2018).

Týden po zahájení OEF Tálíbán nabídl USA diskuzi ohledně vydání Usámy bin Ladina k soudu do třetí země, pokud USA prokážou jeho zapojení do teroristických útoků. Spojené státy však tuto nabídku odmítly a pokračovaly s bombardováním. Mezitím se k USA a Velké Británii, které začaly navyšovat počet vojáků, připojilo Turecko, Austrálie, Kanada, Německo, Itálie a Nizozemsko. Do operace byly zapojeny i jednotky afghánské Severní aliance, s cílem odstranit politickou nadvládu Tálíbánu. Severoatlantická aliance (dále jen NATO) mezitím spustila vojenskou misi s názvem International Security Assistance Force (dále jen ISAF), které se celkem účastnilo 47 států (včetně České republiky). Tehdejší americký ministr obrany Donald H. Rumsfeld v březnu roku 2002 potvrdil, že USA a koalice cvičí a pomáhá vytvářet afghánskou národní armádu (CNN 2018). V dubnu téhož roku se americký prezident ve svém projevu ve Vojenském institutu ve Virginii dovolával po „Marshallově plánu pro Afghánistán“. Zatímco americké, koaliční, alianční a afghánské jednotky pokračují v ofenzivě proti Tálíbánu, pakistánští představitelé se rozhodli s Tálíbánem vyjednávat (Jones 2009).

Dne 17. září roku 2002 byla vydána známá Bushova doktrína NSS 2002, ve které tehdejší prezident Spojených států obhajoval nejen invazi do Afghánistánu a Iráku, ale i formu preventivní¹⁶ a preemptivní¹⁷ války. George W. Bush vše ospravedlňoval jako boj dobra (USA) se zlem (terorismus a ti, co ho podporují) a odvolával se přitom na Boha (Bush 2003). Státy, které byly nepřáteli USA byly označovány jako „rogue states“, což je překládáno jako darebácké nebo zlotřilé státy (Monten 2005). Z této doktríny lze vyčíst neokonzervativní a idealistické prvky. Tabulka č. 6 shrnuje potvrzené a nepotvrzené důvody zahájení války v Afghánistánu.

Tabulka 6: Legitimnost zahájení války v Afghánistánu

potvrzené důvody	důvody, které nebyly potvrzeny ani vyvráceny
Afghánistán se stal v základnou al-Káidy	teroristické útoky 11. 9. 2001 byly naplánovány z území Afghánistánu
Afghánistán se stal základnou mezinárodního terorismu	
Vláda Tálíbánu odmítla vydat Usámu bin Ládina	
politika Tálíbánu představovala hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost v regionu	

Zdroj: Hynek, Eichler, Majerník 2012

¹⁶ Preventivní válka je „útok, při které je využita síla za účelem odvrácení vzdálené závažné hrozby nebo předejití útoku z druhé strany“ (Khol 2005, s. 2).

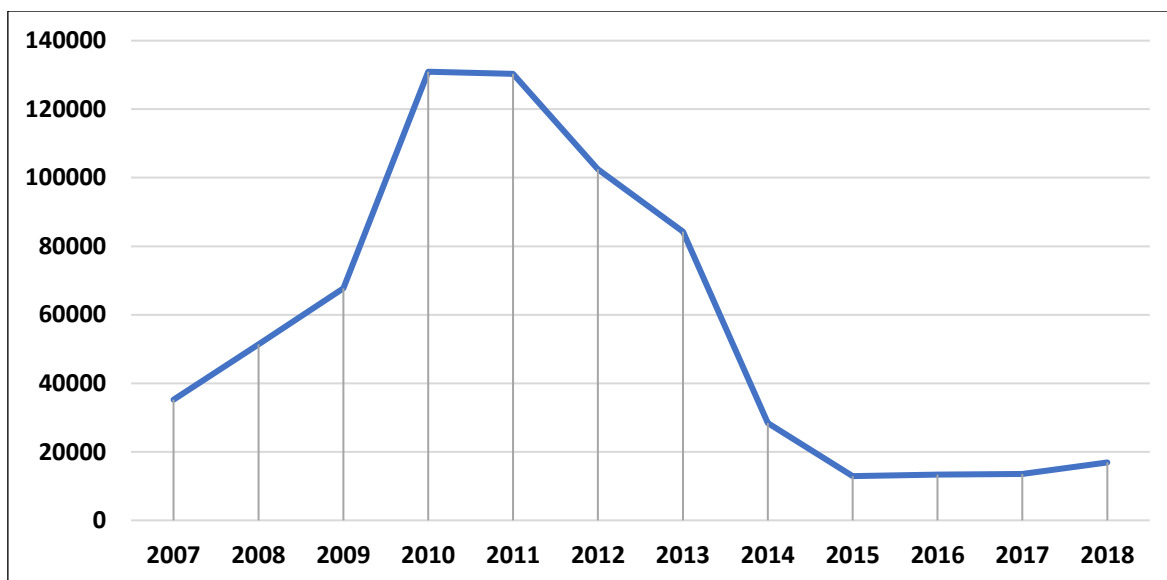
¹⁷ Preemptivní válka je „využití síly k eliminaci bezprostřední závažné hrozby v situaci, kdy není možné využít jiných prostředků k jejímu odvrácení“ (Khol 2005, s. 2).

5.2 Vojenské mise OEF a ISAF

Jak bylo uvedeno výše, Spojené státy americké se spojenci zahájily vojenskou misi OEF ještě roku 2001. Výsledek sérií intenzivního bombardování cílů Tálibánu a al-Káidy a spojenectví s afghánskou Severní aliancí na sebe nenechal dlouho čekat a díky vojenskému zásahu Tálibán ztrácel stále větší část svého území. Nejdříve hnutí Tálibán ztratilo ovládané pozice na severu Afghánistánu právě díky spojeneckému využití vojsk Severní aliance. Přibližně po měsíci od zahájení vojenských operací, v noci na 13. listopad 2001 členové hnutí Tálibán uprchli z hlavního města Kábulu, které ráno obsadila Severní aliance. Tálibán měl však stále své državy v Kandaháru a v severoafghánském městě Kundúz (Clements 2003). Na začátku prosince se pod záštitou OSN konala konference v německém Bonnu, kde byla podepsána úmluva o afghánské prozatímní vládě a nové ústavě. Na konci roku 2001 byl do čela afghánské vlády dosazen Hámid Karzaj. Tálibán i al-Káida se dostali pod velký tlak. V první polovině prosince se také odehrála bitva o jeskynní komplex Tóra Bóra u pákistánských hranic, kde se skrýval dokonce představitel hnutí al-Káida Usáma bin Ládín. Ten však dokázal s pomocí ISI spojeneckým jednotkám uprchnout členitým terénem do Pákistánu (Kerry 2009). Paštunský lídr Karzaj byl 13. června roku 2002 hromadným shromážděním významných vůdců (Lója džirga) zvolen prezidentem Afghánistánu na dvouleté období (CNN 2018). Během téhož roku se v Pákistánu rozrostla odnož Tálibánu zvaná Tahrík-e Tálibán-e Pákistán (TTP), která dodnes v Pákistánu operuje a oficiálně je americkou vládou vedena jako teroristická organizace (U.S. Department of State 2019). O rok později, v srpnu roku 2003, převzala NATO plnou zodpovědnost za vojenskou misi ISAF, které do té doby velela armáda Spojených států amerických.

Významným rokem byl rok 2004, během něhož byla v lednu schválena nová ústava. Na podzim, konkrétně 9. října, se pak konaly historicky první afghánské demokratické prezidentské volby. Uspěl již úřadující Hámid Karzaj. Během téhož roku došlo také k prudkému navýšení amerických vojáků v zemi. V řádu dvou let se jejich počet více než zdvojnásobil na více než 20 tisíc. Pozornost se však z Afghánistánu částečně přesunula do Iráku, kde Spojené státy americké společně se spojeneckými vojsky zahájily další vojenskou operaci v roce 2003 za účelem zajištění zbraní hromadného ničení, kterými údajně disponoval tehdejší irácký vůdce Saddám Husajn (Butt 2019). O rok později, 18. září 2005, se po více než třiceti letech uskutečnily v Afghánistánu parlamentní volby společně s volbami do provinčních rad (Coburn, Larson 2014). Mezitím se zvyšovala také síla operace ISAF, jež se od roku 2003 do roku 2006 svými základnami rozšířila po celém Afghánistánu. V roce 2007 v rámci mise Severoatlantické aliance operovalo v zemi 41 tisíc vojáků ze 37 zemí světa (NATO 2019b). Stručný přehled vývoje počtu zahraničních vojáků operujících pod velením NATO od roku 2007 do roku 2018

poskytuje obrázek č. 9. Téhož roku posílila i americká armáda v Afghánistánu, přestože Irák pro americké velení zůstal prioritou číslo jedna (Al Jazeera 2019). Na podzim roku 2008 se uskutečnilo v saúdskoarabské Mekce jednání představitelů Tálíbánu se zástupci afghánské vlády a saúdskoarabskou delegací. Reprezentace Tálíbánu během čtyřdenní schůzky potvrdila, že už není spojencem al-Káidy. Přestože jednání nebylo více přínosné, jednalo se o první takové setkání, které mělo otevřít konverzaci mezi Tálibánem a Západem (Novák, Slížek 2008).

Obrázek 9: Vývoj počtu zahraničních vojáků v rámci misí NATO v Afghánistánu v letech 2007-2018 (NATO 2019b)

Dalším důležitým milníkem se stal rok 2009. Hnutí Tálibán se začalo prosazovat a boje eskalovaly. Armáda Spojených států americkým navýšila v květnu počet ozbrojených složek v Afghánistánu na 50 tisíc vojáků (Al Jazeera 2019). Jeden z domnělých důvodů posilování Tálíbánu v regionu byla zahraniční podpora hnutí. Afghánská vláda často obviňovala Pákistán z finanční a logistické podpory Tálíbánu. Podle svědectví členů hnutí však finanční pomoc Tálíbánu proudila i ze zemí Arabského poloostrova a Íránu (Giustozzi 2019). Dne 20. srpna se uskutečnily prezidentské volby. Druhé kolo voleb bylo kvůli zpochybnění legitimity naplánováno až na 7. listopadu. Měli proti sobě stát do té doby úřadující prezident Hámid Karzaj a Abdulláh Abdulláh. Společně s prezidentskými volbami se uskutečnily i volby do provinčních rad. Druhý kandidát se však kvůli podezření z nedemokratického postupu odmítl druhého kola účastnit, a tak se Hámid Karzaj stal opět prezidentem na pětileté funkční období. Právě prezident Karzaj byl často kritizován pro pašunizaci státní správy (Horák 2005). Na konci roku 2009, když ofenziva Tálíbánu a al-Káidy opět vzrostla, došlo k dalšímu navýšení počtu vojáků. Celkem se misí OEF a ISAF v prosinci roku 2009 účastnilo 140 tisíc vojáků (CNN 2018).

V druhé polovině sledovaného období došlo k mnoha zvrátům. V lednu roku 2010 se v Londýně uskutečnila mezinárodní konference pro Afghánistán, kde bylo dosaženo dohody

o podpoře afghánských národních bezpečnostních sil (ANSF). Později, v srpnu téhož roku, stáhlo Nizozemsko jako první země své vojáky z Afghánistánu. Následně se dne 18. září uskutečnily další volby do afghánského parlamentu. Opět však kolovaly obavy a nařčení, že byly volby zmanipulované, což zapříčinilo zpoždění výsledků. O více než dalšího půlroku později došlo k velmi důležitému průlomů. Nad ránem 2. května 2011 speciální jednotky americké armády zastřelily poblíž města Abbottábád v severním Pákistánu Usámu bin Ládina. Následně přišel zvrat z Bílého domu, když tehdejší americký prezident Barack Obama na konci června roku 2011 ohlásil, že 33 tisíc amerických vojáků se z Afghánistánu stáhne během následujícího roku a celá mise OEF skončí v roce 2014. V srpnu roku 2011 následně NATO oznámila, že se koaličním jednotkám podařilo zneškodnit jednoho z předáků Tálibánu, mollá Mohibulláha. Tentýž srpen se také stal doposud nejkrvavějším měsícem, během kterého zemřelo 71 amerických vojáků (CNN 2018).

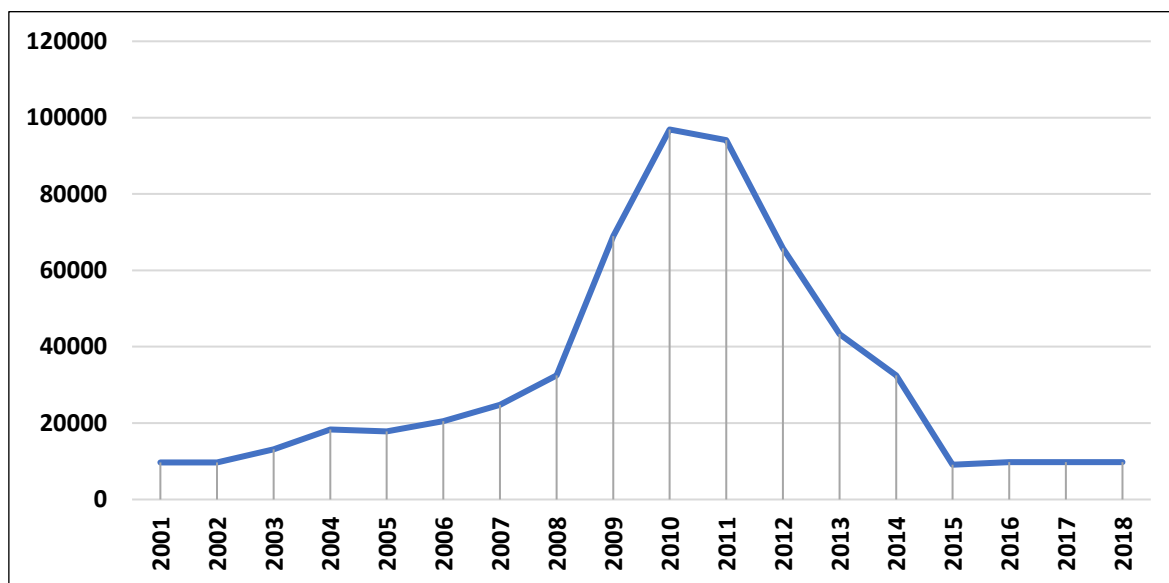
Na začátku roku 2012 tehdejší americký ministr obrany Leon Panetta oznámil, že americká armáda plánuje v následujícím roce ukončit bojové operace v Afghánistánu a soustředit se pouze na výcvik tamních jednotek a poradenství (CNN 2018). Stejně plány oznámilo i vedení mise ISAF. Na to konto v polovině roku 2013 převzala afghánská armáda velení nad všemi bojovými operacemi. Na konci roku v rámci misí OEF a ISAF sloužilo v Afghánistánu přes 84 tisíc vojáků (NATO 2019b). Dne 5. dubna roku 2014 se odehrály další prezidentské volby. Ve druhém kole, které se uskutečnilo 14. června, se mezi sebou o prezidentské křeslo utkali Abdulláh Abdulláh a Ašraf Ghaní. Dosavadní prezident Karzaj byl limitován počtem období v úřadu. Výsledky voleb byly stejně jako v minulosti zpochybněny, dokonce se musely podrobit auditu OSN. Nakonec byl však vítězem voleb vyhlášen Ašraf Ghaní, který následně Abdulláha jmenoval do nově vytvořené funkce premiéra (Condra, Long, Shaver, Wright 2018). Na konci roku 2014 oficiálně skončily vojenské mise Spojených států a NATO (CNN 2018).

5.3 Vojenské operace po roce 2014

Po více než 13 letech od zahájení invaze do Afghánistánu, 1. ledna roku 2015 byla zahájena operace Rozhodná podpora (Resolute Support Mission, dále jen RSM) pod záštitou NATO a operace Strážce svobody (Operation Freedom's Sentinel, dále jen OFS) pod vedením armády Spojených států amerických (Lamothe 2014). V roce 2015 vyplynulo ze zpráv afghánských tajných služeb, že lídr Tálibánu Muhammad Omar zemřel roku 2013 na následky těžké nemoci. V čele hnutí ho měl nahradit Akhtar Mansur. Tálibán se však začal potýkat s novou hrozbou v podobě Islámského státu, který si v Afghánistánu začal budovat tréninkové tábory. Organizace Islámský stát vznikla v Iráku v roce 2006, kde její lídři vzešli z opozice irácké vlády (Jelen 2016). Následně se Islámský stát rozrostl a ve své nejsilnější éře

operoval v desítkách zemí po celém světě (BBC 2015). S íránskou podporou se Tálibán snažil z některých afghánských provincií Islámský stát vytlačit. Tou dobou bylo však hnutí Tálibán vnitřně roztržité, což bránilo většímu úspěchu (Giustozzi 2019).

V říjnu roku 2015 oznámil tehdejší americký prezident Obama, že situace je příliš křehká, aby se americká armáda ze země úplně stáhla. Ve svém prohlášení uvedl, že do konce roku 2016 bude v Afghánistánu operovat přibližně 9,8 tisíce amerických vojáků, kteří budou pokračovat v protiteroristických operacích a podpoře ANSF v boji proti hnutí Tálibán. Přestože Obama slíbil snížení počtu vojáků na 5,5 tisíce, později v roce 2016 oznámil, že kvůli choulostivé situaci v Afghánistánu do konce jeho funkčního období zůstane v zemi přes 8 tisíc vojáků (Al Jazeera 2019). Data o přibližném počtu amerických vojáků v Afghánistánu během sledovaného období ukazuje přehledně obrázek č. 10. V dubnu představitelé Tálibánu oznámili, že hnutí zahajuje intenzivní jarní ofenzivu s názvem Operace Omari, která měla za cíl oslabit a následně sesadit vládu a její západní spojence pomocí sebevražedných atentátů a guerillových útoků (Mackenzie 2016). O měsíc později, dne 13. května, Obama oznámil veřejnosti, že nový tálibánský lídr Mansúr byl zabit následkem amerických náletů (Reuters 2016). V čele Tálibánu ho nahradil Hibatulláh Akhundzada (BBC 2016).

Obrázek 10: Vývoj počtu amerických vojáků v Afghánistánu během sledovaného období (Amadeo 2019)

V lednu roku 2017 vystřídal Obamu v Bílém domě Donald Trump, jenž se na začátku svého funkčního období rozhodl navýšit počet amerických vojáků v Afghánistánu na 14 tisíc. Během funkčního období prezidenta Trumpa započaly intenzivní vyjednávání s hnutím Tálibán. S otevřenou debatou s Tálibánem souhlasil i afghánský prezident Ašraf Ghaní. Důležitým mediátorem jednání se stal Pákistán (Mashal, Schmitt 2018). Pákistánský ministr zahraničí Khawaja Asif však upozornil na fakt, že pákistánský vliv na hnutí Tálibán slábne a společného slova s Tálibánem se ujímá Rusko a Írán. Na sklonku roku 2018 se v Teheránu

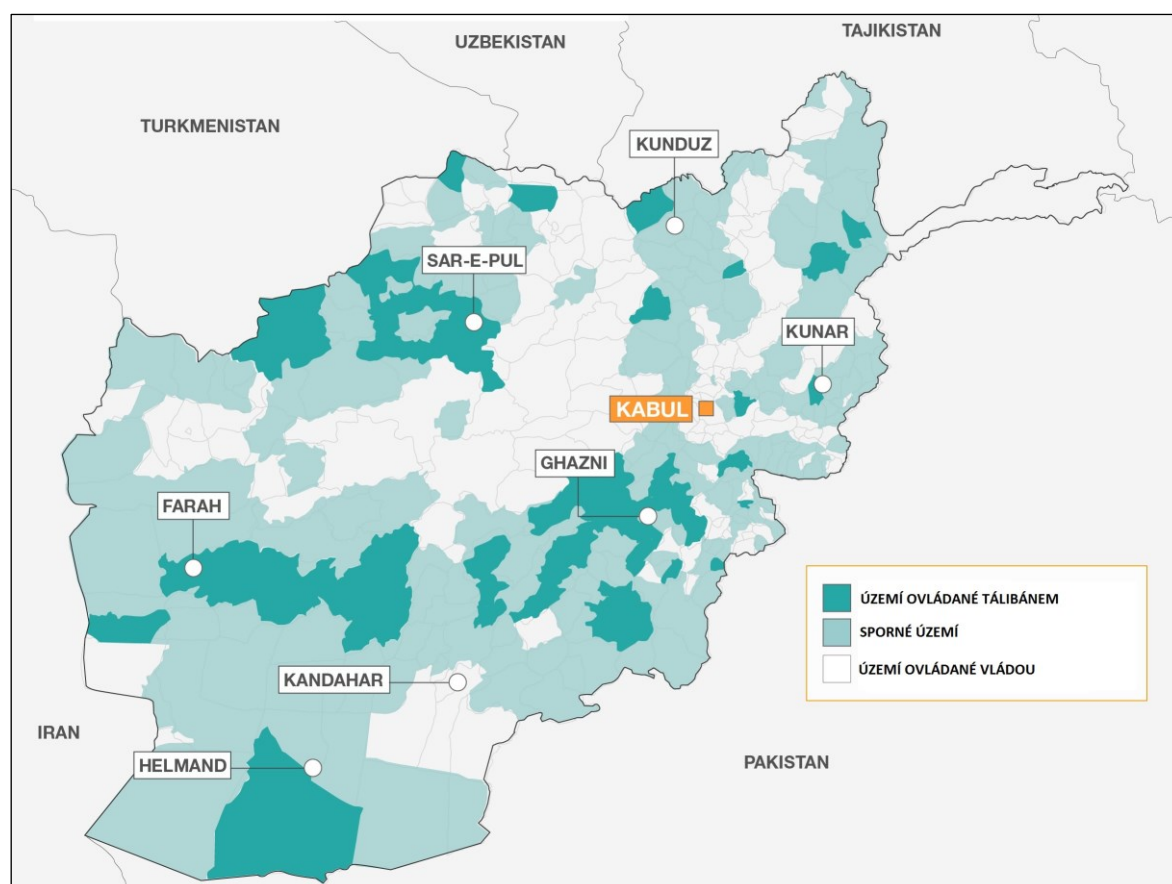
uskutečnilo jednání mezi představiteli Tálibánu a Íránu za účelem dosažení míru (Behuria, Hassan, Saroha 2019). Na podzim roku 2018 se uskutečnily volby do afghánského parlamentu a do provinčních rad, které byly přeloženy z roku 2016 z bezpečnostních důvodů. Tyto volby se konaly 20. října, v provincii Kandahár se konaly o týden později kvůli útokům Tálibánu (Radio Free Europe 2018). Mimo sledované období se odehrály prezidentské volby 28. září 2019, jejichž výsledkem bylo obhájené vítězství dosavadního afghánského prezidenta Ašfara Ghaního (BBC 2019). Přehled všech uvedených voleb je stručně popsán v tabulce č. 7. Všechny tyto události měly velký vliv na vývoj regionu a ovlivnily také bojové aktivity hnutí Tálibán.

Tabulka 7: Přehled voleb, které proběhly v Afghánistánu v letech 2001–2019

	2004	2005	2009	2010	2014	2018	2019
prezidentské volby	9.10.	X	20.8.	X	5.4.;	X	28.9.
parlamentní volby	X	18.9.	X	18.9.	X	20.10.;	X
volby do provinčních rad	X	18.9.	20.8.	X	X	X	X

Zdroj: BBC 2019; Butt 2019; Coburn, Larson 2014; Condra, Long, Shaver, Wright 2018; Radio Free Europe 2018

Výsledek konfliktu trvajícího dlouhých 18 let, který stál mnoho životů amerických a spojeneckých vojáků, ale i bojovníků a civilistů na afghánské straně, je nejasný a rozpačitý.

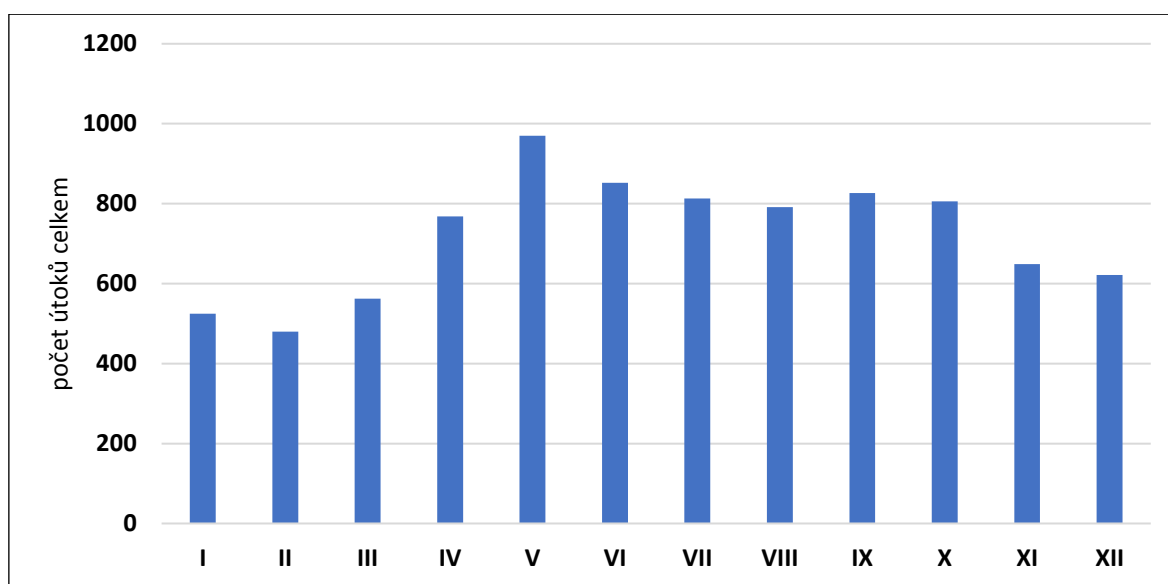
Obrázek 11: Mapa kontroly území v Afghánistánu v roce 2019 (Chughtai 2019)

Operace trvalá svoboda sice odstranila vládu Tálibánu, podařilo se zabít strůjce 11. září bin Ládina i vůdce Tálibánu Mohameda Omara, ale nepovedlo se Tálibán porazit. Obrázek č. 11 na předchozí straně zobrazuje afghánská území pod nadvládou zdejší vlády či hnutí Tálibán v roce 2019. Z obrázku je patrné, že Tálibán v té době kompletně ovládal celkem 59 okresů, což činí z celkové rozlohy Afghánistánu přibližně 14,5 procenta. Afghánská vláda ovládala celkem 229 okresů, což tvoří přes 56 procent z celkové rozlohy. Zbylých 119 okresů, tedy necelých 30 procent Afghánistánu není pod jistou kontrolou ani vlády, ani hnutí Tálibán, ani dalších ozbrojených skupin. Tato mapa ukazuje oblasti, kde tradičně Tálibán operuje a které okresy se hnutí daří podmanit (Chughtai 2019).

6 Analýza bojových aktivit hnutí Tálíbán

6.1 Časová analýza útoků Tálíbánu

Tato podkapitola se věnuje srovnání četnosti útoků hnutí Tálíbán v Afghánistánu během sledovaného období s časovou osou předem vybraných událostí. Mezi tyto události se řadí afghánské volby, rozhodnutí zahraničních aktérů o působení v regionu nebo státní a náboženské svátky. Níže přiložený sloupcový diagram (obrázek č. 12) ukazuje rozložení útoků Tálíbánu od roku září roku 2001 do konce roku 2018 podle měsíců.

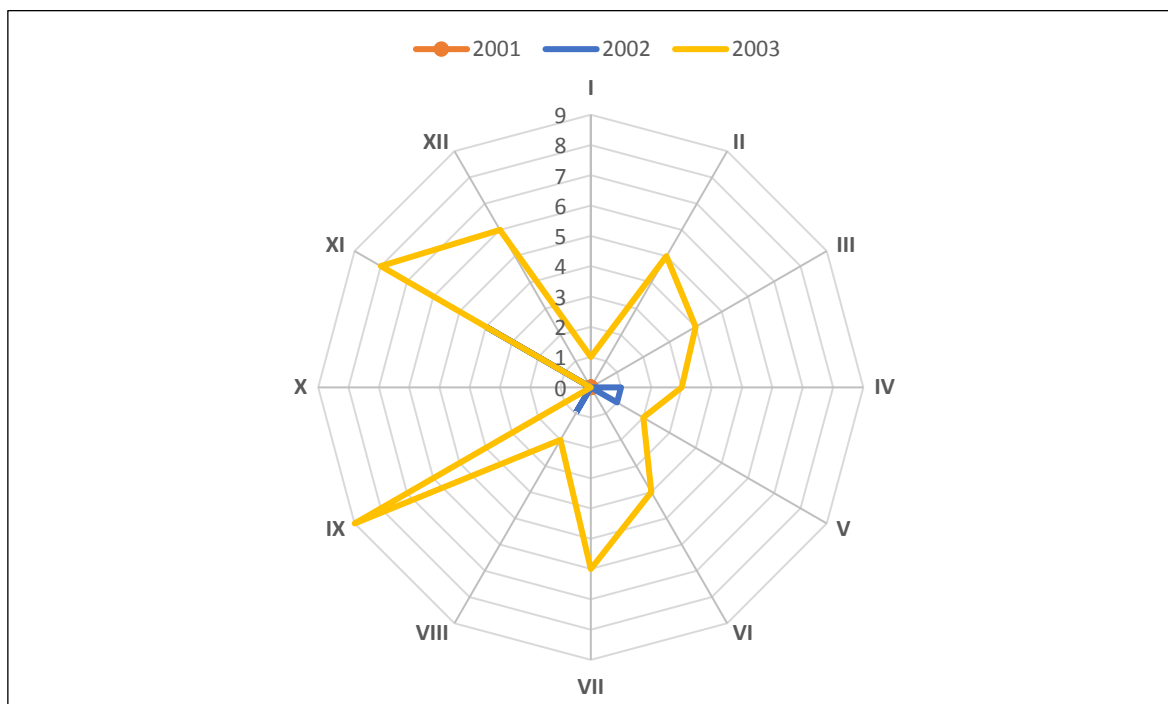
Obrázek 12: Četnost útoků Tálíbánu v Afghánistánu v letech 2001–2018 dle měsíců v roce (START 2018a).

Jak je patrné z obrázku č. 12, Tálíbán útočil během sledovaného období nejvíce v měsíci květnu, nejméně naopak v měsíci únoru. Postupný nárůst četnosti útoků v měsících březnu a dubnu lze vysvětlit již zmiňovanou „jarní ofenzivou“. Vzhledem k vysokým pohořím a členitým hřebenům hor na většině území je v zimních měsících bojová aktivita složitější. Když sníh začne tát, terén se stává přístupnější a ozbrojené jednotky mají větší prostor pro své operace (Stancati 2016). Naopak mírný nárůst četnosti útoků v září a říjnu může být vysvětlen tím, že většina voleb se během sledovaného období odehrála v těchto dvou měsících.

6.1.1 Období 2001–2003

Detailnější analýza jednotlivých etap během sledovaného období může odhalit časové výkyvy v rozložení útoků Tálíbánu během roku. Obrázek č. 13 zachycuje rozložení teroristických útoků Tálíbánu dle jednotlivých měsíců během let 2001 až 2003. Je patrné, že ihned po americké a koaliční invazi v říjnu 2001 Tálíbán žádné útoky nepodnikl. Tálibánská vláda byla svržena, a hnutí se tak dostalo pod tlak způsobený intenzivní ofenzivou domácích

i zahraničních vojsk. V roce 2002 hnutí Tálibán začalo podnikat kroky proti nově vzniklé situaci v Afghánistánu a během téhož roku jeho členové uskutečnili celkem sedm útoků. Dva útoky se odehrály během dubna a května, jeden v srpnu, k nárůstu však došlo v měsíci listopadu, kdy došlo ke čtyřem útokům během jednoho týdne. Během tohoto týdne se nekonal žádný významný náboženský nebo státní svátek. Útoky byly cíleny na technickou infrastrukturu a civilní cíle. Během roku 2003 došlo k prudkému nárůstu útoků Tálibánu, celkem se jich v Afghánistánu odehrálo padesát.

Obrázek 13: Rozložení počtu útoků Tálibánu v Afghánistánu dle jednotlivých měsíců v letech 2001–2003 (START 2018a)

Jak lze vyčíst z obrázku č. 14, výkyvy vyššího počtu útoků Tálibánu byly zaznamenány v měsících únoru, červenci, září a listopadu. V únoru, se tři z pěti útoků odehrály během muslimského svátku hadždž, tedy období, muslimové kromě jiných tradic podnikají pouť do Mekky a zároveň je s ním spojen další muslimský svátek íd al-adhá, Den oběti. V měsíci listopadu, kdy muslimové po celém světě slavili ramadán, se odehrálo celkem sedm útoků (START 2018a). Souhrnný přehled útoků během významných dnů a jejich podíl na celkovém počtu útoků během roku nabízí tabulka č. 8.

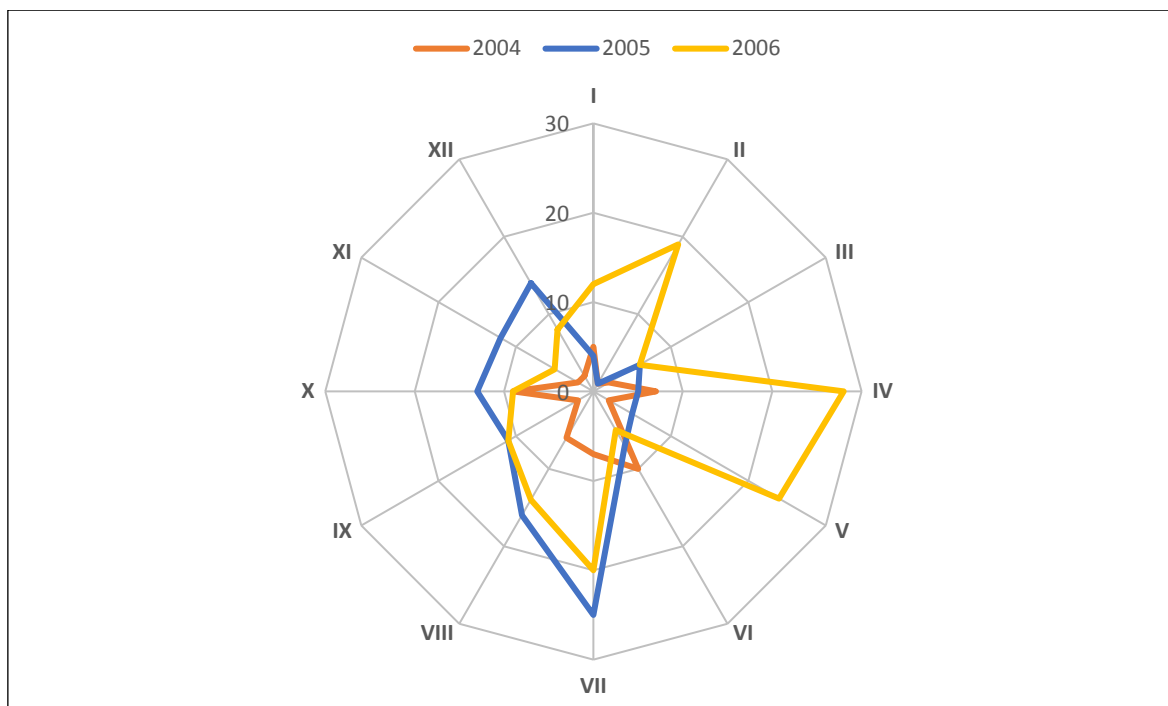
Tabulka 8: Přehled počtu útoků Tálibánu v Afghánistánu během významných dnů v letech 2002–2003

	2002	2003
<i>1. muharram</i>	0	1
<i>ášurá</i>	0	1
<i>mawlid</i>	0	0
<i>ramadán, íd al-fitr</i>	4	7
<i>hadždž, Den arafa, íd al-adhá</i>	0	3
<i>arba'een</i>	0	0
<i>íd al-ghadíř</i>	0	0
<i>Den osvobození</i>	0	0
<i>Nauruz</i>	0	0
<i>Den vítězství</i>	0	0
<i>Svátek práce</i>	0	0
<i>Ješen (Den nezávislosti)</i>	0	0
<i>Den Ahmada Šáha Masúda</i>	0	0
<i>volby</i>	X	X
útoky celkem	7	50
útoky během význ. dnů celkem	4	12
podíl útoků během význ. dnů	57,1 %	24 %

Zdroj: START 2018a

6.1.2 Období 2004–2006

Paprskový diagram (obrázek č. 14) nabízí obdobnou časovou analýzu rozdělení počtu útoků hnutí Tálibán v Afghánistánu, tentokrát však během let 2004 až 2006. Lze si všimnout, že v roce 2004 se z celkových 55 útoků Tálibánu odehrála naprostá většina během šesti měsíců. Nejvíce útoků proběhlo v období od června do srpna. Tyto útoky Tálibánu byly vedeny převážně proti vojenským a vládním cílům nebo proti bezpečnostním složkám. Jeden z útoků se uskutečnil během muslimského šíitského svátku arba'een a byl veden proti vládnímu cíli. Během ramadánu, který trval od poloviny října do poloviny listopadu, Tálibán podnikl dva útoky. Oba dva byly zamířeny na civilisty. Jeden útok hnutí Tálibán provedlo v den afghánského státního svátku Ješen. Podstatné v tomto roce bylo, že se uskutečnily první prezidentské volby během sledovaného období a to 9. října 2004. V tento den Tálibán provedl útok na policejní konvoj převážející sečtené volební lístky. Celkem se během října odehrálo devět útoků Tálibánu. Některé z nich byly cíleny na volební úřady nebo politiky v předvolební kampani. V červnu, kdy se odehrálo nejvíce útoků během jednoho měsíce (10), byli terčem například voliči, kteří se přišli k volbám registrovat nebo též úřady pro registraci voličů (START 2018a).

Obrázek 14: Rozložení počtu útoků Tálibánu v Afghánistánu dle jednotlivých měsíců v letech 2004–2006 (START 2018a)

Během roku 2005 došlo celkem ke 119 útokům Tálibánu, což je více než dvojnásobek oproti roku 2004. K výraznému nárůstu útoků došlo především v druhé polovině roku, konkrétně od července do prosince. Co se týče náboženských svátků, například v době ramadánu Tálibán podnikl celkem třináct teroristických útoků. V roce 2005 se odehrály první afghánské demokratické volby do parlamentu a provinčních rad. Tyto volby proběhly 18. září. V tento den proběhl jeden teroristický útok Tálibánu, přesto se však některé další útoky během roku k volbám vázaly. Tím lze pravděpodobně vysvětlit i nárůst útoků v druhé polovině roku.

V roce 2006 Tálibán na afghánském území provedl celkem 161 útoků. Nejčetnější byly tálibánské útoky v měsících dubnu a květnu, jak lze zpozorovat i v grafickém vyjádření (obrázek č. 14). Na druhé straně, pouze jeden útok se odehrál v únoru, což je nejmenší počet útoků za měsíc v roce 2006. V dubnu, během muslimského svátku mawlid se uskutečnily celkem dva útoky spáchané Tálibánem. Ramadán, který se konal od 23. září do 23. října, byl narušen celkem deseti tálibánskými útoky. V období svátků hadždž a íd al-adhá v samém závěru roku proběhly celkem tři útoky. Během afghánských státních svátků došlo celkem ke třem útokům – ke dvěma na Den vítězství a k jednomu na Svátek práce. Žádné volby se v roce 2006 nekonaly. Nárůst útoků v dubnu lze vysvětlit již zmíněnou jarní ofenzivou Tálibánu (START 2018a). Shrnutí počtu útoků během všech významných dnů a jejich podíl na celkovém počtu útoků během let 2004 až 2006 lze nalézt níže v tabulce č. 9.

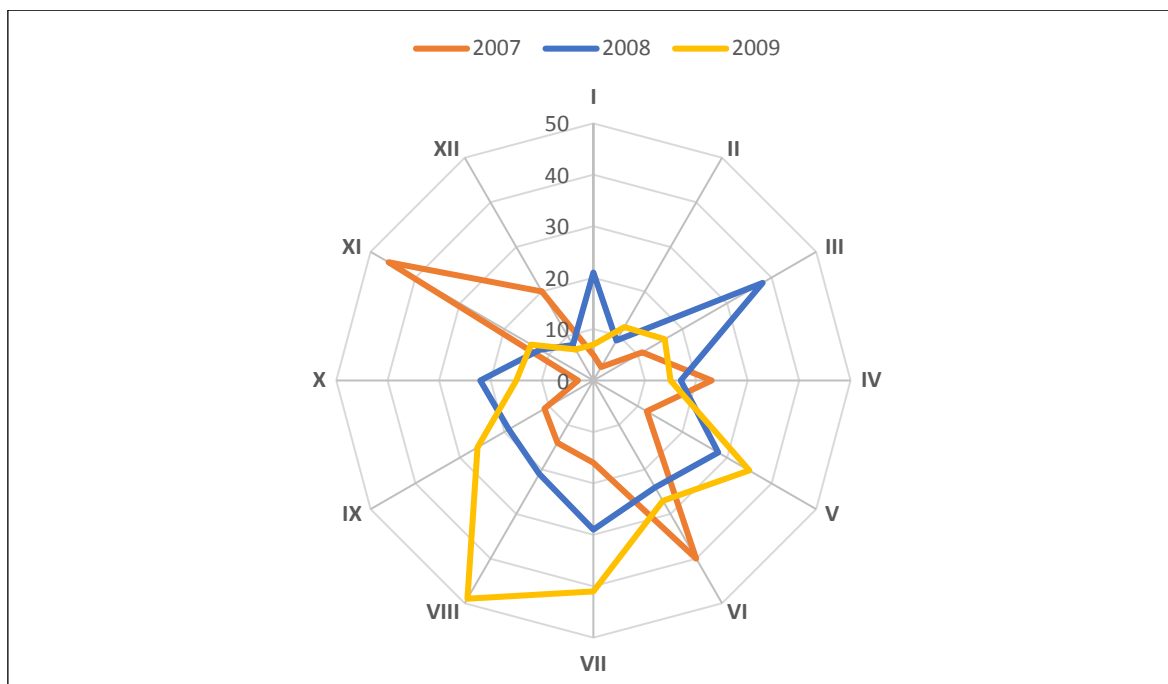
Tabulka 9: Přehled počtu útoků Tálibánu v Afghánistánu během významných dnů v letech 2004–2006

	2004	2005	2006
<i>1. muharram</i>	0	0	0
<i>ášurá</i>	0	0	0
<i>mawlid</i>	0	0	2
<i>ramadán, íd al-fitr</i>	2	13	10
<i>hadždž, Den arafa, íd al-adhá</i>	0	2	3
<i>arba'een</i>	1	0	0
<i>íd al-ghadíř</i>	0	0	0
<i>Den osvobození</i>	0	0	0
<i>Nauruz</i>	0	0	0
<i>Den vítězství</i>	0	0	2
<i>Svátek práce</i>	0	0	1
<i>Ješen (Den nezávislosti)</i>	1	0	0
<i>Den Ahmada Š. Masúda</i>	0	0	0
<i>volby</i>	9	1	X
útoky celkem	55	119	161
útoky během význ. dnů celkem	13	16	18
podíl útoků během význ. dnů	23,6 %	13,5 %	11,2 %

Zdroj: START 2018a

6.1.3 Období 2007–2009

Další etapou časové analýzy rozložení útoků hnutí Tálibán v Afghánistánu je období od roku 2007 do roku 2009. Distribuci útoků během jednotlivých kalendářních měsíců v roce v tomto období promítá obrázek č. 15. Během roku 2007 došlo celkem ke 204 útokům Tálibánu na afghánském území. Jak lze vidět na obrázku č. 15, k výkyvům vyšší četnosti útoků došlo v měsících červnu, kdy se celkem odehrálo 40 útoků, a v listopadu, kdy došlo ke 46 útokům. Ke dvěma útokům došlo hned z kraje roku, kdy ještě stále probíhal svátek hadždž a s ním spojený íd al-adhá. V polovině ledna, cílem byly bezpečnostní složky. Ramadán se v tomto roce konal od poloviny září do poloviny října a Tálibán v této době útočil šestkrát. Během dalšího svátku hadždž, na konci roku 2007, došlo k jednomu teroristickému útoku. Co se týče státních svátků, v den svátku Nauruz byl uskutečněn jeden tálibánský teroristický útok. Na Den vítězství a na Den Ahmada Šáha Masúda došlo vždy k jednomu útoku. Žádné volby se v roce 2007 nekonaly (START 2018a). V porovnání se zbytkem roku si lze opět povšimnout nižší intenzity útoků v zimních měsících.

Obrázek 15: Rozložení počtu útoků Tálibánu v Afghánistánu dle jednotlivých měsíců v letech 2007–2009 (START 2018a)

V následujícím roce 2008 Tálibán v Afghánistánu podnikl celkem 248 útoků. Velmi výraznou intenzitou útoků oproti jiným měsícům v roce se vyznačuje březen. V tomto měsíci došlo k 38 incidentům. Celkově však lze z grafu na obrázku č. 15 vyznat, že vyšší četnost útoků byla zaznamenána od května do října. Během oslav muslimského svátku ašúrá v polovině ledna došlo k jednomu teroristickému útoku. Tento útok byl však cílen proti bezpečnostním složkám. V průběhu dalšího muslimského svátku mawlid, který se konal od 19. do 20. března, Tálibán útočil celkem čtyřikrát. Ramadán slavili muslimové téměř celé září, v tuto dobu Tálibán uskutečnil celkem 19 útoků. Na konci oslav svátku hadždž, během prosince, došlo k jednomu tálibánskému útoku. V den šíitského svátku íd al-ghadí, který připadl na 17. prosince, došlo k jednomu teroristickému útoku. Na Svátek práce Tálibán útočil jednou. Afghánský státní svátek Ješen, dne 19. srpna, pak narušil také jeden tálibánský útok. Stejně tak na Den Ahmada Šáha Masúda došlo k jednomu útoku. Během roku 2008 bylo méně útoků v období od listopadu do února. Opět zde lze nalézt souvislost s fyzicko-geografickými podmínkami Afghánistánu a neprostupností terénu v zimních měsících.

V roce 2009 počet teroristických útoků Tálibánu v Afghánistánu opět stoupl na 264 incidentů za rok. Jak ukazuje obrázek č. 15, intenzita útoků se prudce zvýšila v měsících červenci a srpnu. Šíitský svátek arba'een narušil jeden tálibánský útok. V době ramadánu, který v tomto roce proběhl na přelomu srpna a září, došlo celkem ke 24 teroristickým útokům. Na konci listopadu, kdy se slavil svátek hadždž, došlo k jednomu tálibánskému útoku. Dne 17. prosince proběhly oslavy Nového roku muslimského kalendáře, během kterých byl spáchán jeden teroristický útok. Co se týče státních svátků, které se v Afghánistánu slaví, v Den

osvobození došlo k jednomu útoku, během svátku Ješen došlo k dalšímu incidentu, během Svátku práce také k jednomu útoku a na Den Ahmada Šáha Masúda Tálíbán uskutečnil také jeden útok. Co je však podstatné, v roce 2009 se konaly v Afghánistánu prezidentské volby a volby do provinčních rad. Volby se konaly 20. srpna a v tento den Tálíbán uskutečnil na afghánském území celkem devět útoků. Stejně jako u jiných let, kdy volby proběhly, lze konstatovat, že s volbami souvisely i útoky v jiných dnech během roku (START 2018a). Tabulka č. 10 znázorňuje souhrnný přehled počtu útoků během významných dnů a také jejich podíl na celkovém počtu útoků v jednotlivých letech mezi roky 2007 a 2009, stejně jako tomu bylo u předchozích zkoumaných etap.

Tabulka 10: Přehled počtu útoků Tálíbánu v Afghánistánu během významných dnů v letech 2007–2009

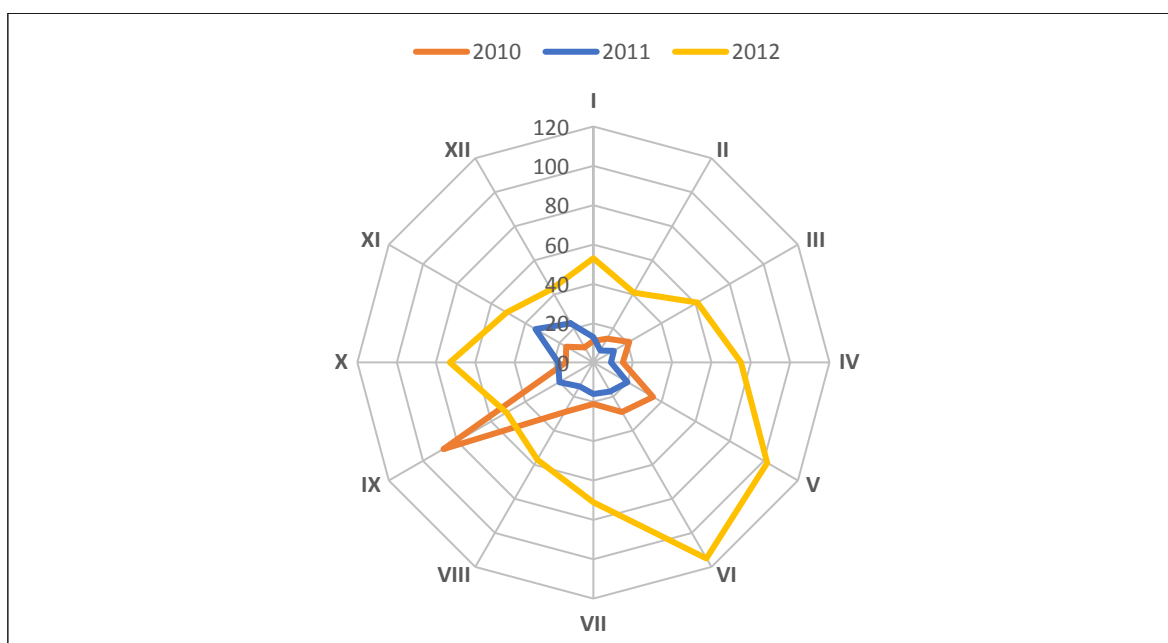
	2007	2008	2009
1. muharram	0	0	1
ášurá	0	1	0
mawlid	0	4	0
ramadán, íd al-fitr	6	19	24
hadždž, Den arafa, íd al-adhá	1	1	1
arba'een	0	0	1
íd al-ghadíř	0	1	0
Den osvobození	0	0	1
Nauruz	1	0	0
Den vítězství	1	0	0
Svátek práce	0	1	1
Ješen (Den nezávislosti)	0	1	1
Den Ahmada Š. Masúda	1	1	1
volby	X	X	9
útoky celkem	204	248	264
útoky během výz.. dnů celkem	10	29	40
podíl útoků během význ. dnů	4,9 %	11,7 %	15,2 %

Zdroj: START 2018a

6.1.4 Období 2010–2012

Obrázek č. 16 znázorňuje rozdělení počtu útoků Tálíbánu v Afghánistánu podle kalendářních měsíců v letech 2010 až 2012. V roce 2010 Tálíbán podnikl na afghánském území celkem 302 útoků. V porovnání s ostatními měsíci v roce došlo k enormnímu nárůstu počtu útoků v měsíci září. Poslední týden v únoru, ve dnech, kdy se slavil muslimský svátek mawlid došlo celkem ke třem útokům. Od začátku srpna do začátku září probíhal ramadán, během něhož Tálíbán podnikl v Afghánistánu celkem 33 útoků. Na týden v polovině listopadu připadal

muslimský svátek hadždž a na něj navazující íd al-adhá, během nichž došlo ke dvěma útokům. Na začátku prosince probíhaly oslavy muslimského Nového roku. Během tohoto svátku došlo ke dvěma teroristickým útokům Tálibánu. Co se týče státních svátků, které se v Afghánistánu slaví, k jednomu tálibánskému útoku došlo během svátku Ješen a ke dvěma útoků na Den Ahmada Šáha Masúda. Podstatný je však výše zmíněný prudký nárůst četnosti teroristických útoků Tálibánu během měsíce září. Ten je způsoben tím, že se 18. září konaly v Afghánistánu volby do parlamentu a provinčních rad. Během září došlo celkem k 88 útokům. Pouze v den voleb Tálibán uskutečnil na různých místech 18 teroristických útoků (START 2018a).

Obrázek 16: Rozložení počtu útoků Tálibánu v Afghánistánu dle jednotlivých měsíců v letech 2010–2012 (START 2018a)

Během roku 2011 došlo na afghánském území celkem k 203 teroristickým útokům, za kterými stálo hnutí Tálibán. Je to jediný rok během sledovaného období, kdy nedošlo k nárůstu četnosti útoků oproti předchozím letům. Křivka, která zobrazuje vývoj počtu útoků v roce 2011 na obrázku č. 16 značí, že se oproti průměrnému počtu útoků za měsíc během tohoto roku lehce vychylovaly pouze měsíce květen, září a listopad. Tyto výkyvy však nejsou výrazné. V polovině února se slavil muslimský svátek mawlid, během kterého došlo k jednomu útoku Tálibánu. Převážnou část měsíce srpna probíhal muslimský svátek ramadán, během něhož Tálibán v Afghánistánu útočil celkem 14krát. Na začátku listopadu, v týdně, kdy muslimové podnikají pouť do Mekky a slaví svátek hadždž a následuje Den oběti neboli íd al-adhá, došlo k deseti teroristickým útokům. Dne 15. listopadu proběhl šíitský svátek íd al-ghadí. V tento den Tálibán provedl dva teroristické útoky, z nichž jeden byl veden na civilisty. V den oslav muslimského Nového roku, který připadal na 26. listopadu, došlo k jednomu teroristickému útoku. Následující svátek ašúrá narušily dva tálibánské útoky. Po prozkoumání teroristických útoků, které se odehrály během oslav afghánských státních svátků, lze

konstatovat, že k jednomu útoku došlo na Den osvobození, další proběhl také v den Svátku práce. Jeden útok se odehrál i na státní svátek Ješen, jeho datum se však kryje s obdobím, kdy probíhal ramadán. Jeden útok se odehrál i na Den Ahmada Šáha Masúda. Během roku 2011 se nekonaly v Afghánistánu žádné volby. Lze si všimnout, že v měsících lednu až dubnu Tálibán útočil méně oproti zbylým měsícům v tomto roce. Nárůst počtu útoků v květnu lze považovat za důkaz jarní ofenzivy Tálibánu (START 2018a).

Rok 2012 byl z hlediska počtu útoků, které Tálibán v Afghánistánu podnikl, výjimečný tím, že došlo k prudkému nárůstu četnosti útoků. Tento fakt lze vysvětlit tím, že začalo postupné stahování amerických a aliančních vojáků z probíhajících vojenských misí, jak v roce 2011 slíbil tehdejší americký prezident Barack Obama. Celkem došlo v roce 2012 k 793 teroristickým útokům. Výraznější výkyv vyšší četnosti útoků lze zaznamenat v měsících květnu a červnu. V polovině ledna proběhl šíitský svátek arba'een, kdy Tálibán útočil jednou. Teroristický útok byl však namířen proti vojenským složkám, nikoli proti šíitské menšině. Začátkem února, během svátku mawlid, Tálibán podnikl celkem tři teroristické útoky. Na přelomu července a srpna proběhl ramadán a s ním spojený íd al-fitr, kdy se na území Afghánistánu odehrálo celkem 64 útoků. Poslední týden v říjnu muslimové slavili svátky Hadždž a íd al-adhá. Během těchto svátků podnikl Tálibán celkem 16 útoků. Zkraje měsíce listopadu šíitští muslimové slavili svátek íd al-ghadír, během něhož Tálibán útočil celkem dvakrát. Dne 14. listopadu proběhly oslavy muslimského Nového roku, během nichž došlo k pěti teroristickým útokům. Navazující svátek ašúrá narušily dva tálibánské útoky. Co se týče afghánských státních svátků, na Den osvobození došlo k jednomu teroristickému útoku. V den svátku Nauruz došlo ke třem útokům. Během oslav na Den vítězství došlo ke čtyřem útokům. Na Svátek práce se odehrál jeden tálibánský útok. Svátek Ješen narušily tři teroristické útoky a na Den Ahmada Šáha Masúda došlo ke čtyřem útokům. Během roku 2012 se v Afghánistánu žádné volby neuskutečnily. Tabulka č. 11 na následující straně shrnuje počty útoků během vybraných významných dnů a podíl četnosti teroristických útoků během těchto dnů na celkový počet útoků v jednotlivých letech.

Tabulka 11: Přehled počtu útoků Tálibánu v Afghánistánu během významných dnů v letech 2010–2012

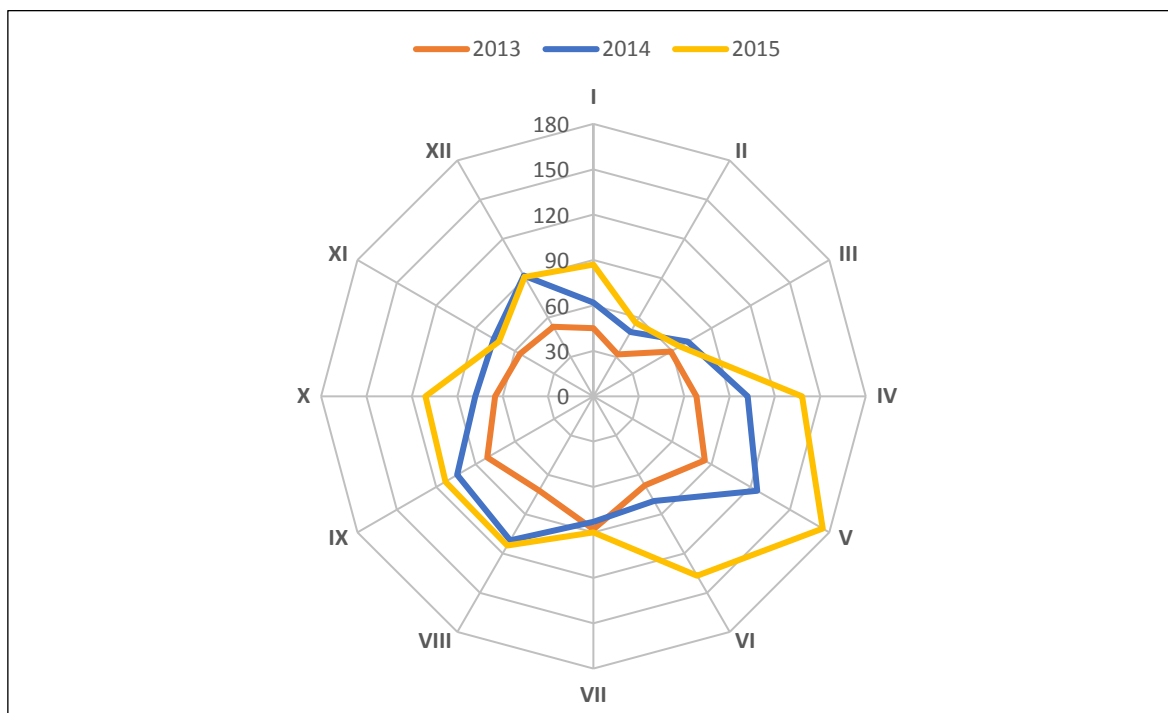
	2010	2011	2012
<i>1. muharram</i>	2	1	5
<i>ášurá</i>	0	2	2
<i>mawlid</i>	3	1	3
<i>ramadán, íd al-fitr</i>	33	14	64
<i>hadždž, Den arafa, íd al-adhá</i>	2	10	16
<i>arba'een</i>	0	0	1
<i>íd al-ghadíř</i>	0	1	2
<i>Den osvobození</i>	0	1	1
<i>Nauruz</i>	0	0	3
<i>Den vítězství</i>	0	0	4
<i>Svátek práce</i>	0	1	1
<i>Ješen (Den nezávislosti)</i>	1	0	3
<i>Den Ahmada Š. Masúda</i>	2	1	4
<i>volby</i>	18	X	X
útoky celkem	302	203	793
útoky během výz. dnů celkem	61	32	109
podíl útoků během význ. dnů	20,2 %	15,8 %	13,8 %

Zdroj: START 2018a

6.1.5 Období 2013–2015

Další etapou, kterou se časová analýza zabývá, je období od roku 2013 do roku 2015. Rozdělení počtu teroristických útoků Tálibánu podle jednotlivých kalendářních měsíců během těchto let lze podrobněji vyčíst z obrázku č. 17. Při důkladnější analýze rozložení počtu teroristických útoků Tálibánu na afghánském území bylo zjištěno, že během roku 2013 se odehrálo celkem 772 útoků. Jejich distribuce během roku nezaznamenala výraznější výkyvy. Lze však konstatovat, že v zimě, tedy v lednu, únoru a prosinci, hnutí Tálibán útočilo méně než v ostatních měsících. Tento jev lze opět vysvětlit klimatickými podmínkami, a tedy sníženou četností bojových aktivit z důvodu nedostupnosti území během zimního období. Nejvíce teroristických útoků v roce 2013 proběhlo v červenci, celkem 88. V druhé polovině ledna, kdy se slavil muslimský svátek mawlid, Tálibán v Afghánistánu útočil celkem čtyřikrát. V červenci a začátkem srpna muslimové slavili ramadán a íd al-fitr. V období těchto svátků se odehrálo na afghánském území celkem 85 teroristických útoků. Během svátků hadždž a íd al-adhá, které se konaly v polovině října, došlo k 16 teroristickým útokům Tálibánu. Ke konci října se konal šíitský svátek íd al-ghadíř, během kterého provedl Tálibán dva útoky. Žádný z nich však nebyl namířen proti civilistům. První týden v listopadu, během oslav muslimského Nového roku – prvního muharramu, došlo celkem k pěti tálibánským útokům. Následně navazující muslimský

svátek ašúrá narušilo 13 teroristických útoků. V době šíitského svátku arba'een Tálibán podnikl celkem čtyři útoky, všechny však byly vedené proti vojenským cílům či bezpečnostním složkám. Afghánské státní svátky byly také poznamenány teroristickými útoky. Během svátku Nauruz došlo ke dvěma útokům, na Den vítězství bylo zaznamenáno šest teroristických činů. Během svátku Ješen došlo k jednomu útoku, v den Svátku práce ke dvěma incidentům a na Den Ahmada Šáha Msúda došlo k jednomu útoku. Během roku 2013 se v Afghánistánu opět nekonaly žádné volby (START 2018a).

Obrázek 17: Rozložení počtu útoků Tálibánu v Afghánistánu dle jednotlivých měsíců v letech 2013–2015 (START 2018a)

Během roku 2014 došlo k výraznému nárůstu počtu teroristických útoků. Celkem Tálibán podnikl 1033 teroristických útoků. Nejvíce incidentů bylo zaznamenáno v měsíci květnu, celkem 125. Jak odhaluje i paprskový diagram na obrázku č. 17, během zimních měsíců došlo k poklesu bojové aktivity Tálibánu, na kterou pak navázala takzvaná jarní ofenziva. V první polovině ledna probíhal muslimský svátek mawlid, během něhož došlo k jednomu tálibánskému útoku. Na konci června byl zahájen ramadán, na který navazuje svátek íd al-fitr. Během tohoto období Tálibán podnikl celkem 85 útoků. Od 2. do 8. října muslimové slavili svátky hadždž a íd al-adhá, jejichž oslavy narušil Tálibán deseti teroristickými útoky. Na šíitský svátek íd al-ghadír, který byl slaven 13. října, došlo k pěti útokům. Oslava muslimského Nového roku připadala na 24. a 25. říjen. Během tohoto svátku došlo k sedmi útokům Tálibánu. V průběhu navazujícího svátku ašúrá Tálibán uskutečnil dalších dva teroristické útoky. V první polovině prosince proběhl šíitský svátek arba'een, kdy se na afghánském území uskutečnily čtyři teroristické útoky provedené Tálibánem. Ani afghánské státní svátky se neobešly bez teroristických útoků, na Den osvobození došlo ke dvěma teroristickým činům a během

oslav svátku Nauruz došlo k sedmi tálibánským útokům. V den vítězství Tálibán útočil třikrát, na Svátek práce následovaly tři další incidenty. Během svátku Ješen došlo ke třem útokům, v Den Ahmada Šáha Masúda Tálibán podnikl čtyři útoky. Je nutné dodat, že během roku 2014 se v Afghánistánu konaly prezidentské volby ve dvou kolech. První kolo voleb se uskutečnilo 5. dubna, druhé kolo se konalo dne 14. června. Dohromady se během obou kol voleb odehrálo na afghánském území 44 teroristických útoků Tálibánu. Jak bylo však zmíněno při analýze předchozích let, je nutné počítat s tím, že právě volby výrazně ovlivnily počet útoků během tohoto roku, přestože teroristické útoky nebyly provedeny přímo v dny voleb (START 2018a).

V roce 2015 provedl Tálibán v Afghánistánu celkem 1250 útoků, což je nejvíc během celého sledovaného období. K výraznému nárůstu počtu útoků došlo během měsíce května, kdy hnutí provedlo 175 útoků. Od poloviny června do poloviny července se konal ramadán a svátek íd al-fitr, během nichž Tálibán na afghánském území uskutečnil 104 útoků. Na začátku října se slavil šíitský svátek íd al-ghadí, během kterého Tálibán provedl celkem tři útoky. V polovině října se slavil muslimský Nový rok, kdy Tálibán podnikl celkem 11 teroristických útoků. Poslední týden měsíce října byl ve znamení muslimského svátku hadždž a íd al-adhá a v tomto období došlo ke 12 teroristickým útokům. Během navazujícího svátku ašúrá se odehrály čtyři útoky. V polovině prosince, během šíitského svátku arba'een, došlo celkem k šesti útokům Tálibánu. V době křesťanských Vánoc se v muslimském světě slavil svátek mawlid, v tomto období Tálibán v Afghánistánu útočil pětikrát. V době všech afghánských státních svátků došlo celkem k 21 teroristickým útokům. V roce 2015 se Afghánistánu neuskutečnily žádné volby. Velmi intenzivní jarní ofenzivu Tálibánu lze vysvětlit tím, že od začátku roku došlo k dalšímu stažení vojsk zahraničních armád po ukončení dosavadních misí a také zahájení operací OFS a ORS (START 2018a). Tabulka č. 12 na následující straně ukazuje souhrnný přehled počtu útoků Tálibánu na afghánském území během vybraných významných dní a také jejich podíl na celkovém počtu útoků v letech 2013 až 2015.

Tabulka 12: Přehled počtu útoků Tálibánu v Afghánistánu během významných dnů v letech 2013–2015

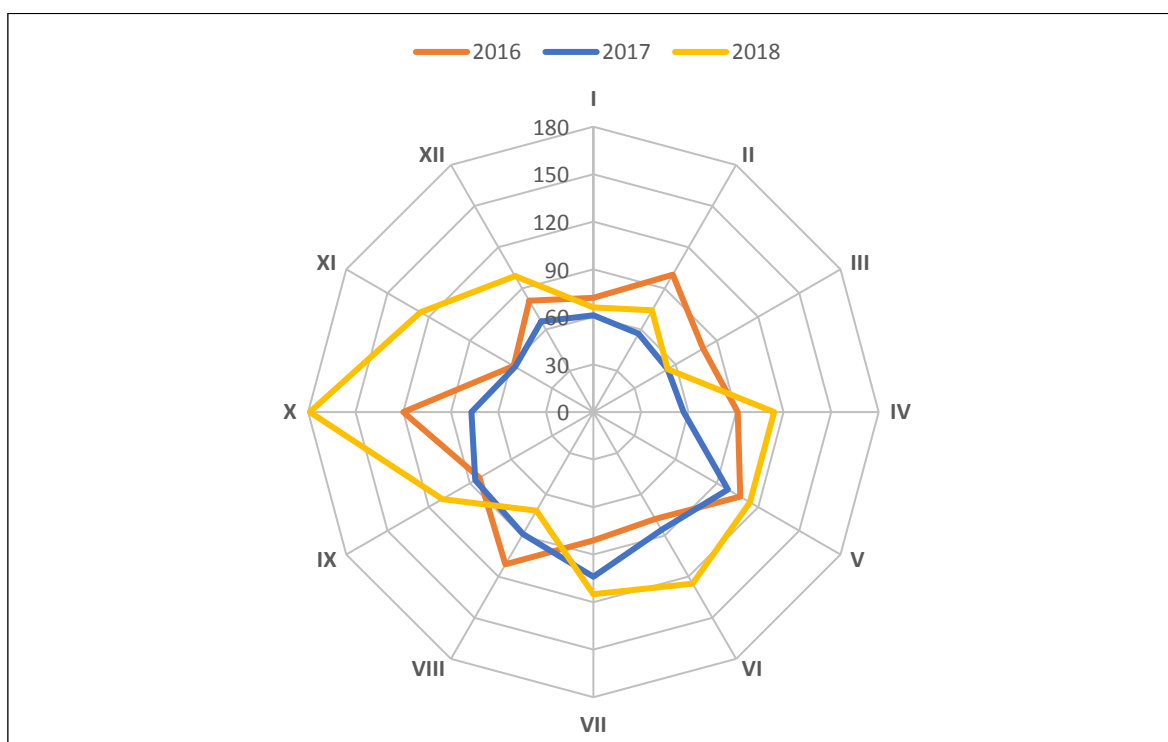
	2013	2014	2015
<i>1. muharram</i>	5	7	11
<i>ášurá</i>	13	2	4
<i>mawlid</i>	4	1	5
<i>ramadán, íd al-fitr</i>	85	85	104
<i>hadždž, Den arafa, íd al-adhá</i>	16	10	12
<i>arba'een</i>	4	4	6
<i>íd al-ghadíř</i>	2	4	3
<i>Den osvobození</i>	0	2	1
<i>Nauruz</i>	2	7	2
<i>Den vítězství</i>	6	3	9
<i>Svátek práce</i>	2	3	4
<i>Ješen (Den nezávislosti)</i>	1	3	2
<i>Den Ahmada Š. Masúda</i>	1	4	3
<i>volby</i>	X	44	X
<i>útoky celkem</i>	772	1033	1250
<i>útoky během význ. dnů celkem</i>	141	179	166
<i>podíl útoků během význ. dnů</i>	18,3 %	17,3 %	13,3 %

Zdroj: START 2018a

6.1.6 Období 2016–2018

Během posledních tří zkoumaných let v rámci časové analýzy se na afghánském území odehrálo nejvíce teroristických útoků spáchaných hnutím Tálibán v průběhu sledovaného období. Na obrázku č. 18 je znázorněno rozložení teroristických útoků Tálibánu od roku 2016 do roku 2018 podle jednotlivých měsíců v kalendářním roce. V roce 2016 bylo uskutečněno v Afghánistánu celkem 1062 tálibánských útoků. Nejčetnější byly útoky během měsíce října, naopak nejméně útoků proběhlo v měsíci listopadu. Během června a začátku července proběhl ramadán a svátek íd al-fitr, během kterých došlo k 72 tálibánským teroristickým útokům. V první polovině měsíce září probíhaly svátky hadždž a íd al-adhá a v tomto období Tálibán podnikl 11 útoků. V druhé polovině září se konal šíitský svátek íd al-ghadíř, během kterého Tálibán útočil jednou. Na začátku října, v době oslav muslimského Nového roku, došlo celkem k 15 incidentům. V průběhu navazujícího svátku ašúrá Tálibán provedl celkem dva útoky. V první polovině prosince, kdy probíhal svátek mawlid, se uskutečnilo pět teroristických útoků. Co se týče všech afghánských státních svátků, v době jejich konání došlo celkem k šestnácti tálibánským útokům. V roce 2016 se v Afghánistánu nekonal žádné volby (START 2018a).

V roce 2017 došlo celkem k 892 teroristickým útokům Tálibánu. K nejvíce útokům došlo v měsíci červenci, celkem 104. Nejméně útoků Tálibánu proběhlo v březnu (54 útoků). Od konce května do konce července proběhly muslimské svátky ramadán a íd al-fitr, během nichž Tálibán provedl 87 útoků. Během svátků hadždž a íd al-adhá, které se slavily na přelomu srpna a září, došlo ke čtyřem útokům. V době šíitského svátku íd al-ghadír v první polovině září došlo k jednomu incidentu. V druhé polovině září následovala oslava muslimského Nového roku, první muharram, během které Tálibán provedl celkem devět útoků. Na začátku října, v době šíitského svátku arba'een, došlo k osmi útokům. Během oslav všech afghánských státních svátků netýkajících se náboženství Tálibán podnikl celkem sedm útoků. Žádné volby se v tomto roce v Afghánistánu nekonaly.

Obrázek 18: Rozložení počtu útoků Tálibánu v Afghánistánu dle jednotlivých měsíců v letech 2016–2018 (START 2018a)

Během roku 2018 Tálibán uskutečnil v Afghánistánu 1248 teroristických útoků. Nejvíce útoků proběhlo v měsíci říjnu, kdy došlo k 179 incidentům. Nejméně útoků bylo zaznamenáno během měsíce března. Od poloviny května do poloviny června probíhal muslimský svátek ramadán a s ním spojení íd al-fitr. V této době došlo ke 102 teroristickým útokům Tálibánu. Na začátku druhé poloviny srpna, kdy se slavily svátky hadždž a íd al-adhá došlo k šesti útokům. Během šíitského svátku íd al-ghadír, na začátku září, Tálibán podnikl celkem čtyři teroristické útoky. Dne 10. září proběhly oslavy muslimského Nového roku, které byly narušeny 21 útoky. V době následujícího svátku ašúrá Tálibán zaútočil dvakrát. Na konci října, v průběhu šíitského svátku arba'een došlo k deseti incidentům. V druhé polovině listopadu proběhl svátek mawlid, během kterého se odehrálo šest teroristických útoků

vedených Tálíbánem. V době šesti státních svátků, které se v Afghánistánu slaví, Tálíbán podnikl celkem 23 teroristických útoků. Nejvíce útoků, sedm, se odehrálo na Den Ahmada Šáha Masúda. Co je však velmi podstatné, v Afghánistánu se 20. a 27. října konaly parlamentní volby. V těchto dvou dnech přívrženci hnutí Tálíbán spáchali celkem 44 teroristických útoků. I během roku 2018 došlo k nárůstu četnosti útoků v dubnu, což dokazuje, že Tálíbán začal intenzivněji útočit v období jarní ofenzivy (START 2018a). Tabulka č. 13 shrnuje počty útoků během vybraných významných dnů v průběhu posledních tří let sledovaného období a procentuální podíl těchto útoků na celkovém počtu útoků od počátku roku 2016 do konce roku 2018.

Tabulka 13: Přehled počtu útoků Tálíbánu v Afghánistánu během významných dnů v letech 2016–2018

	2016	2017	2018
<i>1. muharram</i>	15	9	21
<i>ášurá</i>	2	0	2
<i>mawlid</i>	5	0	6
<i>ramadán, íd al-fitr</i>	72	87	102
<i>hadždž, Den arafa, íd al-adhá</i>	11	4	6
<i>arba'een</i>	0	8	10
<i>íd al-ghadíř</i>	1	1	4
<i>Den osvobození</i>	2	1	5
<i>Nauruz</i>	3	0	1
<i>Den vítězství</i>	5	1	6
<i>Svátek práce</i>	4	3	4
<i>Ješen (Den nezávislosti)</i>	0	1	0
<i>Den Ahmada Š. Masúda</i>	2	1	7
<i>volby</i>	X	X	44
útoky celkem	1062	892	1248
útoky během význ. dnů celkem	122	116	212
podíl útoků během význ. dnů	11,5 %	13,0 %	17,0 %

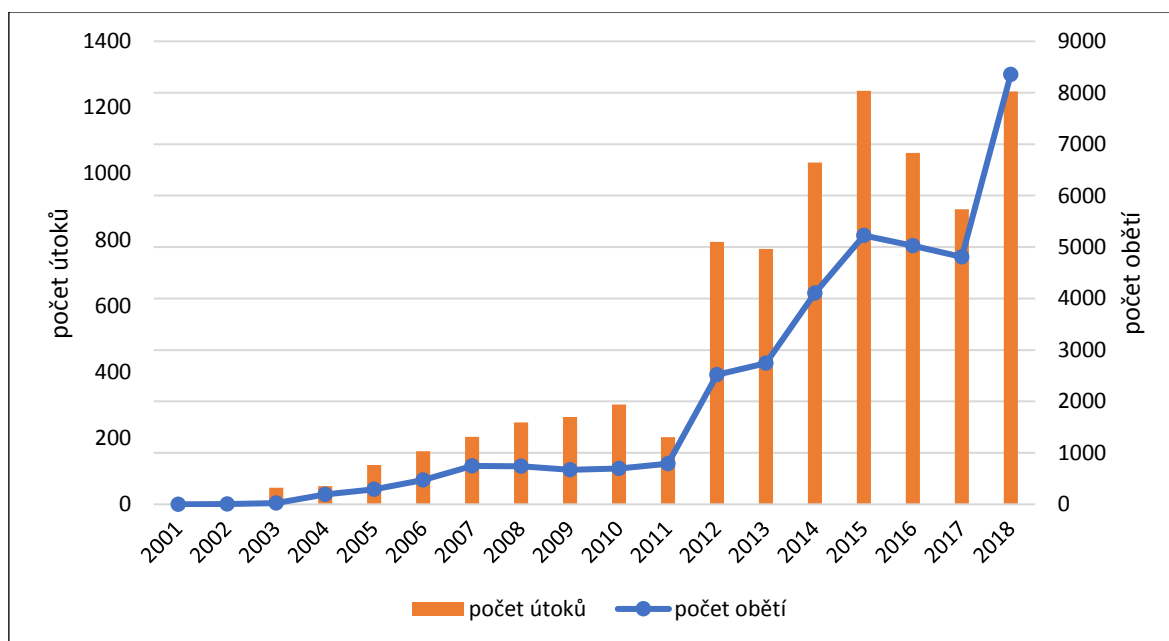
Zdroj: START 2018a

6.2 Interpretace časové analýzy útoků Tálíbánu

Celkem během sledovaného období uskutečnilo hnutí Tálíbán na území Afghánistánu 8 665 teroristických útoků. Jak lze vyčíst z diagramu na obrázku č. 19, od roku 2012 došlo k prudkému nárůstu ročního úhrnu útoků, a to navzdory stahování zahraničních vojsk a snahám o mírové řešení konfliktu. V roce 2015 došlo k 1250 teroristických útoků hnutí Tálíbán, což je během sledovaného období nejvíce. Během roku 2018, což je poslední rok sledovaného období, Tálíbán uskutečnil 1247 útoků, čímž se tento rok do počtu útoků zařadil

na těsné druhé místo. Nejméně teroristických útoků se uskutečnilo v roce 2001, celkem čtyři. Sledované období, které tato práce zkoumá, však začíná až s americkou invazí Afghánistánu, tedy 7. října roku 2001. Od tohoto data až do konce roku 2001 hnutí Tálibán žádné teroristické útoky na území Afghánistánu nepodnikl (START 2018a).

Co se týče počtu obětí, které zahynuly při teroristických útocích hnutí Tálibán během 18 let dlouhého sledovaného období, přišlo o život celkem 37 556 lidí. Z obrázku č. 19 je patrné, že stejně jako u celkového počtu teroristických útoků Tálibánu v Afghánistánu, i počet obětí se během sledovaných 18 let zvyšoval. Nejvíce lidí zemřelo v roce 2018, celkem 8 352. Kromě konce roku 2001, kdy se žádné útoky neodehrály, si nejméně obětí vyžádaly útoky v roce 2002, celkem zahynulo 5 lidí (START 2018a). Počty obětí však ve skutečnosti mohou být vyšší, protože tato čísla zahrnují pouze zemřelé přímo na místě teroristického útoku nebo bezprostředně po něm.

Obrázek 19: Vývoj počtu teroristických útoků hnutí Tálibán a počtu jejich obětí v Afghánistánu během sledovaného období (START 2018a)

Souhrnně lze tedy rozdělit sledované období na dva nejvýraznější celky. První část trvala od začátku sledovaného období, tedy od roku 2001 až do roku 2011. Druhá etapa navazuje v roce 2012 a trvá až do konce sledovaného období. Tato dvě období se od sebe navzájem liší v mnoha ohledech. Během prvního období se celkem odehrálo přes 1600 útoků. V druhém období Tálibán uskutečnil celkem přes sedm tisíc útoků. Jak již bylo zmíněno, k takto prudkému nárůstu počtu útoků došlo po vyhlášení začátku stahování zahraničních vojsk z Afghánistánu. Na to konto tedy Tálibán posílil své pozice a zahájil intenzivní ofenzivu, která si vyžádala i výrazný nárůst obětí.

Časová analýza teroristických útoků Tálibánu během sledovaného období přinesla důkazy o určitých vzorcích v časovém rozložení četnosti útoků. Při pohledu na rozložení četnosti tálibánských útoků dle měsíců v celém sledovaném období je patrné, že od listopadu do března zůstává počet útoků pod měsíčním průměrem celého sledovaného období. Následně dochází k prudkému nárůstu počtu útoků v dubnu a květnu, po čemž nastává stagnace. Tato křivka dokazuje, že je na četnosti útoků podle měsíců prokazatelná přítomnost jevu jarní ofenzivy. Toto zjištění částečně odpovídá na výzkumnou otázku, zda jsou teroristické útoky Tálibánu četnější v některých fázích roku. Lze tvrdit, že aktivita hnutí Tálibán je vyšší od května do října.

Pokud se však zaměříme na jednotlivé roky a především, jak se významné události odráží na četnosti útoků, odpověď už je složitější. V letech, kdy probíhaly v Afghánistánu volby, tedy v roce 2004, 2005, 2009, 2010, 2014 a 2018, byla ve většině případů zaznamenána zvýšená četnost teroristických útoků Tálibánu. Během roku 2004 došlo během měsíce října, kdy se volby konaly, k prudkému nárůstu. V roce 2005 už se však přímo v měsíci voleb nárůst četnosti útoků nekonal. Volby se konaly v září, ale ke zvýšení tálibánské aktivity došlo již v červenci, což může být volbami také ovlivněno, protože probíhala předvolební kampaň. Během srpna roku 2009, kdy se v Afghánistánu konaly prezidentské volby a také volby do provinčních rad, došlo k výraznému výkyvu četnosti teroristických útoků. O rok později, během měsíce září, kdy se konaly afghánské parlamentní volby, lze sledovat ještě výraznější nárůst četnosti tálibánských útoků a následný pokles v dalším měsíci. V roce 2014, kdy se konaly další prezidentské volby o dvou kolech, došlo k mírnému nárůstu v průběhu prvního kola během dubna. Během druhého kola v červnu však došlo k mírnému poklesu četnosti teroristických útoků. K výkyvu zvýšeného počtu útoků došlo až v červenci, což může být zapříčiněno ohlášením předběžných výsledků voleb, které ovládl Ašraf Ghaní. V průběhu posledních voleb, které se během sledovaného období konaly, tedy v říjnu roku 2018, došlo k nejvýraznějšímu nárůstu četnosti teroristických útoků. Během tohoto měsíce dokonce Tálibán v Afghánistánu uskutečnil nejvíce útoků za jeden měsíc, celkem 179. Jak již bylo v předchozích kapitolách zmíněno, teroristické útoky mohou mít souvislost s volbami, přestože se neodehrály přímo během měsíce, kdy se volby konaly. Celkově však lze v rámci získané evidence potvrdit, že v době voleb během sledovaného období docházelo k nárůstu počtu teroristických útoků Tálibánu.

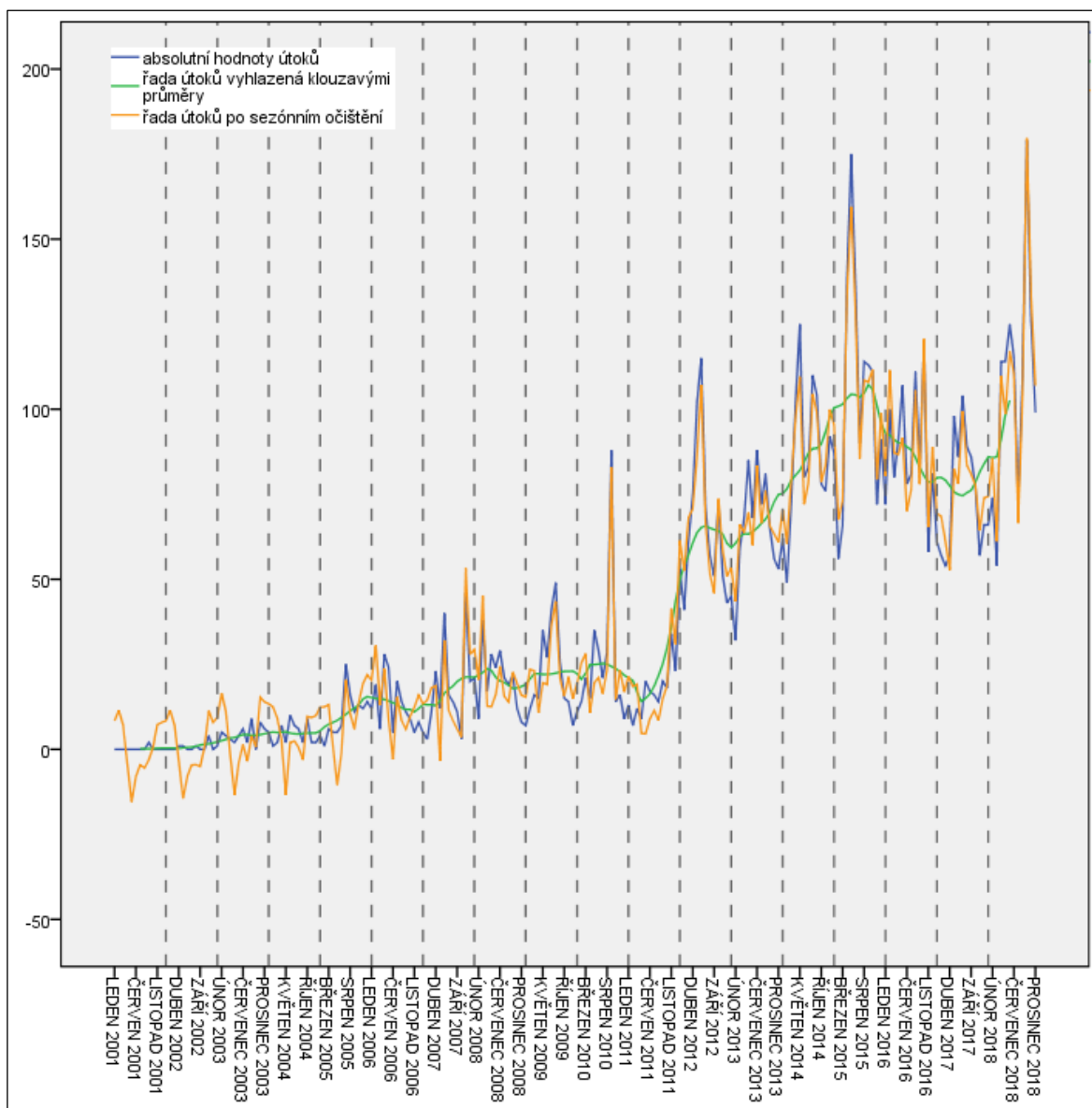
Zajímavé jsou však výsledky týkající se počtu útoků v době náboženských nebo státních svátků. V šesti letech z celého sledovaného období si lze povšimnout nárůstu počtu útoků v době konání ramadánu. Například v roce 2002, kdy se ramadán odehrál převážně v listopadu, si lze všimnout výrazného výkyvu. Během ostatních z šesti zmíněných let lze

zaregistrovat mírné nárůsty v době tohoto muslimského svátku, nejedná se však o markantní výkyvy. Ramadán, jako jediný náboženský svátek ze všech sledovaných, je možné zpozorovat na grafickém zpracování časové osy, protože trvá jeden celý měsíc. Svátek hadždž a s ním spojený íd al-adhá dohromady trvají přibližně týden. Například v roce 2012, si lze všimnout výkyvu vyššího počtu tálibánských útoků v měsíci říjnu, kdy se v onen rok tyto svátky konaly. Ostatní náboženské a muslimské svátky už nebyly tolik signifikantní. Přestože se během nich odehrály teroristické útoky, nelze si všimnout většího nárůstu četnosti. Při srovnání podílu počtu útoků v době významných dnů ku počtu významných dnů a podílu počtu útoků mimo významné dny ku počtu běžných dnů, bylo zjištěno, že v letech 2002, 2010, 2013, 2014 a 2018 je podíl počtu útoků během významných dnů vyšší než podíl útoků mimo tyto vymezené dny. V tomto srovnání podílů jsou však zahrnuty i volby. Z tohoto zjištění tedy lze konstatovat, že náboženské a státní svátky nemají ve srovnání s jinými významnými událostmi tak výrazný vliv na zvýšenou četnost teroristických útoků hnutí Tálibán v Afghánistánu. Toto zjištění potvrzují například výsledky výzkumu Mediny, Siebenecka a Hepnera (2011). Jejich výzkum prokázal, že islamističtí teroristé v Iráku během let 2004 až 2009 také nezvyšovali intenzitu svých útoků.

Významnou roli však hrála rozhodnutí zahraničních aktérů o působení v tomto regionu. Při pohledu na obecný graf s četností útoků na obrázku č. 20 v jednotlivých letech sledovaného období si lze všimnout, že křivka nemá hladký průběh a po časové ose se pohybuje skokovitě. K největšímu meziročnímu nárůstu počtu útoků došlo v roce 2012, což pravděpodobně souvisí s oznámením amerického prezidenta Obamy o zahájení stahování vojáků z Afghánistánu v druhé polovině předešlého roku. Při srovnání vývoje počtu zahraničních vojáků a počtu teroristických útoků Tálibánu během sledovaného období si lze všimnout nepřímé úměry mezi těmito dvěma křivkami. Jak začal počet zahraničních vojáků v rámci misí OEF a ISAF strmě klesat, počet teroristických útoků Tálibánu naopak začal stoupat. V roce 2015, kdy byly zahájeny pouze podpůrné mise RSM a OFS, došlo k nejvíce teroristickým útokům Tálibánu během jednoho roku. V tomto ohledu lze konstatovat, že významná rozhodnutí zahraničních aktérů o aktivitě v Afghánistánu měly vliv na počty teroristických útoků, které podniklo hnutí Tálibán.

Výsledky podrobné časové analýzy shrnuje obrázek č. 20, jenž znázorňuje celé sledované období. Z diagramu lze vyzpozorovat například trend vývoje počtu teroristických útoků Tálibánu v Afghánistánu, ale také náhlé výkyvy nárůstu i poklesu četnosti útoků, například v roce 2018, kdy došlo k největšímu výkyvu nárůstu počtu útoků. Zelená křivka znázorňující dlouhodobý trend ukazuje, že během sledovaného období došlo k prudkému nárůstu počtu tálibánských útoků mezi lety 2011 a 2012. Tento nárůst koliduje se začátkem

stahování zahraničních vojsk z Afghánistánu. Pokles počtu útoků v roce 2016 je velmi pravděpodobně zapříčiněn vyšší úspěšností americké armády odrážet tálibánské útoky a také fakt, že Tálibán musel bránit svá území před Islámským státem (Giustozzi 2019).

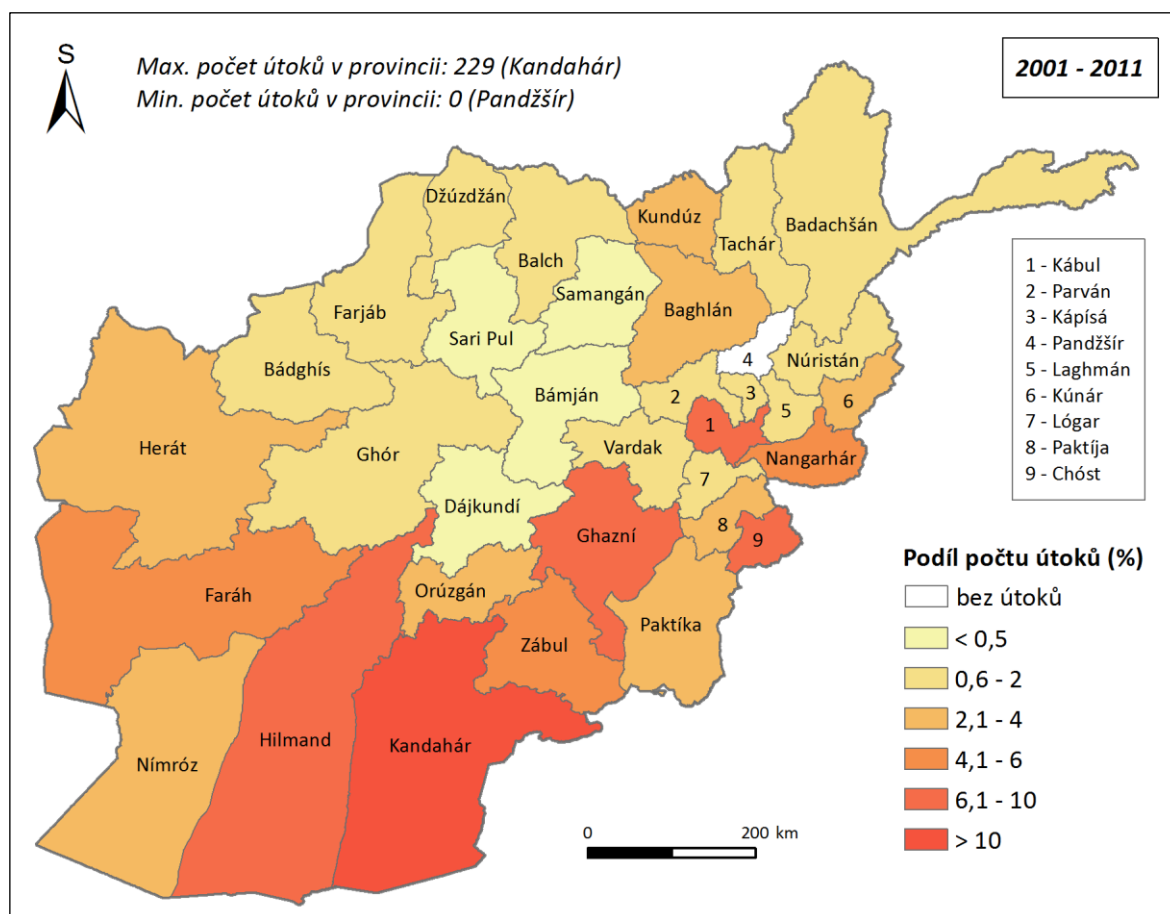
Obrázek 20: Vývoj počtu teroristických útoků hnutí Tálibán v Afghánistánu v letech 2001 až 2018 (START 2018a)

Oranžová křivka identifikuje jednorázové výkyvy teroristických útoků Tálibánu. Byly zaznamenány celkem čtyři výrazné výkyvy nárůstu útoků. První se odehrál v druhé polovině roku 2010, kdy se odehrály volby do afghánského parlamentu. Druhý prudký nárůst tálibánských útoků nastal v první polovině roku 2012 a navazuje tedy na oznámení tehdejšího amerického prezidenta Obamy o stahování amerických vojáků z Afghánistánu. Třetí výkyv nárůstu počtu útoků lze zpozorovat v první polovině roku 2015. V tomto roce už dále nepokračovaly zahraniční vojenské operace OEF a ISAF, ale byly zahájeny operace RSM a OFS, což pravděpodobně vyvolalo vlnu zvýšené intenzity útoků Tálibánu. Čtvrtý výkyv zvýšené

četnosti útoků se odehrál v druhé polovině roku 2018, ve stejné době, kdy se konaly další volby do afghánského parlamentu. Je též patrné, že zejména v první části sledovaného období docházelo k pravidelným výkyvům poklesu počtu tálibánských útoků v první polovině roku, což dokazuje sníženou aktivitu Tálibánu před nástupem jarní ofenzivy. Z časové analýzy tedy vyplývá, že na zvýšenou četnost útoků měly vliv afghánské volby a rozhodnutí zahraničních aktérů o působení v zemi. Co se týče náboženských a státních svátků, nelze zaznamenat jejich významný podíl na nárůstu počtu útoků, jež Tálibán podnikl na afghánském území.

6.3 Prostorová analýza útoků hnutí Tálibán

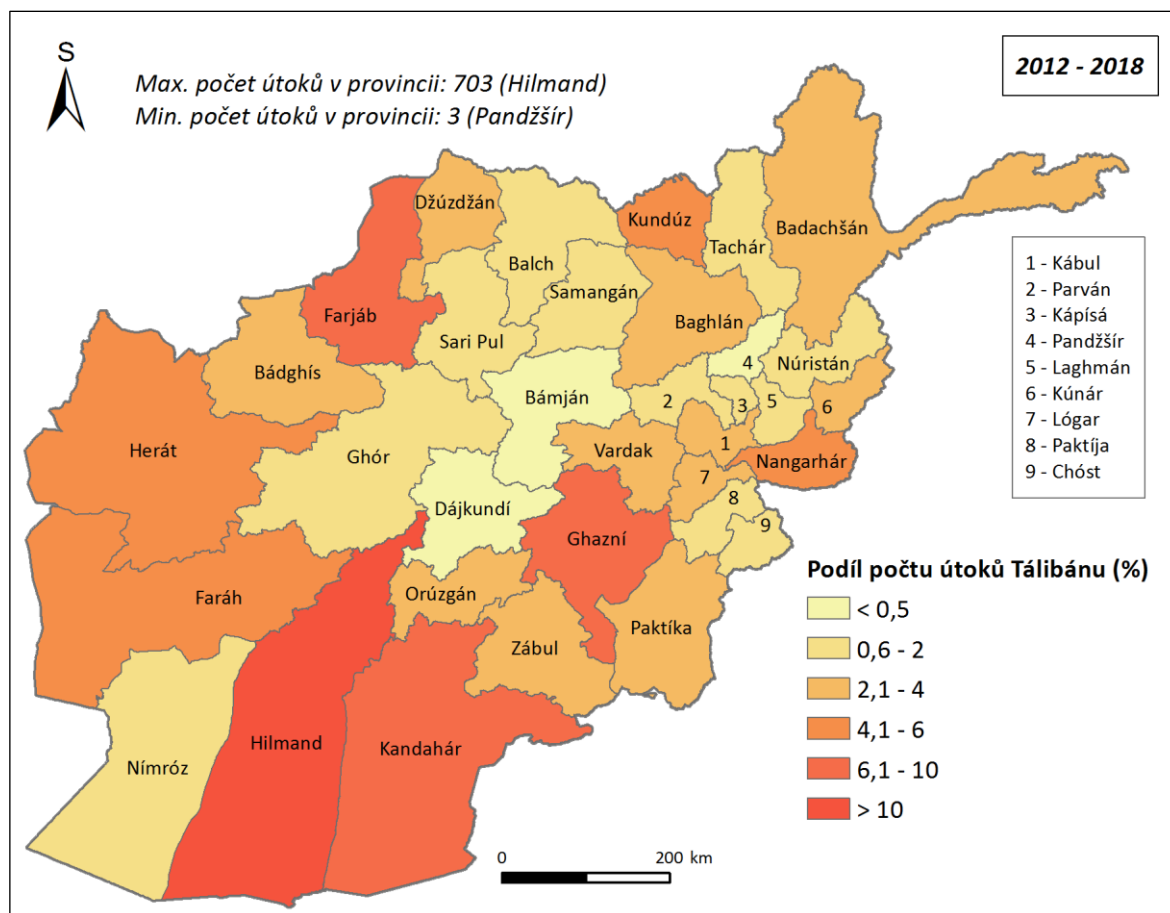
Tato část analýzy se zaměřuje na lokalizaci teroristických útoků Tálibánu na území Afghánistánu. Jak bylo uvedeno výše, počet útoků se během jednotlivých let sledovaného období vyvíjel a převážně rostl. Souhrnně lze rozdělit sledované období do dvou hlavních etap. V první etapě (2001 až 2011) počet útoků za rok přesáhl maximálně tři sta útoků. V roce 2012 však došlo k prudkému nárůstu, kdy se průměrná hodnota počtu teroristických útoků Tálibánu za jeden rok pohybovala lehce nad hranicí tisíce. Obrázek č. 21 vyjadřuje podíl počtu útoků v jednotlivých afghánských provinciích na celkovém počtu útoků v letech 2001 až 2011.

Obrázek 21: Relativní četnost teroristických útoků Tálibánu podle afghánských provincií v letech 2001–2011 (HDE 2019, START 2018a)

Na první pohled si lze všimnout faktu, že během těchto jedenácti let se neodehrál jediný tálibánský útok na území provincie Pandžšír. Tato převážně tádžická provincie je proslulá svým členitým složitým terénem a aktivním odporem Tálibánu (Miglani 2011). Menší podíl útoků se odehrál v provinciích Sari Pul, Samangán, Bámján a Dájkundí. Naopak nejvíce útoků Tálibánu (229) se odehrálo na území provincie Kandahár, jež je tradičním územím Tálibánu. Vyšší podíl byl zaznamenán i v provinciích Hilmand, Ghazní, Chóst a Kábul. Tálibán v Afghánistánu podnikl od října roku 2001 do konce roku 2011 celkem 1613 teroristických útoků (START 2018a).

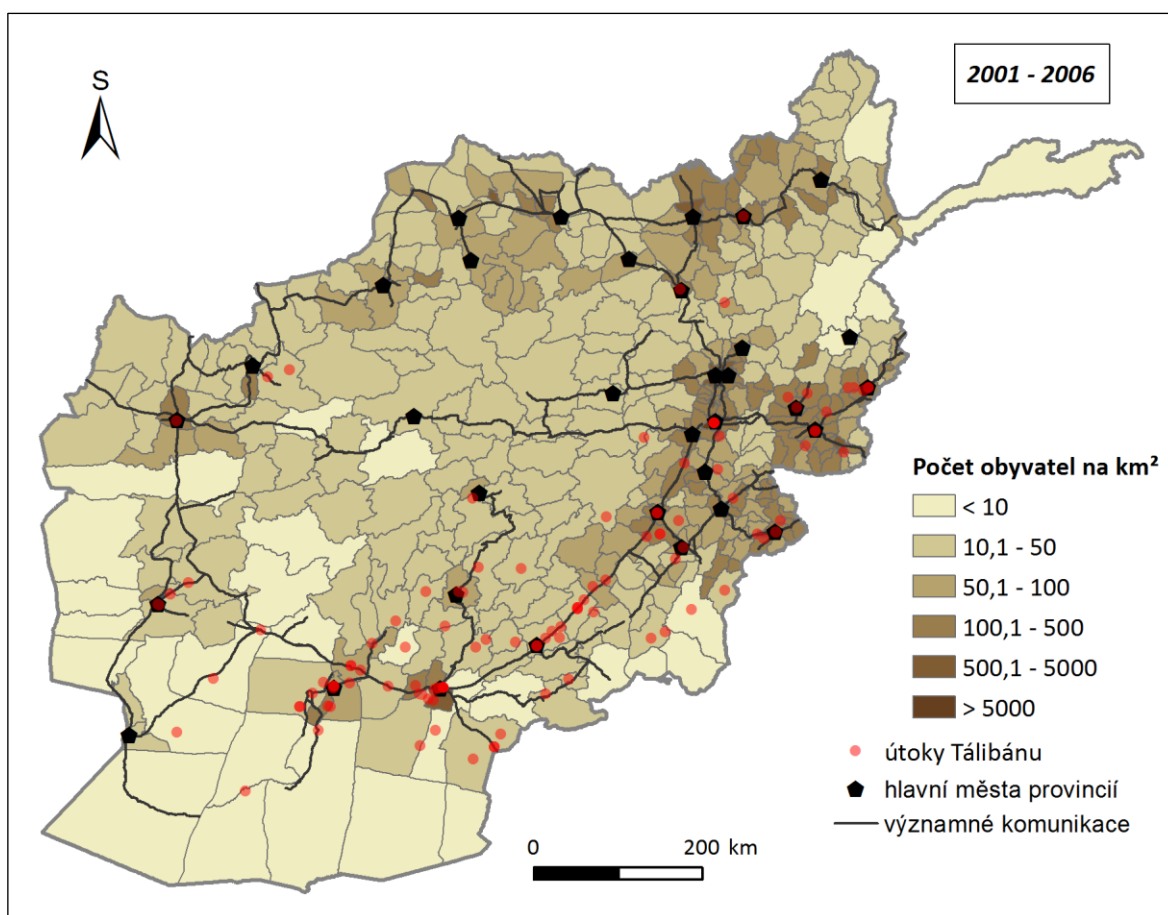
Během druhé části sledovaného období (2012–2018) uskutečnil Tálibán celkem 7 050 teroristických útoků. Obrázek č. 22 zachycuje kartogram podílu počtu teroristických útoků v afghánských provinciích na celkový počet útoků mezi roky 2012 a 2018. Nejvíce tálibánských útoků v tomto období bylo provedeno v provincii Hilmand, celkem 703. Vyšší podíl útoků byl zaznamenán také v provinciích Kandahár, Farjáb a Ghazní. K nejmenšímu počtu incidentů (3) došlo opět v provincii Pandžšír. Mezi lety 2012 a 2018 se nejmenší podíl útoků odehrál v provinciích Bámján a Dájkundí. Tyto dvě provincie si během celého sledovaného období udržely nižší podíl teroristických útoků oproti zbylým částem Afghánistánu (START 2018a).

Obrázek 22: Relativní četnost teroristických útoků Tálibánu podle afghánských provincií v letech 2012–2018 (HDE 2019, START 2018a)

6.3.1 Útoky na civilní cíle

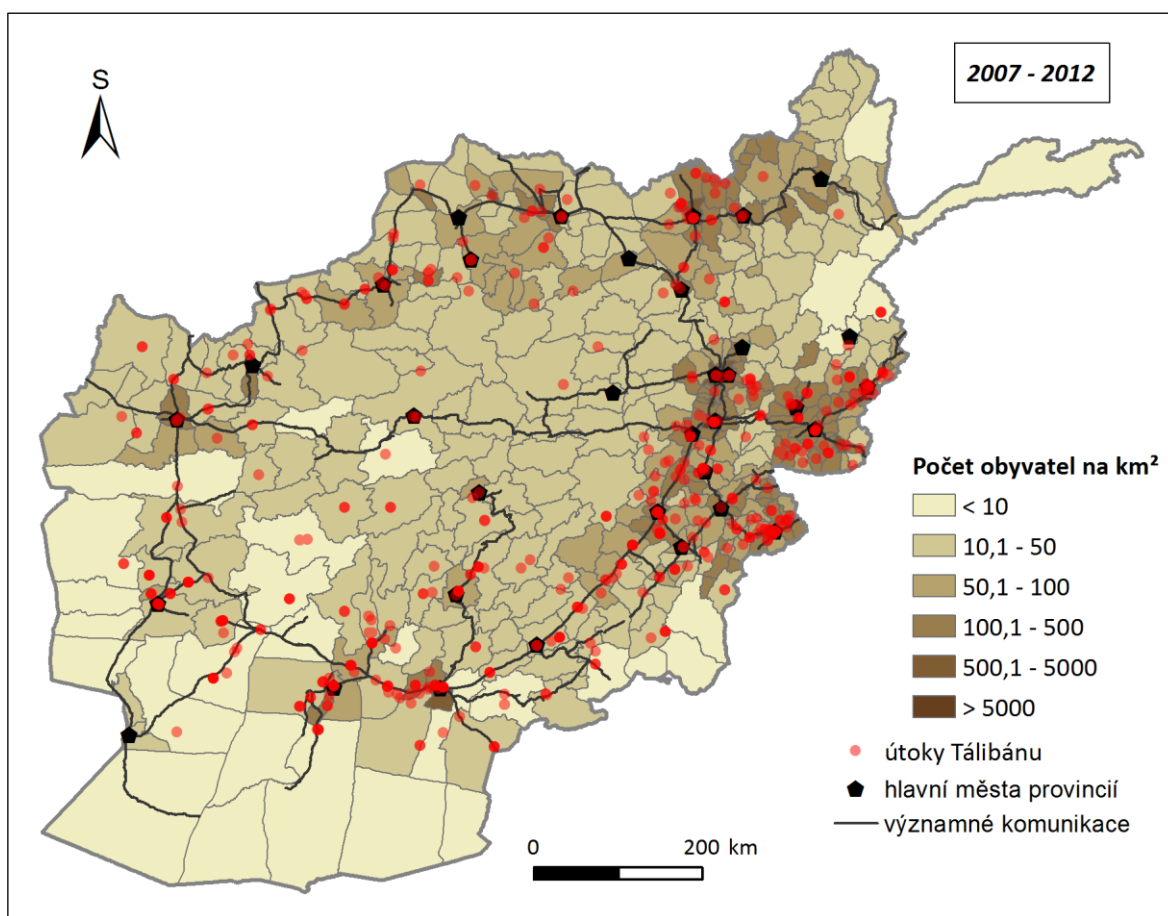
Podle informací z databáze START, ze které analýza vychází, si lze vyfiltrovat typy cílů teroristických útoků. Je tedy možné vybrat pouze útoky, které byly během sledovaného období zaměřeny pouze na civilní cíle. Obrázek č. 23 pomocí bodových znaků vyjadřuje teroristické útoky Tálibánu na afghánském území, které se odehrály od října roku 2001 do konce roku 2006. Jako podklad na mapě Afghánistánu slouží kartogram míry hustoty zalidnění podle afghánských okresů. Na první pohled si lze všimnout, že většina útoků se odehrála na ose významných afghánských komunikací nebo v oblastech s vyšším hustotou zalidnění. Přesto si však lze všimnout útoků v odlehlejších částech země, například v provincii Nimróz či na jihu provincie Himland. Celkem mapa zobrazuje 149 teroristických útoků Tálibánu na civilní cíle. (START 2018a).

Obrázek 23: Prostorové rozložení teroristických útoků Tálibánu na civilní cíle v Afghánistánu v letech 2001–2006 (HDE 2019, START 2018a)

Další část sledovaného období zachycuje obrázek č. 24, kde jsou zobrazeny teroristické útoky Tálibánu v letech 2007 až 2012. Jak je již výše uvedeno, v tomto období vzrostla četnost útoků. Celkem se za těchto šest let odehrálo v Afghánistánu 755 tálibánských útoků na civilní cíle. Stejně jak u předchozí analyzované etapy lze konstatovat vyšší intenzitu útoků v oblastech podél sítě významných komunikací a dále v oblastech s vyšší mírou hustoty zalidnění. Vyšší

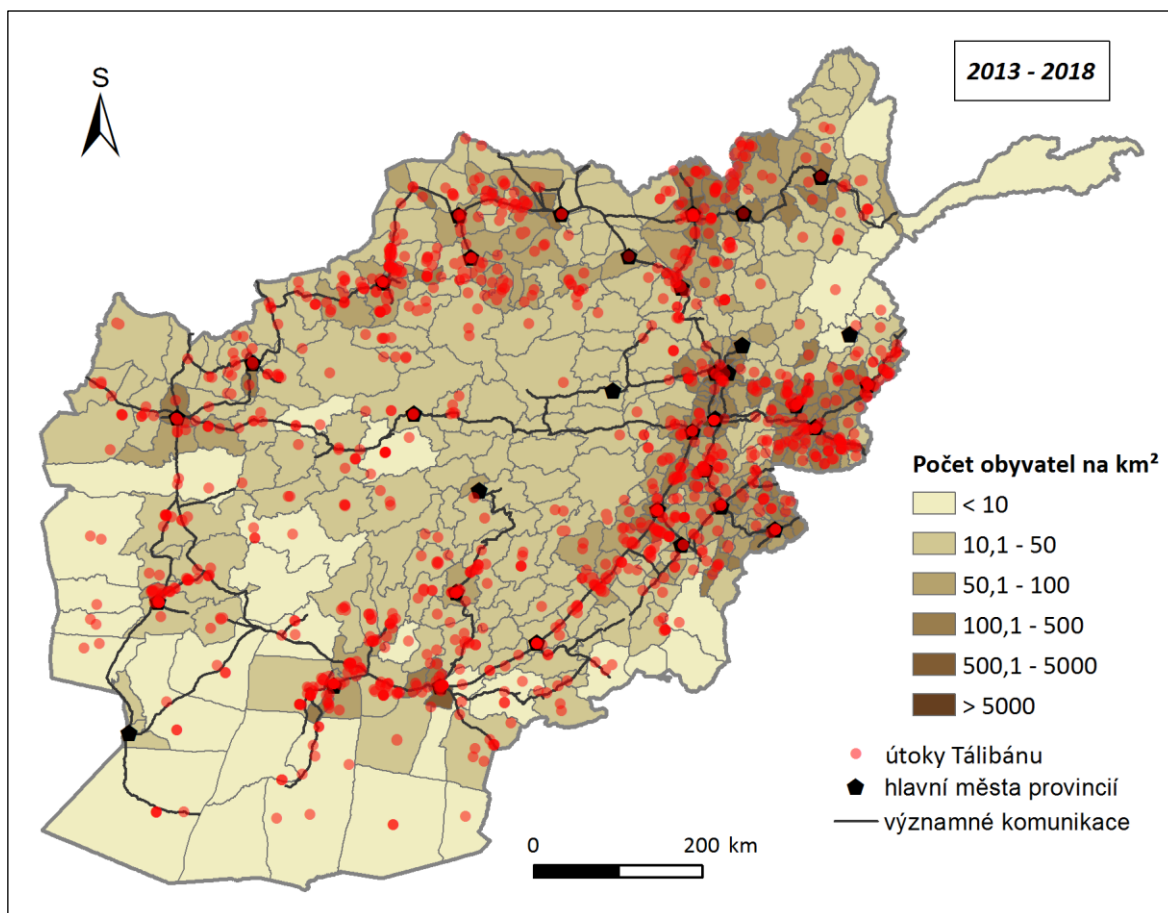
koncentrace teroristických útoků Tálibánu na civilní cíle byla zaznamenána v oblastech, které OSN označuje jako Východní a Jihovýchodní Afghánistán. Zároveň došlo k nárůstu počtu útoků Tálibánu v severních a západních oblastech Afghánistánu. Přestože četnost útoků na civilní cíle v období těchto let nebyla v rámci sledovaného období nejvyšší, je na z této mapy patrné, že okresy s nižší intenzitou útoků kolidují s oblastmi, které nejsou vzhledem ke svým fyzicko-geografickým podmínkám příznivé pro dlouhodobé osídlení (START 2018a). Od středu Afghánistánu až po severovýchodní Vachánský koridor jsou to vysoká pohoří nebo pouště a polopouště kopírující jižní a západní hranice.

Obrázek 24: Prostorové rozložení teroristických útoků Tálibánu na civilní cíle v Afghánistánu v letech 2007–2012 (HDE 2019, START 2018a)

Třetí část analýzy teroristických útoků Tálibánu na civilní cíle se zabývá obdobím od začátku roku 2013 do konce roku 2018. Obrázek č. 25 znázorňuje teroristické útoky Tálibánu v Afghánistánu na civilní cíle právě během posledních šesti let sledovaného období. Na první pohled lze zaznamenat, že se v této době odehrálo více teroristických útoků než během dvou předchozích etap. Celkem během posledních šesti let sledovaného období došlo k 1728 tálibánským útokům na civilní cíle. Tálibán útočil přibližně ve stejných oblastech jako předchozí roky, došlo však ke zvýšení intenzity útoků. Stejně jako během předchozích let byly teroristické útoky zaměřené na civilní obyvatelstvo koncentrovány po osách významných

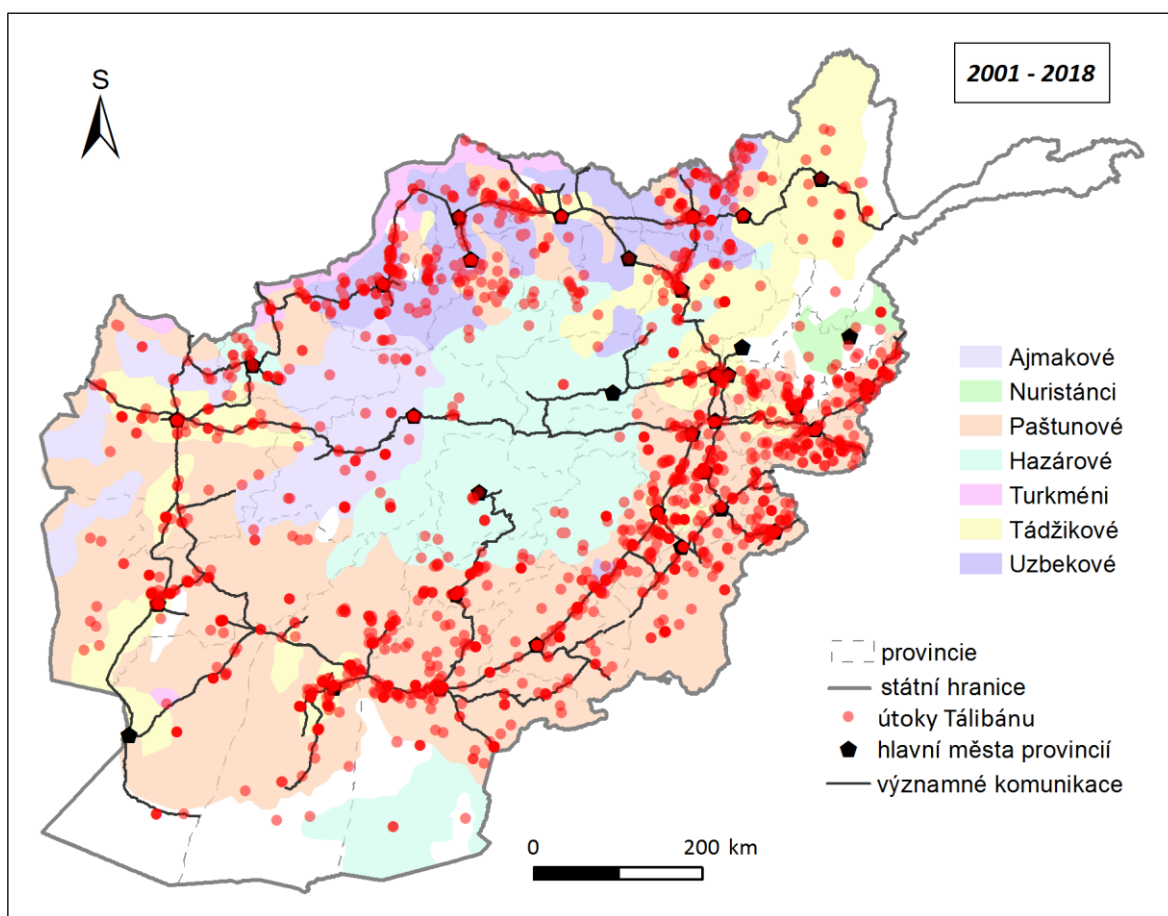
dopravních tepen Afghánistánu a v oblastech s vyšší hustotou zalidnění. Lze zaregistrovat, že obzvláště afghánská dálnice, která ve tvaru prstence propojuje celou zemi, výrazně ovlivnila lokalizaci tálibánských teroristických útoků na civilní cíle. Také si lze všimnout vyšší četnosti útoků v afghánských velkých městech. Opět Tálibán útočil na civilisty méně v oblastech s nižší mírou hustoty zalidnění a také v oblastech s pro život obtížnými fyzicko-geografickými podmínkami (START 2018a).

Obrázek 25: Prostorové rozložení teroristických útoků Tálibánu na civilní cíle v Afghánistánu v letech 2013–2018 (HDE 2019, START 2018a)

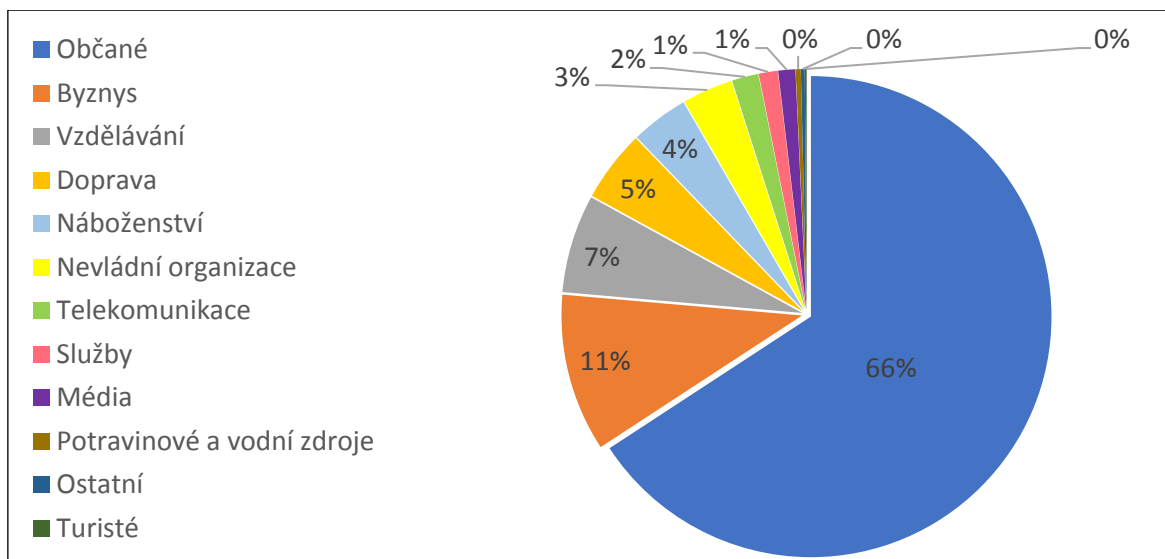
Pro lepší srovnání je třeba porovnat lokalizaci teroristických útoků s jiným socio-geografickým faktorem. Například obrázek č. 26 zobrazuje teroristické útoky Tálibánu v Afghánistánu na civilní cíle v letech 2001 až 2018, avšak na podkladu etnického rozložení afghánských obyvatel. Na rozdíl od předchozích map, kdy jako základní vrstva posloužila hustota zalidnění podle afghánských okresů, je mnohem složitější najít vzorec v lokalizaci útoků na civilisty podle rozmístění etnických skupin. Nejdříve je nutné dodat, že vysoký podíl tálibánských útoků se odehrál v městském prostředí, kde se etnická příslušnost obyvatel míchá a je velmi různorodá. Proto právě ve městech na východě Afghánistánu, kde byla četnost útoků Tálibánu na civilisty vysoká, nelze určit, zda byly zaměřené na konkrétní etnické skupiny. Lze si však všimnout, že mnoho útoků se odehrálo i v provinciích s vysokým podílem paštunského

obyvatelstva, jehož původu jsou i přívrženci hnutí Tálíbán. Naopak nižší četnost teroristických útoků spáchaných Tálíbánem na civilní obyvatelstvo lze zaznamenat v oblasti středního Afghánistánu, která je obydlená převážně Hazáry, kteří vyznávají šíitský islám. Právě Hazárové se ve většinově sunnitském Afghánistánu často stávali terčem útoků Tálíbánu i jiných islamistických skupin během občanské války v 90. letech (Levkowitz 2017). Důvod nižšího počtu útoků na území Hazáradžátu může mít geopolitické pozadí, vzhledem k nově vyvinutým íránsko-tálíbánským vztahům (Hussain 2020). Lze se však domnívat, že důvodem může být též silný odpor hazárských kmenů v členitém horském terénu, který je jejich domácím prostředím.

Obrázek 26: Prostorové rozložení teroristických útoků Tálíbánu na civilní cíle v Afghánistánu v letech 2001–2018 (HDE 2019, START 2018a)

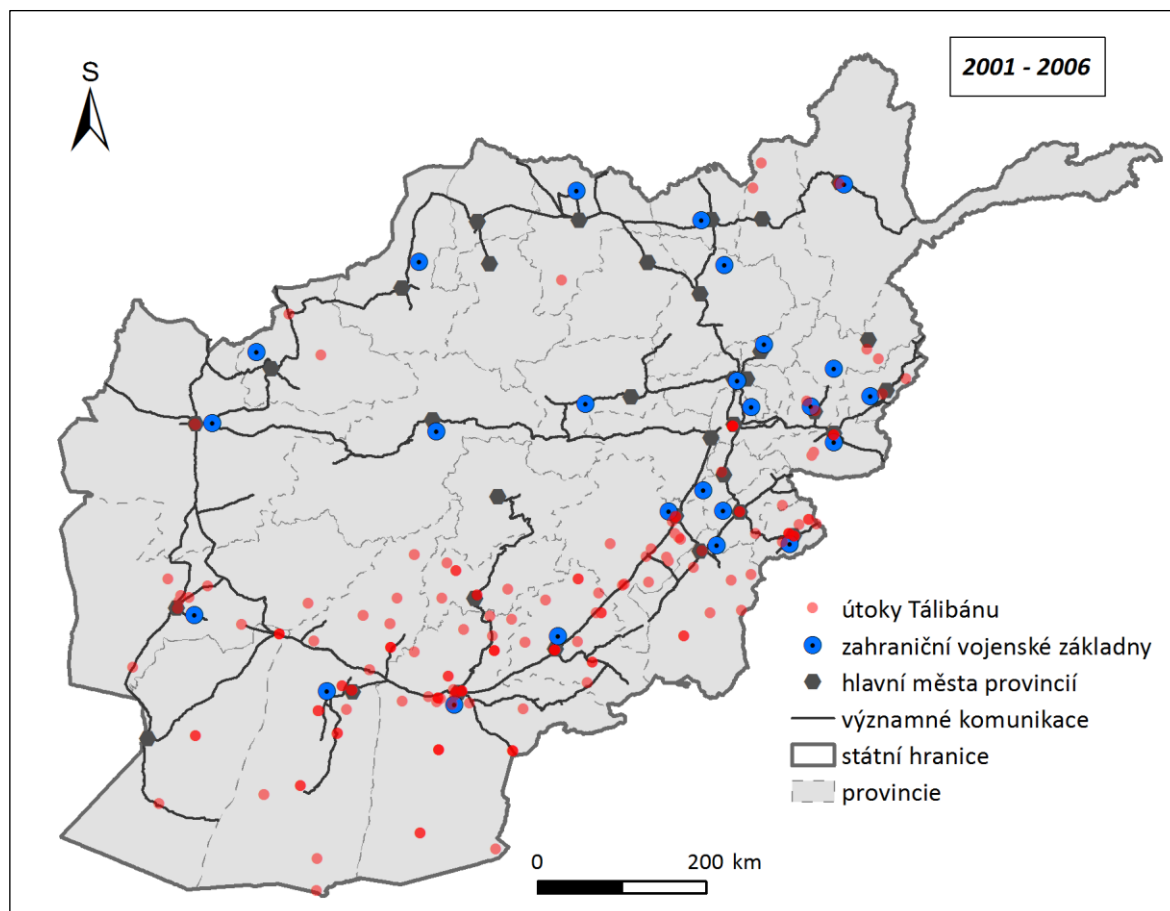
Po rozdělení hlavních dvou kategorií byla zaměřena pozornost na jednotlivé skupiny cílů teroristických útoků Tálíbánu. Na obrázku č. 27 je zobrazeno rozdělení tálíbánských útoků na civilní cíle podle podílů podskupin cílů během sledovaného období na území Afghánistánu. Z diagramu jednoznačně vyplývá, že nejvíce útoků na civilní cíle bylo vedeno proti občanům nebo jejich majetku. Druhou nejvíce ohroženou podskupinou byl byznys a komerce, kam patří obchody, tržiště apod. Pod deset procent z celkového počtu útoků na civilní cíle zaznamenaly podskupiny jako vzdělávání, doprava, náboženské cíle, telekomunikace nebo nevládní organizace. Zbýlé podskupiny zaznamenaly jedno procento a méně (START 2018a).

Obrázek 27: Rozdělení teroristických útoků Tálibánu na civilní cíle v Afghánistánu v letech 2001–2018 (START 2018a)

6.3.2 Útoky na necivilní cíle

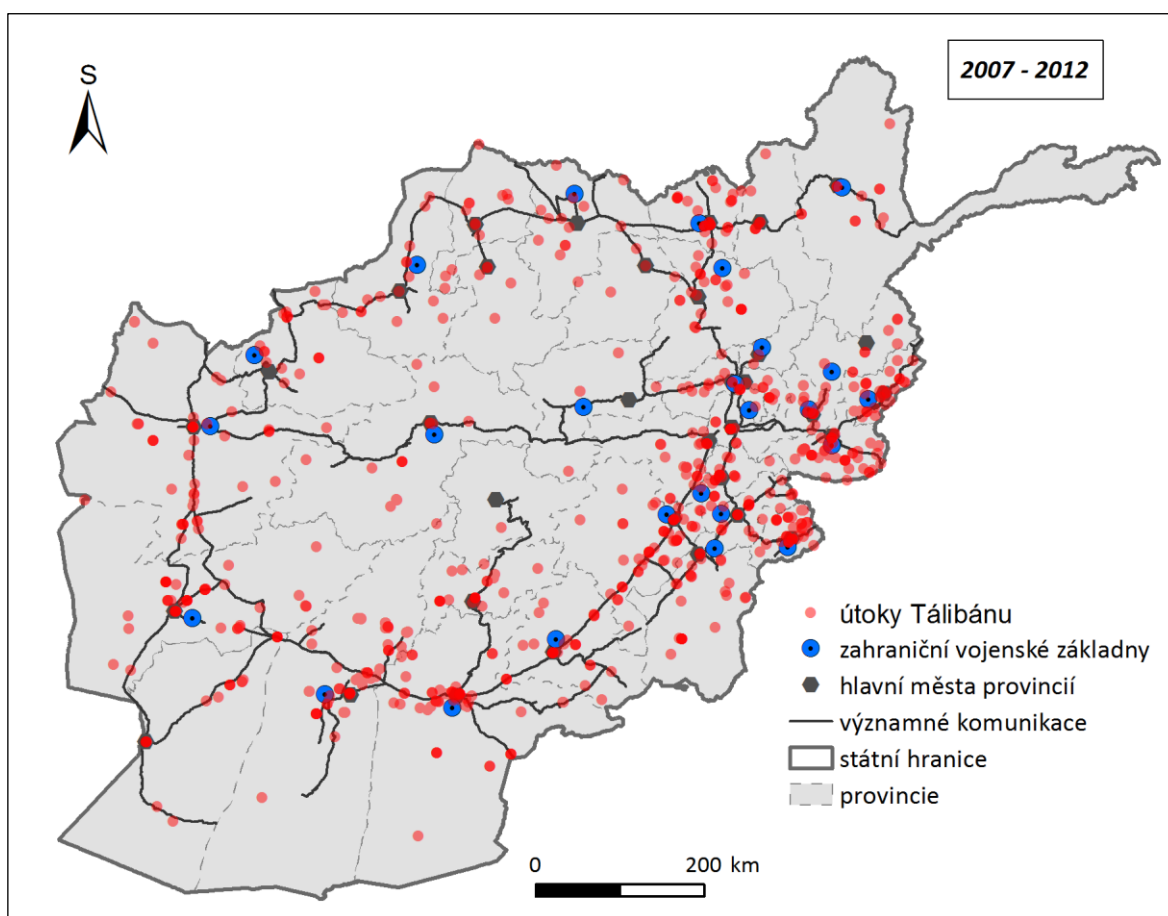
Druhá část prostorové analýzy je zaměřena na teroristické útoky, při kterých Tálibán cílil na vojenské cíle, letecké základny, vládní cíle, bezpečnostní složky a další ozbrojené skupiny, které jsou souhrnně nazvány jako cíle necivilní.

Obrázek 28: Prostorové rozložení teroristických útoků Tálibánu na necivilní cíle v Afghánistánu v letech 2001–2006 (Rekacewicz 2009, START 2018a)

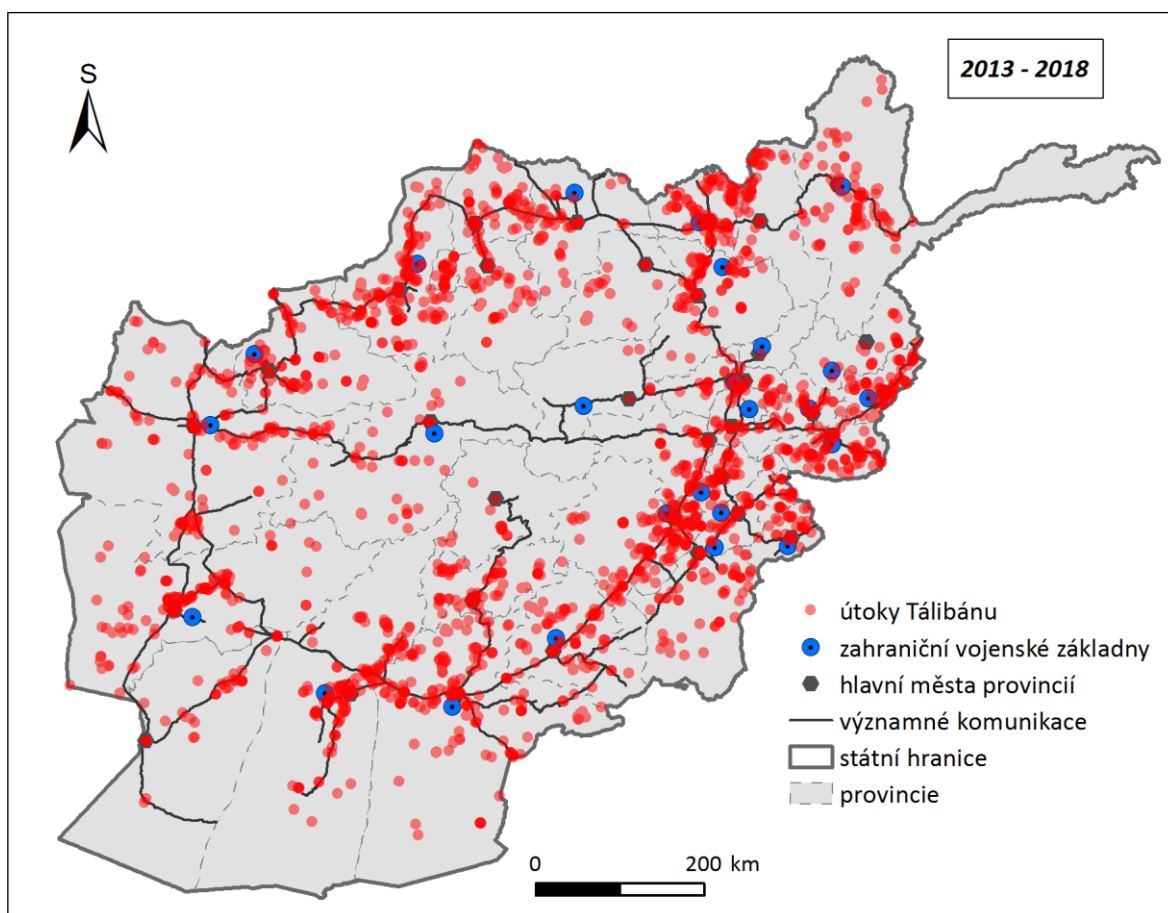
Obrázek č. 28 na předchozí straně znázorňuje teroristické útoky Tálibánu na necivilní cíle v Afghánistánu v období od října 2001 do konce roku 2006. Z této mapy lze mimo jiné vyčíst, že Tálibán útočil převážně v jižní, jihovýchodní a východní části Afghánistánu, což jsou tradiční oblasti, kde hnutí Tálibán operuje (START 2018a). Dále je také v mapě zobrazeno prostorové rozložení vojenských základen NATO v rámci vojenské operace ISAF a Spojených států amerických v rámci mise OEF

Obrázek č. 29 zobrazuje rozmístění teroristických útoků Tálibánu na necivilní cíle v Afghánistánu od začátku roku 2007 do konce roku 2012. Jak je patrné, počet tálibánských útoků oproti předchozímu období stoupl. Při srovnání obrázků 28 a 29 je zřetelné, že v letech 2007 až 2012 došlo ke zvýšení intenzity teroristických útoků Tálibánu na necivilní cíle v oblastech, kde útočil i v předchozím období. Zároveň však došlo ke zvýšení četnosti útoků Tálibánu v severních a severozápadních provinciích Afghánistánu. V podstatě se teroristické útoky rozšířily do všech afghánských oblastí, kde jsou také zahraniční vojenské základny. Lze tedy konstatovat, že v letech 2007 a 2012 Tálibán rozšířil intenzivní ofenzivu proti zahraničním, domácím jednotkám, tak i proti afghánské vládě (START 2018a).

Obrázek 29: Prostorové rozložení teroristických útoků Tálibánu na necivilní cíle v Afghánistánu v letech 2007-2012 (Rekacewicz 2009, START 2018a)

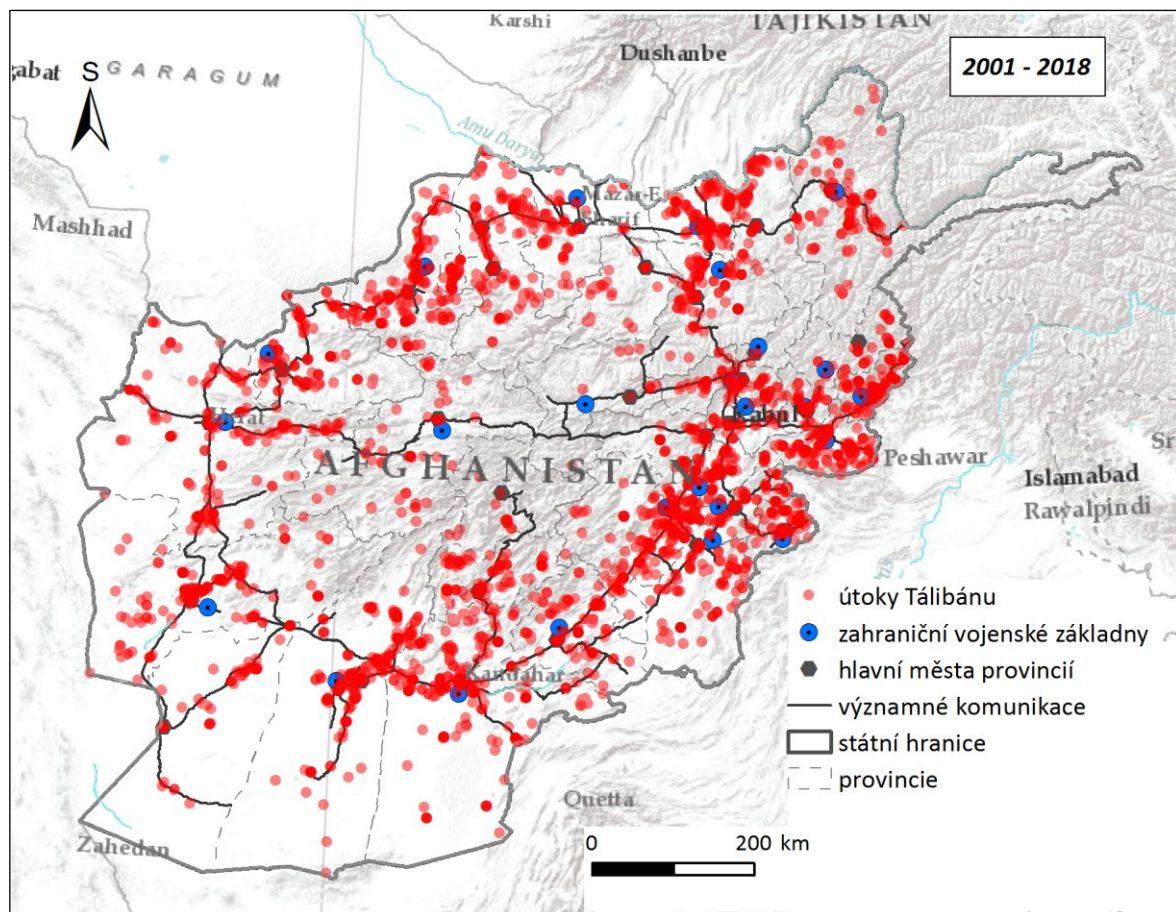
Další mapa (obrázek č. 30) zachycuje prostorové rozložení teroristických útoků Tálibánu na necivilní cíle v Afghánistánu od začátku roku 2013 do konce roku 2018. V tomto období došlo k prudkému nárůstu teroristických útoků oproti předchozím letům. Kromě intenzivnějších útoků kolem základen zahraničních vojsk došlo k výraznému zvýšení četnosti útoků na ose hlavních dopravních tepen, které spojují strategická afghánská města, ale také i zmíněné vojenské základny. Stejně jako u předchozích map si lze povšimnout, že Tálibán se svými útoky vyhýbal obtížně dostupnému terénu, jako jsou vysoká pohoří nebo pouště, kde je nižší míra hustoty zalidnění i přítomnost vojenských a bezpečnostních složek. Přímou ve středu Afghánistánu si lze všimnout vojenské základny operace ISAF v provincii Bamján, na kterou Tálibán v posledních šesti letech sledovaného období, na rozdíl od ostatních vojenských základen, ani jednou nezaútočil. Také lze zaznamenat, jak přívrženci Tálibánu často soustředili své útoky na místa, kde se významné komunikace kříží (START 2018a).

Obrázek 30: Prostorové rozložení teroristických útoků Tálibánu na necivilní cíle v Afghánistánu v letech 2013-2018 (Rekacewicz 2009, START 2018a)

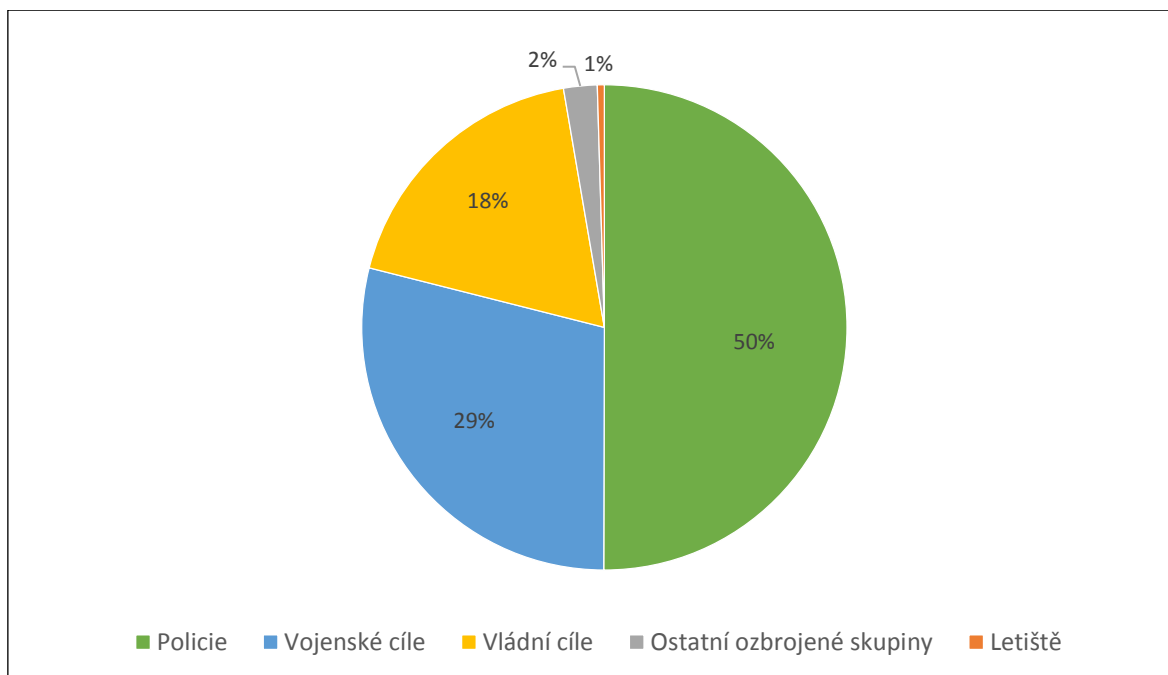
Obrázek č. 31 ukazuje prostorové rozložení teroristických útoků Tálibánu na necivilní cíle během celého sledovaného období. Bodové znaky, které zobrazují teroristické útoky Tálibánu jsou promítnuty na základní topografické mapě regionu, tudíž je vidět, jaký má reliéf vliv na rozmístění útoků. Svoji roli může hrát jak nadmořská výška, tak přítomnost pouští

a polopouští na jihu a jihozápadě země. Lze si všimnout nižší četnosti teroristických útoků Tálibánu od oblasti Vachánského koridoru, kde je nejvyšší nadmořská výška v Afghánistánu, jihozápadním směrem, kde se rozkládá pohoří Hindúkuš a následně se rozpíná v další horstva. Velmi podobně se projevuje četnost útoků i v již zmíněné oblasti jižních a jihozápadních pouští polopouští.

Obrázek 31: Prostorové rozložení teroristických útoků Tálibánu na necivilní cíle v letech 2001–2018 (© OpenStreetMap Contributors, START 2018a)

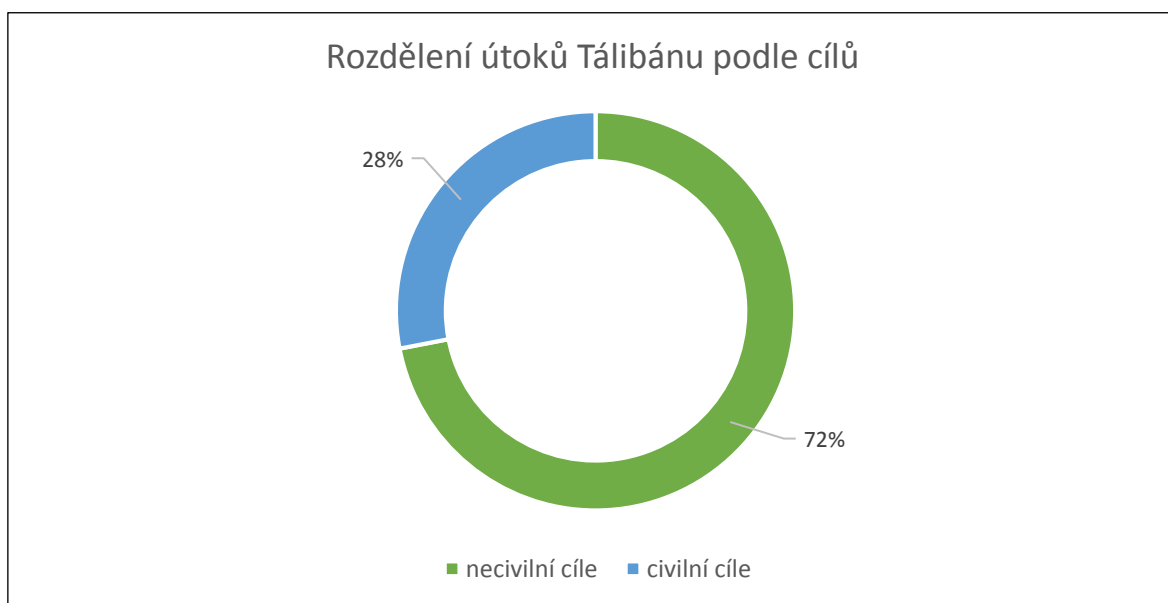
Diagram na obrázku č. 32 znázorňuje rozdělení počtu teroristických útoků Tálibánu na necivilní cíle podle podskupin cílů během sledovaného období. Lze si také povšimnout, že polovina útoků na necivilní cíle byla zaměřena na policii. Vojenské cíle představovaly přibližně třetinu z celkového podílu tálibánských útoků na necivilní cíle. Teroristické útoky na vládní cíle byly také poměrně četné a z celkového počtu útoků na necivilní cíle jich bylo 18 procent. Zbýlé podskupiny zaznamenaly dvě procenta a méně (START 2018a).

Obrázek 32: Rozdělení teroristických útoků Tálibánu na necivilní cíle v Afghánistánu v letech 2001–2018 (START 2018a)

6.4 Interpretace prostorové analýzy útoků Tálibánu

Souhrnně lze konstatovat, že během celého sledovaného období podnikl Tálibán v Afghánistánu více teroristických útoků proti vojenským a vládním cílům, bezpečnostním složkám, leteckým základnám a dalším ozbrojeným složkám než proti civilním cílům. To dokazuje i diagram na obrázku č. 33. Jedná se souhrnně o 70 procent tálibánských útoků na necivilní cíle a přibližně 30 procent na cíle civilní. Pohledem na absolutní čísla lze konstatovat, že se během sledovaného období událo přes šest tisíc útoků Tálibánu na vojenské či vládní cíle, policii, letiště a ostatní ozbrojené skupiny (START 2018a).

Obrázek 33: Rozdělení útoků Tálibánu v Afghánistánu v letech 2001–2018 podle cílů (START 2018a)

Při zkoumání map prostorového rozložení teroristických útoků Tálibánu během sledovaného období je na první pohled patrné, že některé části Afghánistánu jsou postiženější než ostatní. Zajímavé je, že během celého sledovaného období se nejvíce teroristických útoků odehrálo v provinciích Hilmand a Kandahár, které jsou tradičně pašunské. Tálibán se na tyto provincie pravděpodobně zaměřil, aby znovu získal plnou kontrolu nad svým tradičním územím. Při srovnání mapy lokalizace tálibánských útoků s mapou hustoty zalidnění Afghánistánu na obrázcích č. 23 až 25, lze upozorovat, že cíle útoků souvisí s tímto faktorem. Teroristické útoky, které Tálibán uskutečnil, byly četnější v centrálním regionu, v provinciích Kábul, Nangarhár, Vardak, Logár, Chóšt nebo Ghazní. To může být zapříčiněno jak vyšší koncentrací afghánských obyvatel, tak tím, že se v této oblasti vyskytuje více vojenských základů. Jednoznačně lokalizaci útoků během sledovaného období ovlivnily také hlavní afghánské dopravní osy. Na výzkumnou otázku ohledně zvýšené četnosti teroristických útoků v některých regionech lze tedy odpovědět, že byl zaznamenán vyšší počet tálibánských útoků v okresech s vyšší hustotou zalidnění, v oblastech poblíž hlavních komunikací a vojenských základů. Prostorové rozložení útoků je závislé samozřejmě i na fyzicko-geografické charakteristice Afghánistánu. V oblastech s vyšší nadmořskou výškou nebo v oblastech pouští a polopouští byly teroristické útoky méně časté.

S vojenskými základnami souvisí i další výzkumná otázka, která řeší, zda byla lokalizace teroristických útoků ovlivněna zahraničními či domácími armádami. Co je však jednoznačně prokazatelné, jsou cíle tálibánských útoků. Téměř tři čtvrtiny z celkového počtu teroristických útoků Tálibánu v Afghánistánu během sledovaného období byly cíleny na vojenské nebo vládní cíle, bezpečnostní složky, letiště nebo na ostatní ozbrojené skupiny. Z těchto kategorií cílů bylo nejvíce teroristických útoků podniknuto Tálibánem proti bezpečnostním složkám a armádám. V celkovém součtu byly tyto dvě skupiny cílem téměř pěti tisíc útoků z celkových 8 665. Z toho vyplývá, že teroristické útoky, které hnutí Tálibán během sledovaného období v Afghánistánu podniklo, byly jednoznačně ovlivněny pozicemi armád, ale i bezpečnostních složek. Jedna z hypotéz této práce předpokládá, že teroristické útoky jsou nejčastěji cíleny na vládu a vojska. Podle získané evidence z podrobné analýzy lze tuto hypotézu přijmout.

Jedním z dílčích cílů této práce je vysvětlení prostorového rozložení teroristických útoků Tálibánu v Afghánistánu v širším kontextu. Co se týče vysvětlení lokalizace útoků v souvislosti s geopolitickými poznatky, lze si všimnout vzorců chování teroristů dle známých teoretických konceptů. Co je však zajímavé, že afghánská část Tálibánu, přestože podniká teroristické útoky na domácí půdě, nejde v ruku v ruce s globálním trendem mezinárodního terorismu. Stejně jako fakt, že útočí spíše na vládní a vojenské cíle či bezpečnostní složky než na civilní obyvatelstvo. To naznačuje, že Tálibán se v Afghánistánu bojuje proti současnému

politickému uskupení, který nerespektuje, a proti zahraničním aktérům, kteří mu zabraňují k opětovnému nástupu k moci. Naopak, při zjištění o vyšší četnosti tálibánských útoků v oblastech s vyšší koncentrací obyvatel, lze nabídnout vysvětlení v podobě šíření strachu, o něž se teroristé často snaží. Co se týče rozhodnutí zahraničních aktérů, především vlády Spojených států amerických a aktivity Tálibánu, lze si povšimnout, že dochází k neustálé snaze v přetlačení nebo případně i vytlačení jednoho nebo druhého aktéra. Ve chvílích, kdy vláda Spojených států rozhodla o oslabení svých pozic v Afghánistánu, Tálibán toho využil a svoji aktivitu prudce zvýšil. Stahování amerických vojáků bylo na to konto zpomaleno a došlo k mírnému snížení četnosti tálibánských útoků. Z globálního geopolitického hlediska je zajímavé, jakým způsobem se do tohoto dlouholetého konfliktu zapojily okolní státy jako Pákistán nebo Írán. Pákistán svou neustálou přítomností a vlivem na celý Afghánistán může dnes pomáhat Spojeným státům americkým ve smlouvání kolem mírových dohod (Hashim 2020). Írán, jak bylo již zmíněno, údajně Tálibán sponzoruje, aby podpořil nepřítel Spojených států a oslabil jejich pozici v blízkovýchodním regionu (Giustozzi 2019). Právě zájem zahraničních aktérů dokazuje strategickou polohu Afghánistánu na mapě Asie.

7 Závěr

Afghánistán jako stát naposledy fungoval spořádaně a v míru dávno před dlouholetou sérií krvavých konfliktů. Během mnoha let válek dospělo v této zemi již několik generací, což dokazuje, že cesta ke stabilizaci je velmi složitá, ale ne nemožná. Afghánistán je vnitřně roztržštěným státem kvůli nespočetnému množství kmenových společenství a je těžké v této středoasijské zemi nastolit fungující a všemi respektovaný režim. Hnutí Tálibán se o to v 90. letech pokusilo pomocí tvrdého režimu, který potlačoval lidská práva. Po americké invazi na podzim roku 2001 se Tálibán dostal pod silný tlak koaliční ofenzivy, nepřestal však bojovat a snažit se o návrat k moci. Z výsledků této práce je patrné, že tálibánské jednotky útočí především proti bezpečnostním složkám a domácím i zahraničním armádám. Během sledovaných osmnácti let však toto hnutí také podniklo 2 350 útoků na civilní obyvatelstvo, kterému chce vládnout. V roce 2020 to bude devatenáct let od chvíle, kdy na afghánské území vstoupily vojenské jednotky Spojených států, jejich spojenců a Severoatlantické aliance. Síla Tálibánu roste, afghánské volby se stále neobejdou bez nařčení z nelegitimního průběhu a v zemi operuje přes 20 tisíc zahraničních vojáků (Gibbons-Neff, Barnes 2020). Přesto však byla podepsána mírová dohoda mezi Spojenými státy americkými a Tálibánem. Toto radikální hnutí přichází s novými návrhy, jako jsou práva žen na vzdělání a práci, což se může zdát jako příslib zlepšení přístupu od přelomu tisíciletí (Česká televize 2020). Otázkou zůstává, zda je Tálibán schopen a ochoten svoje sliby dodržet a pokud se dostane zpět k moci, kdo dohlédne na jejich dodržování. Součástí mírových dohod je výměna zajatců nebo stáhnutí většiny amerických vojáků (BBC 2020). Od uzavření mírové dohody se však Tálibán opět pustil do zabíjení afghánských vojáků a policistů a Spojené státy na to konto zaútočily na pozice hnutí nálety (Al Jazeera 2020). Tyto aktuální informace nastiňují, jak složitá budoucnost tuto zemi teprve čeká. Moderní Afghánistán je založen na podpoře Spojených států amerických a úplný odchod jejich vojsk může za sebou zanechat chaos.

Tato práce se však zabývala obdobím, kdy se ještě žádná mírová dohoda s Tálibánem nerýsovala. Hlavním cílem této diplomové práce bylo zjistit časoprostorové rozložení teroristických útoků hnutí Tálibán v Afghánistánu od počátku října roku 2001 do konce roku 2018. Co se týče výzkumných otázek a hypotéz, z provedené analýzy lze vyhodnotit, že Tálibán prokazatelně útočí více v oblastech s vyšší hustotou zalidnění a v oblastech kolem hlavních dopravních tepen, kde je také vyšší koncentrace lidí. Hypotéza tvrdící, že tálibánské útoky byly nejčastěji vedeny proti vládním a vojenským cílům nebo bezpečnostním složkám, byla potvrzena. Útoky v hustěji zalidněných oblastech, především cílené na civilní obyvatelstvo, se Tálibán může snažit o šíření strachu mezi afghánskou populací a vybudovat si tím respekt. Tálibán cílí útoky napříč etnickými skupinami, které Afghánistán osidlují. Těžko lze zjistit,

na jaké skupiny útočí Tálibán ve větších městech, kde je etnická mozaika pestřejší. Zajímavým zjištěním je nižší koncentrace útoků ve střední části Afghánistánu, která je tradičně obývaná šíitskými Hazáry. Tento fakt však může být zapříčiněn převážně hornatým terénem v této oblasti. K vysvětlení celé této skutečnosti je třeba dalšího šetření, které vyžaduje hlubší vhled do problematiky etnické struktury Afghánistánu a vzájemných vazeb mezi nimi. Na to navazuje zjištění, že prostorové rozložení teroristických útoků Tálibánu během sledovaného období promítnuté na topografické mapě Afghánistánu dokazuje vyšší četnost útoků v přístupnějším terénu. To naznačuje, že fyzicko-geografická charakteristika Afghánistánu má na rozmístění útoků velký vliv. Z geopolitického hlediska si lze všimnout důležité strategické polohy Afghánistánu pro zahraniční aktéry nebo neustálé snahy Tálibánu o vytlačení zahraničních armád ze země a snahy o oslabení domácích vlády.

Tálibánská snaha o znovuzískání moci je prokazatelná z výsledků časové analýzy. Hnutí Tálibán reagovalo na rozhodnutí USA a spojenců o oslabování svých vojenských pozic prudkým zvýšením intenzity teroristických útoků. Rozhodnutí zahraničních aktérů tedy na četnost tálibánských útoků měla vliv. Výsledky analýzy také přinesly důkazy o tom, že v době konání voleb docházelo během sledovaného období ke zvyšování četnosti teroristických útoků, což potvrzuje druhou hypotézu. Lze tedy konstatovat, že se Tálibán snaží narušit legitimitu současného politického režimu. Naopak se neprokázal vliv náboženských a státních svátků na četnost útoků. Třetí hypotéza, která se týká zvýšené četnosti tálibánských útoků v době náboženských a státních svátků, tedy potvrzena nebyla. Počty útoků nebyly v době svátečních dnů výrazně vyšší ani nižší. Přesto však podle důkazů získaných z analýzy této práce lze konstatovat, že k útokům ve sváteční dny během sledovaného období pravidelně docházelo a že se tálibánské útoky muslimským ani státním svátkům rozhodně nevyhýbají.

Analýza provedená v této práci měla za cíl odpovědět na základní otázky časoprostorové aktivity hnutí Tálibán. Vzhledem k tomu, jak dlouho se konflikt v Afghánistánu odehrává a kvůli jeho složitosti, představuje výzkum tohoto tématu široké pole působnosti. Prostor pro další výzkum nabízí jednoznačně databáze START, nejen pro svou komplexnost. Díky její detailní struktuře se lze při výzkumu zaměřit na další aspekty afghánského konfliktu v souvislosti s teroristickými útoky Tálibánu či terorismus v jiných částech světa. Jakýkoli další výzkum afghánského prostředí může přinést více světla, které je potřeba k pochopení složitých sociálních, kulturních a politických problémů. Limitem práce je absence terénního výzkumu a osobní znalost prostředí, což je v tuto chvíli velmi složité zorganizovat. Další cestou by mohl být terénní výzkum provedený mezi afghánskými uprchlíky či dalšími migranty, kteří by mohli obohatit výsledky o jejich zkušenosti přímo z místa.

8 Seznam literatury a zdrojů

8.1 Literatura

- ABOUL-ENEIN, Y. H. (2004). Ayman Al-Zawahiri: The Ideologue of Modern Islamic Militancy. USAF Counterproliferation Center, Air University.
- AHMED, N., M. (2002): The War on Freedom: How and Why America was Attacked, September 11th, 2001. Tree of Life Publications, Joshua Tree, 398 s.
- BEHURIA, A., HASSAN, Y., U., SAROHA, S. (2019): US-Taliban Talks for Afghan Peace: Complexities Galore. Strategic Analysis, 43, 2, s. 126-137.
- CLEMENTS, F. A. (2003): Conflict in Afghanistan: A Historical Encyclopedia. ABC-CLIO, Inc., Santa Barbara, 377 s.
- COBURN, N., LARSON, A. (2014): Derailing democracy in Afghanistan: Elections in an unstable political landscape. Columbia University Press, 304 s.
- CONDRA, L., N., LONG, J., D., SHAVER, A., C., WRIGHT, A., L. (2018): The Logic of Insurgent Electoral Violence. American Economic Review, 108, 11, s. 3199–3231.
- EWANS, M. (2005): Conflict in Afghanistan: Studies in asymmetric warfare. Taylor & Francis, Oxon, 174 s.
- FILIPEC, O. (2017): Fenomén terorismus: česká perspektiva. Univerzita Palackého, Olomouc, 256 s.
- FLINT, C. (2017): Introduction to geopolitics. Third Edition. Routledge, Taylor & Francis Group, New York, 334 s.
- FRANCK, T., M. (2001): Terrorism and the Right of Self-Defense. The American Journal of International Law, 95, 4, s. 839-843.
- GIUSTOZZI, A. (2019): The Taliban at War: 2001–2018. Oxford University Press, New York, 336 s.
- HORÁK, S. (2005): Afghánský konflikt. Public History, Praha, 174 s.
- HYNEK, N., EICHLER, J., MAJERNÍK, L. (2012): Konflikt a obnova v Afghánistánu: kontext, prostředí a zájmy. Ústav mezinárodních vztahů, v. v. i., Praha, 190 s.
- JELÉN, L. (2016): Sýrie – _hlavní_zdrojová_země_uprchlické_krize. Geografické _rozhledy, 25, 3, s. 5–7.
- JELÍNEK, A. (2019): Politicko-geografická analýza postavení islamistických stran v Egyptě a Tunisku. Diplomová práce, PŘF UK, Praha.
- JONES, S. G. (2009): In the graveyard of empires: America's war in Afghanistan. W. W. Norton & Company, Inc., New York, 989 s.
- KAPLAN, S. (2009): A Typology of Terrorism. Review Journal of Political Philosophy, 6, 1, s. 1-38.

- KAŠTILOVÁ, K. (2015): Komparace ekonomického vývoje Iráku a Afghánistánu od roku 1945 do současnosti. Diplomová práce. Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů, Praha.
- KATZMAN, K. THOMAS, C. (2017): Afghanistan: Post-Taliban Governance, Security, and U.S. Policy. Report For Congress, Congressional Research Service, 106 s.
- KHOL, R. (2005). Reforma OSN a použití síly–s jakým cílem a za jakých podmínek. Policy Paper. Ústav mezinárodních vztahů. 6 s.
- KONA, S. (2007): Afghanistan. The Spring Offensive. Institute of Peace and Conflict Studies Issue Brief, 44, 4, 4 s. Dostupné z: http://www.ipcs.org/issue_briefs/issue_brief_pdf/1505221362IPCS-IssueBrief-No44.pdf (cit. 11.12.2019).
- KROPÁČEK, L. (1992): Duchovní cesty islámu. Vyšehrad, Praha, 293 s.
- MAREK, J. (2003): Afghánistán. Nakladatelství Libra, Praha, 121 s.
- MAREŠ, M. (2004). Vymezení pojmů terorismus, válka a guerilla v soudobé bezpečnostní terminologii. Obrana a strategie, 4, 1, s. 19-32.
- MEDINA, R., M. et al. (2011): A Geographic Information Systems (GIS) Analysis of Spatiotemporal Patterns of Terrorist Incidents in Iraq 2004–2009. Studies in Conflict & Terrorism, 34, 11. s. 862-882.
- MONTEN, J. (2005): The roots of the Bush doctrine: Power, nationalism, and democracy promotion in US strategy. International Security, 29, 4, s. 112-156.
- MORGAN, M. J. (2009): The Impact of 9/11 on Politics and War. Palgrave MacMillan, New York, 265 s.
- RAPOPORT, D. (2001). The Fourth Wave: September 11 in the History of Terrorism. Current history, 100, s. 419-424.
- ROUX, J.-P. (2008): Dějiny Střední Asie. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 440 s.
- RÝZNAROVÁ, L. (2018): Politický vývoj Afghánistánu a jeho souvislosti. Diplomová práce. Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 114 s.
- SAIKAL, A. (2010): Afghanistan and Pakistan: The Question of Pashtun Nationalism. Journal of Muslim Minority Affairs, 30, 1, s. 5–17.
- SCARLAT, D. (2015): Afghanistan Resources and the Persepective of a New Future. Land Forces Academy Review, 20, 4, s. 411–421.
- ŠUMOVÁ, B. (2018): Terorismus – kriminologické aspekty. Diplomová práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 77 s.
- WARD, C., et al. (2008): Afghanistan: Economic Incentives and Development Initiatives to Reduce Opium Production. The World Bank, 126 s.
- ŽENKA, J., KOFROŇ, J. (2012): Metodologie výzkumu v sociální geografii – případové studie. Ostravská univerzita v Ostravě. 93 s.

8.2 Internetové a datové zdroje

- ADILI, A. Y. (2019): The Results of Afghanistan's 2018 Parliamentary Elections: A new, but incomplete Wolesi Jirga. Afghanistan Analyst Network. Dostupné z: <https://www.afghanistan-analysts.org/en/reports/political-landscape/the-results-of-afghanistans-2018-parliamentary-elections-a-new-but-incomplete-wolesi-jirga/> (cit. 5.2.2020).
- AGENCY COORDINATING BODY FOR AFGHAN RELIEF AND DEVELOPMENT (2020): National Holidays. Dostupné z: <http://www.acbar.org/page/14.jsp?title=National-Holidays> (cit. 29.2.2020).
- AL JAZEERA (2019): Timeline: US military presence in Afghanistan. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2019/09/timeline-military-presence-afghanistan-190908070831251.html> (cit. 21.1.2020).
- AL JAZEERA (2020): US conducts first air strike against Taliban since peace deal. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2020/03/conducts-air-strike-taliban-peace-deal-200304085937305.html> (cit. 10.3.2020).
- AMADEO, K. (2019): Afghanistan War Cost, Timeline, and Economic Impact. The Balance. Dostupné z: <https://www.thebalance.com/cost-of-afghanistan-war-timeline-economic-impact-4122493> (cit. 6.2.2020).
- BBC (2015): Islamic State moves in on al-Qaeda turf. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-31064300> (21.2.2020).
- BBC (2016): Afghan Taliban announce successor to Mullah Mansour. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-asia-36375975> (cit. 25.1.2020).
- BBC (2019): Afghanistan presidential election: Ghani set for second term after initial results. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-asia-50883812> (cit. 31.1.2020).
- BBC (2020): Afghan conflict: US and Taliban sign deal to end 18-year war. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-asia-51689443> (cit. 10.3.2020).
- BRITANNICA (2020): Ashraf Ghani. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Ashraf-Ghani> (cit. 2.2.2020).
- BUSH, G. W. (2003): President Delivers "State of the Union". Proslov (28.1.2003). Office of the Press Secretary, Washington, D.C. Dostupné na: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/01/print/20030128-19.html> (cit. 20.1.2020).
- BUTT, A., I. (2019): Why did Bush go to war in Iraq? Al Jazeera. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/bush-war-iraq-190318150236739.html> (cit. 21.1.2020).
- GIBBONS-NEFF, T., BARNES, J. E. (2020): Coronavirus Disrupts Troop Withdrawal in Afghanistan. The New York Times. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2020/03/18/world/asia/coronavirus-withdrawal-afghanistan.html> (cit. 20.3.2020).

- CHUGHTAI, A. (2019): Afghanistan: Who controls what. Al Jazeera. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/indepth/interactive/2016/08/afghanistan-controls-160823083528213.html> (cit. 5.2.2020).
- CIA (2020): The World Factbook. Afghanistan. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html> (cit. 14.1.2020).
- CNN (2018): Operation Enduring Freedom Fast Facts. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2013/10/28/world/operation-enduring-freedom-fast-facts/> (cit. 18.12.2019).
- ČESKÁ TELEVIZE (2020): Mírová dohoda s Talibanem odstartuje stahování Američanů z Afghánistánu. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3053976-mirova-dohoda-s-talibanem-odstartuje-stahovani-americanu-z-afghanistanu> (cit. 10.3.2020).
- HASHIM, A. (2020): Pakistan warns US of 'spoilers' on US-Taliban deal in Afghanistan. Al Jazeera. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2020/03/pakistan-warns-spoilers-taliban-deal-afghanistan-200302093650382.html> (cit. 10.3.2020).
- HUMANITARIAN DATA EXCHANGE (2019). Afghanistan. Dostupné z: <https://data.humdata.org/group/afg?#dataset-filter-start> (cit. 3.1.2020).
- HUSSAIN, K. (2020): Why the Taliban Won't Cut Ties with Iran. The Diplomat. Dostupné z: <https://thediplomat.com/2020/02/why-the-taliban-wont-cut-ties-with-iran/> (cit. 21.3.2020).
- KERRY, J. F. (2009): Tora Bora Revisited: How We Failed to Get Bin Laden and Why It Matters Today. A Report To Members Of The Committee On Foreign Relations, United States Senate. Dostupné z: https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/Tora_Bora_Report.pdf (cit. 21.1.2020).
- LAMOTHE, D. (2014): Meet Operation Freedom's Sentinel, the Pentagon's new mission in Afghanistan. The Washington Post. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/news/checkpoint/wp/2014/12/29/meet-operation-freedoms-sentinel-the-pentagons-new-mission-in-afghanistan/> (cit. 24.1.2020).
- LEVKOWITZ, J. (2017): Iran's Taliban Gamble in Afghanistan. Middle East Institute. Dostupné z: <https://www.mei.edu/publications/irans-taliban-gamble-afghanistan> (15.2.2020).
- MACKENZIE, J. (2016): Taliban announce start of spring offensive in Afghanistan. Reuters. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-taliban/taliban-announce-start-of-spring-offensive-in-afghanistan-idUSKCN0X90D1> (cit. 2.2.2020).
- MASHAL, M., SCHMITT, E. (2018): White House Orders Direct Taliban Talks to Jump-Start Afghan Negotiations. The New York Times. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2018/07/15/world/asia/afghanistan-taliban-direct-negotiations.html> (cit. 25.1.2020).
- MEZINÁRODNÍ MĚNOVÝ FOND (2020): Report for Selected Countries and Subjects. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2019/02/weodata/weorept.aspx?sy=2002>

&ey=2020&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&pr1.x=97&pr1.y=5&c=512&s=NGDP_R%2CNGDPD%2CPPPGDP%2CNGDPRPC%2CNGDPDPC%2CPCPI%2CTM_RPCH%2CTX_RPCH&grp=0&a= (cit. 14.1.2020).

MIGLANI, S. (2011): The Taliban in Afghanistan's once impregnable Panjshir Valley. Reuters. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/idUS421024782320111015> (cit. 21.2.2020).

NATO (2019a): International Security Assistance Force (ISAF). Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.aspx?y=na_zpravy/mise_isaf.htm (cit. 18.12.2019).

NATO (2019b): ISAF and RSM Placemats Archive. Dostupné z: <https://www.nato.int/cps/en/natolive/107995.htm> (cit. 22.1.2020).

NATIONAL CONSORTIUM FOR THE STUDY OF TERRORISM AND RESPONSES TO TERRORISM (2018a): Global Terrorism Database. University of Maryland.

NATIONAL CONSORTIUM FOR THE STUDY OF TERRORISM AND RESPONSES TO TERRORISM (2018b): Global Terrorism Database. Codebook: Inclusion Criteria and Variables. University of Maryland. 65 s. Dostupné z: <https://www.start.umd.edu/gtd/downloads/Codebook.pdf> (2.12.2019).

NATIONAL STATISTICS AND INFORMATION AUTHORITY (2019): Afghanistan Statistical Yearbook 2018-19. Dostupné z: <https://www.nsia.gov.af:8080/wp-content/uploads/2019/11/Afghanistan-Statistical-Yearbook-2018-19.pdf> (cit. 22.1.2020).

NOVÁK, M., SLÍŽEK, D. (2008): CNN: Afghánská vláda a Taliban poprvé jednaly o míru. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/cnn-afghanska-vlada-a-taliban-poprve-jednaly-o-miru/r~i:article:618503/> (cit. 25.1.2020).

OSN (2017): Afghanistan opium production jumps 87 per cent to record level. UN News. Dostupné z: <https://news.un.org/en/story/2017/11/636182-afghanistan-opium-production-jumps-87-cent-record-level-un-survey> (cit. 13.1.2020).

PLECHER, H. (2019): Urbanization in Afghanistan 2018. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/455773/urbanization-in-afghanistan/#statisticContainer> (cit. 13. 1. 2020).

RADIO FREE EUROPE (2018): Afghans Vote In Kandahar Elections Delayed By Violence. Dostupné z: <https://www.rferl.org/a/afghans-voting-in-kandahar-elections-delayed-by-violence-killing-raziq-police-chief/29566704.html> (cit. 25.1.2020).

RADIO FREE EUROPE (2020): Afghanistan's Ghani Postpones Presidential Inauguration Until March 9. Dostupné z: <https://www.rferl.org/a/afghanistan-ghani-postpones-presidential-inauguration-march-9/30456130.html> (cit. 6.2.2020).

REKACEWICZ, P. (2009): Afghan-Pakistan border: new centre of the 'war on terror'. Le Monde diplomatique. Dostupné z: <https://mondediplo.com/maps/talibans> (cit. 14.2.2020).

- REUTERS (2016): Obama confirms Afghan Taliban leader's death, says chance for peace. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-usa-afghanistan-taliban-obama-idUSKCN0YE0F9> (cit. 25.1.2020).
- RUTTIG, T. (2018): The Afghanistan Election Conundrum (12): Good news and bad news about district numbers. AFGHANISTAN Analyst. Dostupné z: <https://www.afghanistan-analysts.org/the-afghanistan-election-conundrum-12-good-news-and-bad-news-about-district-numbers/> (cit. 11.1.2019).
- SAWE, B., E. (2019): The Ethnic Groups Of Afghanistan. The World Atlas. Dostupné z: <https://www.worldatlas.com/articles/ethnic-groups-of-afghanistan.html> (cit. 11.1.2020).
- SHAMS, S. (2014): Understanding Afghanistan's Chief Executive Officer. DW. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/understanding-afghanistans-chief-executive-officer/a-17965187> (cit. 3.2.2020).
- STANCATI, M. (2016): Taliban Announce Spring Offensive in Afghanistan. The Wall Street Journal. Dostupné z: <https://www.wsj.com/articles/taliban-announces-spring-offensive-in-afghanistan-1460458896> (cit. 11.1.2020).
- SVĚTOVÁ BANKA (2020): Afghanistan Data. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/country/afghanistan> (cit. 11.1.2020).
- THE U.S. EMBASSY OF AFGHANISTAN (2020): The Constitution. Dostupné z: <https://www.afghanembassy.us/about-afghanistan/constitution/#6> (cit. 3.2.2020).
- TOO, K., K. (2019): Presidents And Heads Of State Of Afghanistan, WorldAtlas, Dostupné z: <https://www.worldatlas.com/articles/presidents-and-heads-of-state-of-afghanistan.html> (cit. 6.2.2020).
- WALSH, D. (2010): Afghanistan war logs: US covered up fatal Taliban missile strike on Chinook. The Guardian. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2010/jul/25/afghanistan-taliban-missile-strike-chinook> (cit. 10.1.2020).
- WEAVER, M. (2009): Hamid Karzai's inauguration – live. The Guardian. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/global/blog/2009/nov/19/hamid-karzai-inauguration> (cit. 6.2.2020).
- WEIDMANN N. B., RØD J. K., CEDERMAN L.-E. (2010): Representing Ethnic Groups in Space: A New Dataset". Journal of Peace Research 47(4): 491–99. Dostupné z: <https://icr.ethz.ch/data/greg/> (cit. 12.1.2020).
- WHO (2018): Afghanistan. Dostupné z: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/136852/ccsbrief_afg_en.pdf;jsessionid=8C9C28432E2802E2815236B8402E2195?sequence=1 (cit. 11.1.2020).